VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

2024

4

VOJENSKOTEORETICKÝ ČASOPIS

VOJENSKÉ ROZHLEDY

4

ROČNÍK 33 (65)

 DOI: 10.3849/2336-2995.33.2024.04.003-019

Recenzovaný článek

Koncept hnutí odporu jako nástroj navýšení odolnosti státu

Resistance Operating Concept as a Tool for Increasing the Resilience of the State

Radek Dubec, Eva Nezvalová, Markéta Licková

Abstrakt: V článku je popisována problematika implementace konceptu hnutí odporu v rámci komplexního přístupu k zajištění obrany státu a jeho odolnosti. Jsou hledány základní podmínky nutné pro zavedení tohoto nástroje a provedena srovnávací analýza vybraných evropských zemí, které k budování hnutí odporu přistoupily. Článek dále popisuje strategické vymezení hnutí odporu v podmínkách ČR, legislativní vymezení hnutí odporu a jeho zakotvení v rámci mezinárodního práva, analyzuje vazbu hnutí odporu na jednotlivé fáze konfliktu, kategorizuje aktéry hnutí odporu, definuje jejich role a využívané metody vedení odporu. V závěru definuje nezbytné podmínky implementace hnutí odporu do bezpečnostního a obranného systému státu.

Abstract: The article describes the issue of implementing the Resistance Operating Concept as part of a comprehensive approach to ensuring the defense of the state and its resilience. The basic conditions necessary for the introduction of that instrument are sought, and a comparative analysis of selected European countries that started to build a resistance movement is carried out. The article further describes the strategic definition of the resistance movement in the conditions of the Czech Republic, the legislative definition of the resistance movement and its anchoring in the framework of mental law, and the connection of the resistance movement to individual phases of the conflict. It analyzes the relationship of the resistance movement to individual phases of the conflict and categorizes the actors of the resistance movement, their roles and the methods used. In conclusion, it defines the necessary conditions for the implementation of the resistance movement into the security and defense system of the state.

Klíčová slova: Konflikt; obrana; odboj, odolnost.

Keywords: Conflict; Defence; Resistance; Resilience.

ÚVOD

Vyspělé evropské země budují svou obranu na kolektivním principu, který sice posiluje jejich národní odolnost, avšak současně vyžaduje rozvíjet vlastní schopnosti vzdorovat silám protivníka ve všech fázích konfliktu na vlastním území. V současném bezpečnostním prostředí, které je charakterizováno konflikty s potenciálem eskalace do vysoké intenzity, získávají stále větší důležitost otázky zajištění komplexní obrany, odolnosti, včetně odolnosti samotného obranného systému a rozvoje schopností potřebných k udržení nebo případnému znovunabytí národní svrchovanosti a územní celistvosti v reflexi na vývoj potenciálního konfliktu. Příprava na válečný konflikt a budování odolnosti národa a obranného systému je tedy primární povinností státu. Což znamená připravovat se i na situace, kdy případný konflikt povede ke ztrátě svrchovanosti a územní celistvosti státu.

Z hlediska času a přípravy státu nelze předpokládat, že plánování a budování nástrojů odporu proti okupační moci v průběhu konfliktu bude efektivní. Spíše lze očekávat, že schopnosti obrany, které nebudou plánovány a systematicky budovány již v míru, bude obtížné nebo téměř nemožné vybudovat a použít v průběhu konfliktu. Je tedy nezbytné, aby stát byl na tyto situace připraven. Esenciální podmínkou pro implementaci nástrojů odporu do obranného systému státu je pochopení a vymezení problematiky hnutí odporu v podmínkách soudobého válčení, a zejména v podmínkách současných změn globálního bezpečnostního prostředí. Budování hnutí odporu úzce souvisí s budováním odolnosti národa za všech okolností, tedy i v situaci, kdy došlo ke ztrátě suverenity a obsazení státu cizí mocí.

Rozhodnutí o implementaci tohoto nástroje do bezpečnostního a obranného systému státu je výsostným právem každého státu. Podmínkou pro toto rozhodování je vytvoření fakty podložených, odborných a analytických materiálů, popisujících a hodnotících strategický, legislativní, koncepční a doktrinální rozměr možné implementace. Cílem toho článku tedy je popsat základní poznatky spojené s implementací, srovnat možné přístupy u vybraných států a formulovat základní podmínky pro zavedení toho nástroje.

1 METODOLOGIE

Metodologie postupu a sestavení článku vychází z analytické studie provedené v rámci projektu BATTLE FIELD 2030+. V rámci vypracování této studie byla v první fázi provedena analýza aspektů hnutí odporu. Procesní postup zahrnoval shromáždění a vyhodnocení historických faktů, aktuálních relevantních teoretických dokumentů a dále legislativních a strategických dokumentů. Cílem této fáze bylo získat komplexní přehled o klíčových prvcích a mechanismech, které formují hnutí odporu. Výsledky této analýzy byly následně syntetizovány do podoby souboru faktorů a podmínek, které jsou zásadní pro zajištění takzvané totální obrany na úrovni státu a jeho odolnosti. Získaný soubor faktorů posloužil jako referenční rámec pro následující fázi, ve které byla provedena komparační analýza přístupů vybraných států k totální obraně. Tento přístup umožnil identifikovat podobnosti a rozdíly v přístupech k totální obraně mezi vybranými státy. Hlavním

cílem analytické studie bylo nalézt a formulovat základní podmínky pro implementaci nástrojů hnutí odporu v rámci budování odolnosti státu, v podmínkách současných trendů bezpečnostního prostředí.

2 CO JE "ROC"?

V roce 2013 zahájila United States Special Operations Command Europe (SOCEUR) projekt, jehož cílem bylo prozkoumat schopnosti odporu v rámci nekonvenční války. Projekt byl realizován sérií seminářů a workshopů v mezinárodní síti akademických odborníků a odborníků z praxe. Krátce po zahájení projektu došlo k anexi Krymu. Ruská akce ještě zdůraznila nutnost pokračovat ve zkoumání této problematiky a další výsledky workshopů, seminářů a pozdějších cvičení daly vzniknout konceptu dnes známému jako Resistance Operating Concept (ROC) (Fiala, 2020a), který byl finalizován Švédskou národní obrannou univerzitou ve spolupráci se SOCEUR v roce 2019. V článku je dále používán český ekvivalent pojmu ROC „koncept hnutí odporu". Koncept popisuje podmínky a požadavky na budování hnutí odporu, způsoby jeho vedení v podmínkách současného operačního prostředí evropského válčiště a možné způsoby organizace jednotek, včetně jejich primárních rolí a integrace do celospolečenského přístupu k zabezpečení obrany. Koncept ROC je možno chápat jako obecný manuál určený pro politickou a strategickou úroveň vedení státu, výzkumnou a akademickou sféru zabývající se problematikou plánování obrany a přípravou obranného systému státu. Materiál je vhodný pro zpracování národních strategií, koncepcí a doktrín pro budování, přípravu a realizaci hnutí odporu jako součást strategie totální obrany.

Strategie totální obrany je založena na propojení významu tradiční vojenské obrany s civilní obranou a efektivnějším nastavením mechanismů spolupráce mezi ústředními orgány státní správy, občanskými organizacemi a širokou veřejností. To znamená, že se jednotlivé občanské organizace, skupiny nebo jednotlivci stávají, vedle ozbrojených sil, dalším aktérem v zajišťování a vedení obrany státu, a to zejména při realizaci obrany v okamžiku zhroucení státu, či při částečném nebo úplném obsazení svrchovaného území státu cizí mocí.

Východiskem pro návrh a implementaci konceptu hnutí odporu jako součásti systému obrany státu je současně pochopení, a především přesné vymezení dané problematiky v kontextu aktuálních globálních změn bezpečnostního prostředí.

3 VYMEZENÍ IMPLEMENTACE ROC VE STRATEGICKÝCH DOKUMENTECH ČR

Současné bezpečnostní prostředí je ovlivněno zejména globálním strategickým soupeřením a snahou některých států, a to především Ruska a Čínské lidové republiky, změnit platný mezinárodní řád a prosadit vlastní představu globálního uspořádání. Působením těchto významných aktérů bezpečnostního prostředí dochází k posunům od

ekonomického soupeření k otevřeným vojenským hrozbám, nárůstu konfrontace prostřednictvím působení v nových doménách, soupeření o přístup a získání kontroly nad surovinovými zdroji a získávání a zavádění nových technologií. Tyto posuny, vedoucí k požadavkům na nové globální uspořádání, ve svém důsledku mění stav bezpečnosti a vyvolávají oprávněné obavy ze vzniku konfliktu. Pro budování bezpečnostního a obranného systému státu tato situace přináší nové významné požadavky a nároky na dostatečnou odolnost státu. (Česko. Ministerstvo zahraničních věcí, 2023)

Kontextem pro přípravu, budování a vedení hnutí odporu v rámci výstavby systému obrany státu je vymezení jeho vztahu k odolnosti státu v základních strategických dokumentech a v neposlední řadě v národním legislativním ukotvení a vymezení ukotvení v rámci mezinárodního práva.

Obranu státu je nutné chápat jako uvědomělý celospolečenský přístup k zajištění životních zájmů státu. Budování obranného systému a zajištění obrany je v podmínkách ČR vymezeno zákonem 222/1999 Sb. o zajišťování obrany ČR, kterým je obrana státu definována jako „souhrn opatření k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Obrana státu zahrnuje výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému“ (Česko, 1999).

To zahrnuje mimo jiné, výstavbu účinného systému obrany státu, obsahujícího přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků. Pro dosažení tohoto stavu, stát buduje a rozvíjí schopnosti národních ozbrojených sil, civilní obrany, připravuje státní území, stanovuje povinnosti jednotlivým ústředním orgánům státní správy, územním správním celkům, komerčnímu a soukromému sektoru, včetně obyvatelstva. (Česko, 1999)

Základní strategický kontext výstavby bezpečnostního a obranného systému státu, je v podmínkách ČR Bezpečnostní strategie ČR a Obranná strategie ČR. Tyto dva základní strategické dokumenty jednoznačně vymezují komplexní bezpečnostní systém a jeho součást, obranný systém, jako systémy celospolečenského charakteru. Z pohledu chápání a vymezení problematiky hnutí odporu na národní úrovni jsou tyto dokumenty zásadní a určující. Oba dokumenty jasně identifikují roli občana jako spolutvůrce bezpečnosti, tedy ne pouhého konzumenta a klíčovou úlohu vlády, občana na tuto roli připravit. (Česko. Ministerstvo zahraničních věcí, 2023)

Aktuální Bezpečnostní strategie ČR definuje obranu země prostřednictvím integrovaného přístupu, kdy mimo Ministerstva obrany a ozbrojených sil se na obraně podílí všechny složky státní a veřejné správy a společnost jako celek. S tím souvisí také deklarace, že ČR aktivně buduje nevojenské předpoklady obranyschopnosti v oblasti posilování odolnosti státu a společnosti, zejména ty, ke kterým se zavázala členstvím v NATO. (Česko. Ministerstvo zahraničních věcí, 2023)

Podobně i z aktuální Obranné strategie ČR vyplývá, že budovaný obranný systém ČR musí vytvářet podmínky pro rozvoj integrovaného přístupu k obraně. Jako předpoklad budování spolehlivé obranyschopnosti státu, strategie mimo jiné definuje potřebné charakteristiky personálu působícího jak v obranném systému ČR, tak v dalších oblastech veřejného, nevládního i soukromém sektoru, které jsou klíčové pro obranu a obranyschopnost společnosti. Mimo to, Obranná strategie chápe celospolečenské předpoklady zabezpečení obranyschopnosti státu jako rozvoj znalostí a dovedností

branně-bezpečnostní problematiky a odolnosti vůči hrozbám vojenského i nevojenského charakteru. (Česko, 2024)

Oba strategické dokumenty jasně vymezují komplexní přístup k obraně a zabezpečení odolnosti, včetně celospolečenského přístupu k obraně, ale konkrétní vymezení odolnosti státu ve vztahu k budování a přípravě hnutí odporu není v těchto dokumentech obsaženo. Z obou dokumentů vyplývá, že odolnost státu je základním předpokladem pro budování efektivní obrany státu. Princip odolnosti vychází z čl. 3 Washingtonské smlouvy a představuje tak závazek členských států budovat schopnosti sebeobrany. NATO definuje schopnost odolnosti na národní a kolektivní úrovni jako „připravenost na strategické otřesy a narušení, včetně schopnosti reakce na ně a rychlého zotavení, a to v celém spektru hrozeb“. (NATO–North Atlantic Treaty Organization, 1949). Z uvedených poznatků lze determinovat, že budování hnutí odporu je součástí dosahování odolnosti státu při budování obranného systému a zajištění obrany a vychází z efektivní kombinace vojenských a civilních schopností a jejich připravenosti.

4 LEGITIMITA HNUTÍ ODPORU

Hnutí odporu je nutné naprosto jednoznačně odlišovat od terorismu. Základním a obecným rozlišením těchto dvou termínů je, že odpor na rozdíl od terorismu, povstání nebo revoluce, má za cíl vrátit stav do situace před konfliktem, tzv. status quo ante bellum. Zásadním rozdílem ovšem je, že hnutí odporu má jednoznačně vymezené právní hledisko v mezinárodních právních normách. (Fiala, 2020b)

Roli občanů, jako aktérů podílejících se na zajišťování bezpečnosti v rámci konceptu hnutí odporu, lze legitimizovat fakty vyplývajícími z Ženevských úmluv. V kontextu definice osoby chráněné se úmluvy, mimo ozbrojené síly, vztahují také k příslušníkům milicí a jiných dobrovolnických sborů, tedy včetně příslušníků organizovaného hnutí odporu (Diplomatic Conference of Geneva, 1949a), (Diplomatic Conference of Geneva, 1949b). Podobně Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám, v kontextu definice zapojení civilní obrany v průběhu ozbrojených konfliktů, připouští legitimní zahrnutí pomocných vojenských jednotek a ozbrojených složek, pověřených ochranou veřejného pořádku do ozbrojených sil dané strany. Současně jsou podle tohoto doplňku členové hnutí odporu, jako organizovaná skupina pod velením odpovědným dotčené straně v konfliktu, uznáni ozbrojenými silami v konfliktu a jsou považováni za kombatanty, kteří mají právo se přímo účastnit nepřátelských akcí (Diplomatic Conference on the Reaffirmation and Development of International Humanitarian Law applicable in Armed Conflicts, 1977).

Mezinárodní legislativní dokumenty tedy pracují s termínem hnutí odporu, či vyjádřením významově blízkým, avšak explicitně tento termín není v rámci úmluv definován. K zachování legitimity je proto klíčové naplnění specifických podmínek tak, aby bylo zajištěno odlišení hnutí oboje od nezákonných odbojových (např. teroristických či kriminálních) organizací. Z toho vyplývá, že budování hnutí odporu a příprava jeho příslušníků musí být v souladu s podmínkami pro přiznání statusu „osoby chráněné“, jak je definováno v Ženevských úmluvách. Proto je nezbytné jasné vymezení kategorií

příslušníků, včetně určení jejich rolí, rámcové vymezení nezbytné struktury, metod a forem (násilné a nenásilné) vedení hnutí odporu.

5 ANALÝZA VÝVOJE KONFLIKTU Z HLEDISKA HNUTÍ ODPORU

Současné konflikty vždy nemusí mít charakter tradičního vojenského střetu. Protivník může vést cílené útoky za využití synergie všech nástrojů moci s cílem oslabit soudržnost národa, na který útočí a jeho odhodlání se bránit. Vzhledem k historickému kontextu vedení hnutí odporu v neurbanizovaném prostředí je nutno vzít do úvahy způsob vedení války ve 21. století. Ten je charakterizován využíváním nejnovějších technologií, zejména v oblasti komunikačních a informačních systémů, elektronického boje nebo sofistikovaných zbraňových systémů. Zároveň cílené vedení informačních vlivových a psychologických operací zařadilo kyberprostor mezi tradiční operační domény, a současný přesun operací do městských aglomerací zcela změnil charakter boje (Novák, 2016), (Hrnčiar, 2023).

Kybernetické působení v rámci budování totální obrany se stává v soudobých podmínkách jedním z významných nástrojů nejen v budování odolnosti, ale i v budování hnutí odporu, a to zejména z toho důvodu, že kybernetické působení ze zahraničí znesnadňuje identifikaci aktivit odboje v kybernetické doméně.

Konflikt je dynamickým procesem, který typicky probíhá v několika navazujících fázích. Aby bylo možné vymezit vývoj působení hnutí odporu v průběhu vývoje konfliktu byly jednotlivé fáze konfliktu označeny takto: fáze hybridního působení protivníka, fáze otevřené agrese, fáze okupace, fáze obnovení suverenity. Tyto fáze vytváří rámec pro budování a následné aktivní působení hnutí odporu, viz obr. 1. Přitom však hranice mezi budováním hnutí odporu a jeho aktivním působením nemusí být zcela jednoznačná.

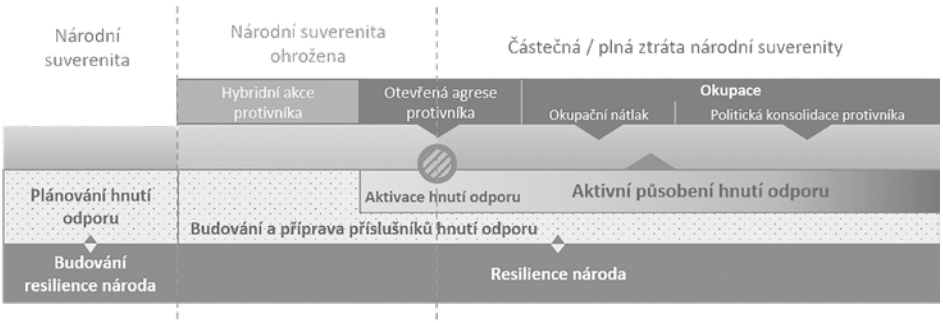

Obrázek č. 1: Hnutí odporu v průběhu vývoje konfliktu

Na základě zkušeností vyplývajících ze současných konfliktů lze konstatovat, že cizí moc zahajuje konflikt synergickým využíváním všech nástrojů moci v rámci hybridní války a do ozbrojeného konfliktu vstupuje až v okamžiku vytvoření vhodných podmínek pro ozbrojenou invazi. Těchto podmínek dosahuje prostřednictvím vedení informačních

vlivových operací, ovlivňováním ekonomiky apod., s cílem diskreditovat schopnost legálně zvolené vlády chránit vlastní obyvatelstvo. Zde se jedná o fázi hybridního působení protivníka. V průběhu této fáze, na národní úrovni dotčeného státu, pokračuje budování odolnosti, a s tím spojené plánování, budování a příprava hnutí odporu. Zpravodajské služby v této fázi přináší informace o jasně indikovaných nepřátelských aktivitách, kybernetické síly defenzivně i ofenzivně působí proti těmto nástrojům protivníka a vytváří podmínky proti narušení systémů kritické infrastruktury. Protivník se v této fázi snaží zaměstnávat státní orgány, aby odpoutal jejich pozornost od aktivit spojených s připravovaným ozbrojeným útokem. Pozemní, vzdušné a teritoriální síly plní své mírové role nebo se připravují k přechodu na stav ohrožení státu a válečný stav a připravují mobilizační doplnění. (Fiala, 2020b)

Na základě zhoršující se bezpečnostní situace může vláda dotčeného státu nařídit mobilizaci svých ozbrojených sil. V této fázi se předpokládá aktivace aktérů hnutí odporu, kteří zpravidla zahajují své aktivní působení proti okupantovi a jeho agresi až v okamžiku obsazení suverénního národního území, ale jak již bylo zmíněno výše, hranice mezi přípravou, pohotovostí a aktivním působením hnutí odporu není účelné striktně definovat, činnosti se obvykle překrývají. Tuto fázi je nutné chápat jako otevřenou agresi, ve které je plně uplatňována vybudovaná komplexní národní odolnost. (Fiala, 2020b)

Vpádem nepřítele na území dotčeného státu se konflikt přesouvá do fáze okupace. Ozbrojené síly dotčeného státu vedou vojenské obranné operace za plné podpory civilní, komerční, soukromé a veřejné domény. Kontinuálně probíhá příprava a výcvik příslušníků hnutí odporu a jejich aktivní zapojení do odbojových operací. Proces okupace je na straně dotčeného státu charakterizován opakovaným kolísáním nárůstu a poklesu odbojové činnosti hnutí odporu k poškození záměrů protivníka a udržení morálky obyvatelstva. Přirozený nárůst aktivit odboje totiž přinese dílčí úspěchy, které obvykle na straně protivníka vyvolají nutnost posílit a stabilizovat moc a kontrolu nad obyvatelstvem zaváděním represivních opatření, čímž dojde opět k poklesu odbojové činnosti. Pokles je zpravidla krátkodobý, kdy odboj hledá příležitosti, následován opětovným vzestupem odbojové činnosti a vzorec se opakuje v různě dlouhých periodách závislých na úspěchu činností. Zpravodajské služby okupovaného národa skrytě shromažďují zpravodajské informace s cílem vytvoření detailního povědomí o operačním prostředí a synergicky s aktivitami hnutí odporu vytvářejí podmínky pro vstup spojeneckých sil až do fáze obnovy národní suverenity. (Fiala, 2020b)

6 KATEGORIZACE AKTÉRŮ HNUTÍ ODPORU, JEJICH ROLE A METODY

V pojetí ROC je odpor definován jako „organizované celospolečenské úsilí národa, zahrnující celou škálu aktivit od nenásilných až po násilné, vedené legálně ustanovenou vládou (případně exilovou/vysídlenou nebo stínovou) s cílem obnovit nezávislost a autonomii na svém svrchovaném území, které bylo zcela nebo částečně okupováno cizí mocí“ (9) Metody uplatňované hnutím odporu směřují k dosažení cíle, jímž je obnovení národní suverenity. Prostředky k dosažení tohoto cíle jsou místní obyvatelstvo, jednotlivé

složky odboje, případně vnější pomoc. Organizaci jednotlivých aktérů v rámci hnutí odporu znázorňuje obrázek 2.
Z hlediska charakteru činnosti a stupně uplatňovaného násilí je možné aktéry hnutí odporu rozčlenit do několika skupin.

- Aktéři, kteří při vedení hnutí odporu používají nenásilné metody. Do této skupiny se řadí primárně podpůrná složka a podzemní hnutí.
- Aktéři, kteří při vedení hnutí odporu používají násilné, převážně ozbrojené metody hnutí odporu. Tuto skupinu tvoří partyzánské hnutí a prováděním některých specifických aktivit i hnutí podzemní.
- Aktéři vyvíjející společenské, politické, řídící a organizační činnosti ve prospěch aktivních složek hnutí odporu a řadí se sem zpravidla uznaná vláda v exilu, stínová vláda a veřejně činná složka.

Podzemní hnutí se obvykle přirozeně formuje jako vůbec první složka odboje, kterou lze popsat jako reakci obyvatelstva s cílem vytlačit okupační moc ze svého území. Provádí operace v urbanizovaném prostředí, které je pod kontrolou bezpečnostních sil okupantů. Organizační struktura podzemního hnutí je tvořena „buňkami“ politicko-vojenských subjektů. Mezi hlavní techniky boje podzemního hnutí se řadí vytváření zpravodajské a kontrarozvědné sítě, provoz „podvratných“ rozhlasových stanic, vytváření mediálních sítí za účelem šíření informací mezi obyvatelstvem a do vnějšího světa. Takové sítě mohou zahrnovat tiskárny, sociální média, satelitní televize, televizní stanice apod. Kromě toho může podzemní hnutí vyrábět speciální materiál, jako jsou výbušniny, zbraně a munice, ale také falešné průkazy totožnosti. Mezi další činnosti může patřit například kontrola nad sítí tras přesunu personálu, ukrývání protivníkem hledaných osob, řízení logistiky a získává finančních prostředků pro vedení odbojových operací, provádění sabotáží nebo provozování tajných zdravotnických zařízení.

V rámci podzemního hnutí působí utajená stínová vláda v opozici ke státní struktuře vytvořené okupačním režimem. Jedná jménem vysídlené nebo exilové vlády, se kterou udržuje pevné vazby. Svým působením ovlivňuje obyvatelstvo, a to za účelem motivace k vedení odporu proti okupačnímu režimu prostřednictvím nenásilných a pasivních metod odporu. Kopíruje většinu funkcí vlády okupačního režimu (např. bezpečnost a policii, soudní systém, zabezpečení sociálních nebo zdravotnických služeb), dodává legitimitu hnutí odporu, podkopává autoritu okupanta, odrazuje od spolupráce s nepřítelem a provádí kontrolu nad obyvatelstvem. (Fiala, 2020b)

Partyzánské hnutí je chápáno jako ozbrojené jednotky s vnitřní organizací vojenského typu, které obvykle operují pod velením exilové, vysídlené nebo stínové vlády. Mohou být efektivně doplněny příslušníky speciálních sil, kteří partyzánským silám mohou poskytnout podporu formou mediků, expertů zbraňových systémů apod. K partizánským technikám patří léčky, přepady a sabotáže, jejichž cílem je omezování pohybu protivníka, podlomení morálky protivníka a materiální škody. S podporou občanů mohou tyto jednotky provádět agresivnější boj proti nepříteli.

Mezi podpůrné složky se řadí převážně jednotlivci, kteří nepracují v nepřetržitém režimu odbojových akcí, ale spíše provádí jednorázové aktivity za účelem tajné podpory podzemních nebo partizánských sil. Tyto složky operují obvykle ve fyzické blízkosti protivníka. Z toho důvodu disponují pouze informacemi nutnými k výkonu daného specifického úkolu nebo poskytnutí služby. V případě zajetí tak představují nejmenší riziko

pro odboj a obvykle jsou snadno nahraditelní. Poskytováním informací o plánovaných aktivitách okupantů, provazují podpůrné složky celou síť odboje s ostatními státními a společenskými subjekty. Mezi typické činnosti může patřit logistické zásobování, výroba speciálního materiálu, včasné varování, shromažďování nezbytných informací, provádění náboru, kurýrní služba, distribuce médií, zřizování bezpečných úkrytů, logistika, přeprava personálu apod.

Veřejně činná složka představuje veřejné politické vyjádření okupovaného národa na okupovaném území, prostřednictvím okupantem tolerované politické strany či jednotlivce v politice. Tato složka může být opoziční politickou stranou v okupační vládě, což umožňuje odboji se zapojit do nenásilných akcí. Jelikož disponuje možností přímého jednání s nastolenou vládou nebo okupační mocí, může otevřeně žádat podporu domácích i mezinárodních sympatizantů, a zároveň tuto podporu organizovat, ale také vyjednávat jménem stínové, vysídlené nebo exilové vlády. Avšak právě z důvodu otevřeného vystupování těchto složek je potenciálním rizikem ztráta tolerance okupující moci k jejich aktivitám. V takových případech je nutné balancovat situaci např. změnou otevřených politických postojů a přechodem do tajné podpory odporu tak, aby nebyla ohrožena role veřejně činné složky hnutí odboje. (Fiala, 2020b)

Uvedené čtyři kategorie aktérů tvoří základní pilíře hnutí odporu. Vztahy mezi nimi se dynamicky vyvíjí v reakci na změnu vnitřních i vnějších podmínek. Jako takové svojí aktuální charakteristikou, tedy úrovní rozvoje každé z nich a aktuálním nastavením vzájemných vztahů, určují stabilitu, a tím i úspěšnost hnutí odporu.

Kromě těchto základních čtyř skupin je třeba plánovat a připravovat další složky správy státu, jako je exilová (úplná okupace území), vysídlená (částečná okupace území) vláda. Existence schopnosti zachovat, ačkoli v omezené míře, kontinuální správu státu, podporuje mimo jiné legitimitu aktivit hnutí odporu. Exilová a vysídlená vláda, na rozdíl od vlády stínové, působí mimo okupované území a vytváří politickou a ideologickou opozici vůči vládě nastolené okupační mocí a pomocí vlády stínové řídí aktivity hnutí odporu. Tyto její aktivity směřují k hlavnímu cíli, jímž je osvobození území a obnova legitimního politického a administrativního systému.

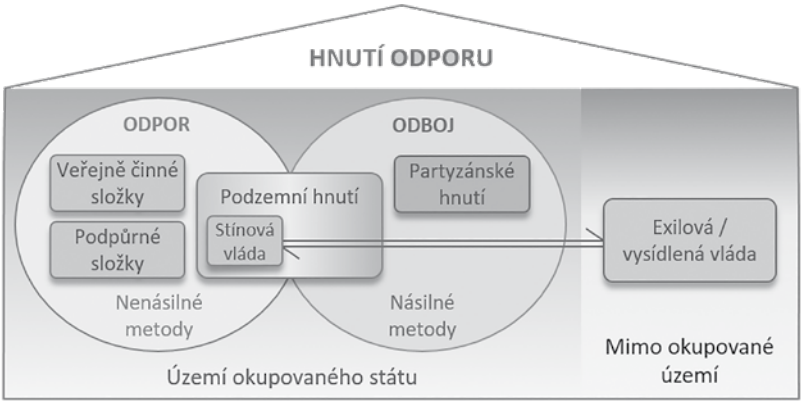

Obrázek č. 2: Vnitřní organizace hnutí odporu a použité metody aktivit z hlediska úrovně násilí

7 VÝVOJ A POROVNÁNÍ PŘÍSTUPŮ K BUDOVÁNÍ ROC VYBRANÝCH STÁTŮ

Přístup k ROC v evropském bezpečnostním prostředí se vyvíjí v několika etapách. Počátky tohoto konceptu lze identifikovat v době zahájení studené války, k významným změnám dochází v době ukončení studené války a konečně k postupné inkluzi některých aspektů ROC do konceptů budování obrany v ČR dochází v reakci na anexi Krymu Ruskou federací v roce 2014 a celkově zhoršené bezpečnostní prostředí v Evropě současných dnů.

Zatím co konec studené války přinesl obecně do evropského prostředí výraznou demilitarizaci a charakteristické upouštění od branné povinnosti, pro neutrální evropské země se koncept totální obrany stal jedním ze základních principů obrany státu.

Pro komparační analýzu byly vybráno šest evropských zemí, které mají historickou zkušenost s vedením odbojové činnosti ve druhé světové válce a současně s budováním totální obrany v době studené války. Porovnávané země lze z hlediska jejich postavení v mezinárodním prostoru rozdělit do dvou kategorií. V první kategorii jsou země Švýcarsko, Švédsko a Finsko, které jako neutrální země byly závislé při zajištění obrany na vlastních národních schopnostech. Ve druhé kategorii jsou země Litva, Lotyšsko, Estonsko, které si svou zranitelnost uvědomují vlivem aktuálních mocenských snah Ruské federace získat zpět vliv v zemích bývalého Sovětského svazu, kdy hrozba vzniku ozbrojeného konfliktu se stala nejreálnější od konce druhé světové války.

V rámci analýzy bylo identifikováno 36 faktorů, jejichž integrace a vzájemné propojení představuje efektivní přístup k zajištění totální obrany v souladu s ROC. Viz tabulka 1. Důležitým aspektem strategie totální obrany je zásadní podíl obyvatelstva v systému zajištění obrany. To znamená, že byly hledány zejména takové faktory, které mají relevanci k zapojení obyvatelstva do obrany státu. 16 z těchto faktorů má přímý vztah k budování a přípravě hnutí odporu. Viz tabulka 1. Následně byly porovnány vybrané země hodnocením jednotlivých faktorů na binární škále (1 – existuje, 0 – neexistuje), viz tabulka 1 (kde jsou pro lepší přehlednost znázorněny pouze všechny hodnoty 1="X").

Z analýzy vyplývá, že základem komplexní obrany státu je vojenská část obrany zajištěná ozbrojenými silami, a to společně s civilní a psychologickou obranou. Síly teritoriální obrany vytvářené primárně reservisty jsou efektivním nástrojem pro řešení krizových situací, průmyslových havárií nebo přírodních katastrof v době míru, v době války jako podpora ozbrojených sil nebo ochrana kritické infrastruktury, a v neposlední řadě v době okupace, vzhledem k jejich dokonalé znalosti regionů, jako podpora hnutí odporu nebo jejich přímé zapojení do jeho násilných forem. Finsko, Estonsko a Lotyšsko si zachovává brannou povinnost a např. Finsko na principu branné povinnosti staví síly rychlé reakce a pohotovostní jednotky. Finsko a Lotyšsko navíc budují schopnosti k vedení partyzánské války profesionální armádou. Švýcarsko naopak integrovalo a doktrinálně ukotvilo budovanou odbojovou organizaci do svých konvenčních sil. Je zcela evidentní, že pro celospolečenský přístup k zajištění obrany prostřednictvím budování dobrovolnických organizací (obranné ligy, národní gardy, dobrovolné síly) je nezbytné vzájemné propojení mezi odbojovou organizací a profesionální armádou už v době přípravy a budování odolnosti státu, a zároveň stejně jako např. Finsko, budovat schopnosti k vedení hnutí odporu

u těch složek armády, u kterých je silný předpoklad k úspěšnému vedení nebo podpory partyzánského boje, jako jsou speciální síly nebo pohraniční stráž (Wither, 2018).

Na základě získaných dat a informací z hodnocených států vyplývá, že všechny tyto státy ve vztahu k budování totální obrany plánují využití všech nástrojů moci (diplomatických, informačních, vojenských a ekonomických). Nicméně, tyto skutečnosti nejsou v analyzovaných dokumentech explicitně uvedeny. V souvislosti s rozvojem kybernetické domény je třeba zdůraznit, že plánování schopnosti kybernetické obrany působit ze zahraničí, znesnadní identifikaci aktivit odboje v kybernetické doméně.

Tabulka č. 1: Komparační analýza vybraných zemí z hlediska aspektů totální obrany

Faktory zajištění totální obrany		Švýcarsko	Švédsko	Finsko	Estonsko	Lotyšsko	Litva
1.	Strategie totální obrany	X	X	X	X	X	X
2.	Plán sebezničení	X					
3.	Vytvoření legislativních předpokladů pro plánování a vedení hnutí odporu	X					
4.	Doktrína ozbrojených sil s integrovaným plánem odboje	X					
5.	Integrace organizace hnutí odboje do ozbrojených sil	X					
6.	Mírové plánování a příprava hnutí odporu	X					
7.	Zřízení exilové vlády	X					
8.	Vojenská obrana	X	X	X	X	X	X
9.	Civilní obrana	X	X	X	X	X	X
10.	Teritoriální obrana	X	X	X	X	X	X
11.	Ekonomická obrana	X	X	X	X	X	X
12.	Psychologická obrana	X	X	X	X	X	X
13.	Civilní obrana OP ZHN	X					
14.	Kybernetická obrana	X	X	X	X	X	X
15.	Ozbrojené síly	X	X	X	X	X	X
16.	Výcvik profesionálních vojáků ve vedení partyzánské války			X		X	
17.	Budování odbojových organizací	X					
18.	Vojáci v záloze / rezervisté	X	X	X			
19.	Branná povinnost v době míru			X	X	X	
20.	Základní vojenská služba			X			
21.	Povinnost integrace veřejnosti do obrany	X			X		
22.	Dobrovolná účast občanů na obraně státu		X		X	X	X
23.	Integrace diplomatických nástrojů moci do strategie obrany	X					

24.	Integrace ekonomických nástrojů moci do strategie obrany	X					
25.	Integrace informačních nástrojů moci do strategie obrany	X					
26.	Příprava národní infrastruktury pro účely obrany	X		X			
27.	Příprava národního průmyslu pro účely obrany	X	X				
28.	Podpora vzdělávání obyvatel	X					
29.	Zajištění bezpečnosti dodávek			X			
30.	Tvorba hmotných rezerv	X	X	X			
31.	Udržování státních nouzových rezerv pro výrobu energie			X			
32.	Udržování státních nouzových rezerv pro výrobu potravin			X			
33.	Udržování státních nouzových rezerv pro poskytování lékařské péče			X			
34.	Úkryty pro obyvatele			X			
35.	Manuál pro veřejnost	X	X				X
36.	Kurzy národní obrany			X	X		

Legenda: Aspekty zajištění obrany s přímým vztahem k budování hnutí odporu

Podrobné plánování hnutí odporu bylo z historického hlediska mezi analyzovanými zeměmi realizováno pouze ve Švýcarsku, které mělo rovněž vybudováno zázemí pro exilovou vládu a také plán sebezničení státu. V současné době Švýcarsko podobně jako Švédsko, Finsko a Norsko navazují na osvědčená řešení z období studené války a dále rozvíjí nové schopnosti v reakci na současné hrozby (Szymański, 2020).

Švýcarsko navíc rozvíjí kritickou infrastrukturu a národní průmysl tak, aby byla zajištěna vazba na obranné účely, a tím provázány lidské a materiální zdroje do komplexního systému obrany, jak na národní úrovni, tak v rámci individuální přípravy jednotlivců (např. každá nová stavba musí být vybavena krytem pro stanovený počet osob). Takto detailní způsob podpory obrany nezvolil žádný z ostatních posuzovaných států. Finsko vedle udržování strategických zásob pohonných hmot a potravin, udržuje státní nouzové rezervy pro výrobu energie, potravin a pro poskytování lékařské péče a má vybudovanou strukturu ochranných krytů pro 65 % obyvatelstva. Finsko je dobrým příkladem přechodu systému totální obrany z období studené války na komplexní systém bezpečnosti uplatňující moderní mechanismy totální obrany, zavedením „Strategie pro zajištění životně důležitých funkcí společnosti“. Tato strategie je založena na principu „all-hazards-approach“ a ústřední odpovědnosti jednoho kompetentního orgánu, zatímco všichni ostatní relevantní bezpečnostní aktéři plní podpůrné role (Valtonen, 2021) (Forsberg, 2022).

Ze získaných podkladů je zřejmé, že Švýcarsko a Finsko[1] jako neutrální země svou sebeobranu budují dlouhá desetiletí a již vybudovaný komplexní systém doplňují o nové schopnosti, které přináší technologický pokrok a nové způsoby vedení války. Pobaltské státy naopak i přes svou historickou zkušenost začaly budovat národní obranu na

[1] Od 4. 4. 2023 je Finsko členem NATO

principech totální obrany až v okamžiku rozpadu Sovětského svazu a k vytvoření efektivního systému obrany potřebují nejen stabilní navýšení výdajů na obranu, ale především budování silné národní identity zejména u mladé generace. Všechny pobaltské státy přijaly deklarativní politiku totální obrany a aktivně pracují na rozšíření a posílení schopností vést partyzánskou válku. Tyto země však čelí demografické výzvě a čelí nedostatku mladých, kvalifikovaných rekrutů. (Wither, 2018)

Švédsko se vrátilo ke konceptu totální obrany z dob studené války a zachovalo myšlenku, že totální obrana se skládá především z vojenské obrany a civilní obrany, které jsou doplněny dalšími prvky, jako je psychologická obrana, kybernetická obrana a další.

Estonsko buduje obranu na finském konceptu totální obrany a zároveň připravuje obrannou ligu (Kaitseliit) k vedení partyzánské války. Estonská národní obranná strategie z roku 2011 definuje zásady totální obrany a integrovaného přístupu k obraně. Důležitým závazkem je vytvoření vojenských i nevojenských zdrojů k boji proti hybridním hrozbám (včetně nejdůležitějších státních institucí, zejména těch, které jsou zodpovědné za mezinárodní bezpečnost v době míru i války). V roce 2017 byly tyto úkoly rozšířeny o aktivity soukromého sektoru a občanské společnosti a zaveden princip komplexní národní spolupráce v obraně. V roce 2018 byla v Estonsku zavedena Koncepce civilní obrany, která integruje zapojení veřejnosti do obrany jako demonstraci připravenosti k zachování nezávislosti státu, formou všeobecné branné povinnosti, kurzů národní obrany a podpory členství v dobrovolných národních organizacích. (Wither, 2018)

Od roku 2019 lotyšská obranná politika zavádí komplexní systém národní obrany umožňující proces krizového řízení a obnovy, zajištění odolnosti vůči vnějšímu tlaku a předcházení hrozbám. Systém zahrnuje zvýšení povědomí veřejnosti a dovedností souvisejících s obranou státu, posílení obranyschopnosti státu a schopnost země fungovat během krize (kontinuita obrany, vlády, distribuce energií, zdravotnictví apod.) V Lotyšsku jsou pravidelné ozbrojené síly a teritoriální jednotky integrované a interoperabilní, což umožňuje primární obranu země prostřednictvím mobilní partyzánské války, která by zahrnovala jak přeživší pravidelné jednotky, tak i národní gardu. Tento přístup zajišťuje, že i v případě napadení bude země schopna efektivně organizovat a provádět obranné operace na svém území. (Wither, 2018)

Litva v roce 2015 znovu implementovala brannou povinnost a obnovila výcvik v povstaleckých technikách pro dobrovolnické síly národní obrany (KASP) a polovojenskou organizaci Střelecký svaz (Wither, 2018). KASP jsou aktivní součástí zálohy litevských ozbrojených sil, jedná se o přerušovanou dobrovolnou službu v délce 3-5 let. Branou povinnost mohou nahradit studenti a absolventi vysokých škol absolvováním tříletého výcviku nižších důstojníků. (Lithuanian army, n.d.) Budování odolnosti národa Litva silně podporuje vydáním a periodickou aktualizací manuálu pro připravenost občanů na mimořádné události a válečné situace (Ministerstvo národní obrany Litva, 2022). Vojenská strategie Litvy, stejně jako obranná strategie, pracuje přímo s pojmem totální obrana, který definuje jako mobilizaci všech národních zdrojů k obraně země a nezpochybnitelné právo národa i jednotlivců klást odpor proti jakémukoliv agresorovi ohrožujícímu nezávislost, územní celistvost a ústavní pořádek Litvy (Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania, 2016).

Ačkoliv státy staví svoje obranné systémy na principu komplexní obrany, analýza ukazuje, že mezi nimi existují významné rozdíly v přístupech a v rozsahu k jejímu budování.

Země, které jsou neutrální nebo měly neutralitu deklarovanou, mají svou sebeobranu založenou na desetiletí osvědčených postupech a principech, které doplňují o nové schopnosti spojené s technologickým pokrokem. Švýcarsko a skandinávské státy lze považovat za lídry v komplexním přístupu k obraně a odolnosti státu. Pobaltské státy využívají zkušenosti těchto lídrů a současně implementují národní specifika, která spočívají zejména ve fyzické blízkosti mnohem většího, vyspělého protivníka, s mocenskou ambicí rozpínavosti. Z výsledků analýzy vyplývá, že zejména Švýcarsko, se svým komplexním přístupem k zajištění totální obrany, lze považovat za etalon v přístupu budování totální obrany státu.

ZÁVĚR

Ze získaných poznatků, provedených analýz a popisu základního vymezení konceptu hnutí odporu je možné konstatovat, že realizace hnutí odporu nebude možná a účinná bez dlouhodobého koncepčního, legislativního a doktrinálního rámce, dlouhodobě připravovaného, budovaného a implementovaného do národního komplexního přístupu k obraně.

Z provedeného posouzení vybraných států a jejich přístupů bylo prokázáno, že historické aspekty zabezpečení obrany a její součást, hnutí odporu, jsou relevantní i při způsobu vedení války ve 21. století. Nové technologie v oblasti komunikačních a informačních systémů, elektronického boje nebo sofistikovaných zbraňových systémů, cílené vedení informačních vlivových a psychologických operací a zejména přesun operací do městských aglomerací otevírá další prostor pro úspěšné vedení odboje. To ovšem předpokládá dlouhodobou a systematickou přípravu vojenských a civilních schopností státu.

Pro zavedení hnutí odporu a definování podmínek jeho implementace do komplexního bezpečnostního systému je nutné vycházet ze strategického, legislativního a teoretického vymezení této problematiky. Základní strategický přístup vymezující problematiku zajištění bezpečnosti a obrany státu, je stanoven Bezpečnostní strategií ČR a Obrannou strategií ČR. Tyto dokumenty jasně deklarují komplexní přístup k obraně a budování odolnosti státu, založené na celospolečenském přístupu k obraně. V těchto dokumentech není explicitně vyjádřen závazek budování a přípravy hnutí odporu.

Legitimita hnutí odporu vychází z mezinárodního práva, zejména Ženevských úmluv, které zajišťují právní ochranu příslušníkům hnutí odporu, legalizují jejich činnosti a odlišují vedení hnutí odporu od ilegálního působení teroristických nebo kriminálních skupin. Národní legislativa implementuje tyto mezinárodní normy do právního prostředí státu a nevytváří bariéry zavedení tohoto nástroje.

Srovnávací analýza vybraných evropských zemí, které mají historickou zkušenost s vedením odbojové činnosti ve druhé světové válce a s budováním totální obrany v době studené války nebo k budování totální obrany přistoupily, ukázala možné přístupy k budování hnutí odporu jako nedílné součásti odolnosti státu.

Výsledky provedeného zkoumání lze syntetizovat do základních podmínek pro budování hnutí odporu. První podmínkou je budování a plánování hnutí odporu již v době míru, v rámci dosahování národní odolnosti. Druhou podmínkou je vytvoření národního

strategického rámce budování hnutí odporu a legislativních podmínek vymezujících role ústředních správních orgánů a samosprávy. Třetí podmínkou nezbytnou pro konstituování hnutí odporu je vytvoření koncepčního rámce výstavby a formování hnutí odporu včetně doktrinálního vymezení přípravy a výcviku.

Tento článek vznikl jako výsledek aplikovaného výzkumu projektu č. OYUOB20240007, BATTLE FIELD 2030+: Konfiguračně-investiční strategie rozvoje schopností ozbrojených sil ČR, realizovaný Centrem bezpečnostních a vojenskostrategických studií, Univerzity obrany v roce 2024.

SEZNAM ZDROJŮ

ČESKO, 1999. Zákon č. 222/1999 Sb.: Zákon o zajišťování obrany České republiky. In: *Sbírka zákonů 1999*. částka 76. Dostupné také z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-222

ČESKO, 2024. *Obranná strategie České republiky 2023* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - VHÚ Praha [cit. 2024-08-01]. ISBN 978-80-7278-870-5. Dostupné z: https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/obranna__strategie-_c_r_2023_final.pdf

ČESKO. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, 2023. *Bezpečnostní strategie České republiky 2023* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2024-08-01]. ISBN 978-80-7441-097-0. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Bezpecnostni_strategie_2023.pdf

DIPLOMATIC CONFERENCE OF GENEVA, 1949a. *Geneva Convention (II): for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea* [online]. Geneva. Dostupné také z: https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/370-GC-II-EN.pdf

DIPLOMATIC CONFERENCE OF GENEVA, 1949b. *Geneva Convention (I): for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field* [online]. Geneva. Dostupné také z: https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/365-GC-I-EN.pdf

DIPLOMATIC CONFERENCE ON THE REAFFIRMATION AND DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW APPLICABLE IN ARMED CONFLICTS, 1977. *Protocol (I) Additional to the Geneva Conventions* [online]. Geneva. Dostupné také z: https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/470-AP-I-EN.pdf

FIALA, Ott C. a Ulrica PETTERSSON, 2020a. ROC(K) Solid Preparedness: Resistance Operations Concept in the Shadow of Russia. *PRISM - The Journal of Complex Operations* [online]. **8**(4) [cit. 2024-08-01]. ISSN 2157- 0663. Dostupné z: https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/2217669/rock-solid-preparedness-resistance-operations-concept-in-the-shadow-of-russia/

FIALA, Otto C., Kirk SMITH a Anders LÖFBERG, 2020b. *Resistance Operating Concept* [online]. Florida: The JSOU Press [cit. 2024-08-01]. ISBN 978-1-941715-43-7. Dostupné z: https://jsou.edu/Home/OpenFile?path=/Home/OpenFile?path=https://jsouapplicationstorage.blob.core.windows.net/press/48/ROC_final_cc.pdf

FORSBERG, Robin, Aku-M. KÄHKÖNEN a Jason C. MOYER, 2022. Finland's Contributions to NATO: Strengthening the Alliance's Nordic and Arctic Fronts. WILSON CENTER.

Wilson Center [online]. [cit. 2024-07-30]. Dostupné z: https://www.wilsoncenter.org/article/finlands-contributions-nato-strengthening-alliances-nordic-and-arctic-fronts

HRNČIAR, Michal a Jaroslav KOMPAN, 2023. Factors Shaping the Employment of Military Force from the Perspective of the War in Ukraine. *Vojenské rozhledy* [online]. **32**(1), 69-82 [cit. 2024-07-30]. ISSN 12103292. Dostupné z: doi:10.3849/2336-2995.32.2023.01.069-082

LITHUANIAN ARMY, Nenalezený. Military service. *Lithuanian armed forces* [online]. [cit. 2024-08-01]. Dostupné z: https://kariuomene.lt/en/who-we-are/military-service/23649

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, 1949. *The North Atlantic Treaty*. In: . Washington D.C. Dostupné také z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm

NOVÁK, Tomáš, 2016. Operační adaptabilita a lidská dimenze ozbrojeného konfliktu. *Vojenské rozhledy* [online]. **2016**(3), 102-112 [cit. 2024-07-30]. ISSN 2336-2995. Dostupné z: https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/teorie-a-doktriny/operacni-adaptabilita

SZYMAŃSKI, Piotr, 2020. *New Ideas for Total Defence: Comprehensive Security in Finland and Estonia* [online]. Warsaw: Centre for Eastern Studies [cit. 2024-07-30]. ISBN 978-83-65827-48-7. Dostupné z: https://aei.pitt.edu/103309/1/OSW%2DReport_New%2Dideas%2Dfor%2Dtotal%2Ddefence_net_0.pdf

VALTONEN, Vesa, Minna BRANDERS, Sebastian LARSSON a Mark RHINARD, 2021. Tracing the Finnish Comprehensive Security Model. In: *Nordic Societal Security* [online]. Routledge, s. 91-108 [cit. 2024-07-30]. ISBN 978-1- 003-04553-3. Dostupné z: file:///C:/Users/lickovam/Downloads/10.4324_9781003045533-7_chapterpdf.pdf

WITHER, James K., 2018. “Modern Guerrillas” and the Defense of the Baltic States. *Small Wars Journal* [online]. Small Wars Foundation [cit. 2024-07-30]. Dostupné z: https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/modern-guerrillas-and-defense-baltic-states

---

Autoři: ***Ing. Radek Dubec, Ph.D.,*** *narozen 1966. V roce 1988 absolvoval Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově. Je absolventem Velitelského praporního kurzu (Vojenská akademie Brno, 1997). V letech 1988 až 2004 vykonával velitelské a štábní funkce u vojenských útvarů a zařízení Armády České republiky. Byl účastníkem mise UNPROFOR. V roce 2011 dokončil doktorské studium ve studijním oboru vojenský management. V letech 2004–2016 působil u Ústavu operačně taktických studií, Ústavu strategických a obranných studií UO a Katedry celoživotního vzdělávání Univerzity obrany. Je autorem a spoluautorem několika monografií a odborných článků v domácích i zahraničních časopisech. Zabývá se zejména problematikou strategického řízení a obranného plánování. V současné době působí jako odborný asistent u Centra bezpečnostních a obranných studií Univerzity obrany.*

ORCID: 0000-0002-1263-2318
Affiliation: University of Defence; Czech Republic

Plk. gšt. Ing. Eva Nezvalová, *narozena 1971. Je absolventkou Univerzity obrany v Brně (dříve Vojenské akademie, 1994), fakulty elektrotechnické. V průběhu své kariéry působila v řadě velitelských a štábních funkcí v rámci 4. brigády rychlého nasazení a speciálních sil, včetně zahraničního pracoviště. Zúčastnila se několika zahraničních operací (SFOR, MNF(I), EUTM). V posledních letech působila v rámci Ředitelství speciálních sil MO v oblasti koncepcí a řízení schopností a v současné se zabývá problematikou výstavby a zabezpečení speciálních sil.*

ORCID: NA
Affiliation: The Ministry of Defence Special Operations Forces Directorate; Czech Republic

Mjr. Ing. Markéta Licková*, narozena 1977. V roce 2004 absolvovala Fakultu vojensko-technickou Vojenské akademie Brno, obor Vojenská geodézie a kartografie. Působila na různých pozicích v rámci Geografické služby AČR a účastnila se misí ISAF. V současné době působí na Centru bezpečnostních a vojenskostrategických studií Univerzity obrany v oblasti plánování, organizace a realizace vojenských karierových kurzů.*

ORCID: 0009-0002-3558-0095
Affiliation: University of Defence; Czech Republic

 DOI: 10.3849/2336-2995.33.2024.04.020-036

Peer-reviewed

Enhancing Decision-Making Resilience through Mission Command. The particular case of Ukraine

Zvýšení odolnosti rozhodovacího procesu prostřednictvím úkolového velení. Konkrétní případ Ukrajiny

Paul Tudorache, Maria Constantinescu

Abstract: The purpose of this paper is to present some particularities of mission command during the conflict in Ukraine. Intended as a framework of analysis, it describes the ways in which the involved parties manage warfighting from the perspective of practicing mission command as a method to enhance military effectiveness. Using qualitative methods, combining literature review, critical analysis of relevant resources, comparative analysis and indirect observation, the findings are related to aspects of mission command that are critical for enhancing operational and decision-making resilience, through identifying and examining various situations involving Ukrainian and Russian military forces. At the same time, the results of the study highlight some potential ways of innovating the principle of mission command from the perspective of multi-domain operations.

Abstrakt: Účelem tohoto příspěvku je představit některá specifika úkolového velení během konfliktu na Ukrajině. Rámec analýzy popisuje způsoby, jakými zúčastněné strany řídí válčení z pohledu realizace úkolového velení jako metody ke zvýšení vojenské efektivity. Pomocí kvalitativních metod, kombinujících přehled literatury, kritickou analýzu relevantních zdrojů, komparativní analýzu a nepřímé pozorování a zjištění týkají se aspektů úkolového velení, které jsou kritické pro zvýšení operační odolnosti a odolnosti rozhodovacího procesu, a to prostřednictvím identifikace a zkoumání různých situací zahrnujících ukrajinské a ruské vojenské síly. Výsledky studie zároveň zdůrazňují některé potenciální způsoby inovace principu úkolového velení z pohledu multi-doménových operací.

Keywords: Decision-Making Resilience; Mission Command; Operational Effectiveness; Operational Resilience; Resilience.

Klíčová slova: odolnost rozhodovacího procesu; úkolové velení; operační účinnost; operační odolnost; odolnost.

INTRODUCTION

The mission command approach is not recent, but it has lately acquired a special value, having the Russian-Ukrainian conflict as a framework and being related to different forms of resilience and the management of warfighting. Although it has been tested in countless conflict situations or during various operations, what differentiates it in the context of the Ukrainian conflict is the applicability of mission command by the weaker opponent (Ukrainian forces), which had not been encountered in previous situations, mission command being applied by the stronger opponent, and analysed according to the value of conventional combat power. Furthermore, another aspect of novelty is the mission command contribution to the development of the conceptual component of the fighting power, considering its positive influence on the operational resilience and, implicitly, on the decision-making resilience through its timely applicability and the appropriate management of warfighting.

Therefore, the main concepts that must be operationalized are mission command, operational effectiveness, resilience, operational resilience, and decision-making resilience. Regarding the clarification of the first three concepts, things are extremely clear, given that their definitions have not experienced significant changes over time. However, the last two are relatively new, because the definitions are few and the existing ones are not extremely conclusive. In the present study, the meanings of the key concepts are:

- Mission command – command philosophy that "embraces decentralised execution, providing the freedom of action to adapt to circumstances on the ground whilst still achieving the commander's intent" (JDP 0-20 2023, 33); it "empowers subordinate decision making and decentralized execution appropriate to the situation"(ADP 6-0 2019, 1-3);
- Operational effectiveness – the ability of military forces to fulfil designated missions and tasks; it largely depends on the capacity to stimulate fighting power (conceptual, physical, moral) and to maintain combat power (leadership, information, warfighting functions) during military operations; it is manifested through the operational resilience of the military forces and the decision-making resilience of military leaders;
- Resilience – "capacity of a system to absorb disturbance and reorganize while undergoing change so as to still retain essentially the same function, structure, identity, and feedbacks" (Walker et al. 2014);
- Operational resilience – "the capacity of a force to withstand attack, adapt, and generate sufficient combat power to achieve … objectives in the face of continued, adaptive enemy action" (Hagen et al. 2016, xi); it implies the harmonious integration of warfighting functions that must be adaptable, interchangeable, and expandable;
- Decision-making resilience – "the application of a consistent, holistic, integrated decision-making system designed to support optimal during-event decision-making, and robust post-event review" (Wright 2022, 218); it ensures the ability to remain calm during adverse situations, to manage ambiguity, and to overcome

adjustment decisions which are not characterised only by volatility and uncertainty, but also by complexity and ambiguity.

Having clarified the research preamble and the key concepts, the purpose of this study is determined by illustrating the contribution of mission command to the operational effectiveness of the Ukrainian military forces. The research objectives (RObj) adjacent to the research consist in:

- $RObj_1$ – identifying the main achievements in the field;
- $RObj_2$ – defining the particularities of the mission command of the Ukrainian tactical military forces;
- $RObj_3$ – describing the relationship with manoeuvrist approach during current operations.

To achieve the purpose and research objectives, the main research hypothesis has been formulated, as follows: *mission command highly impacts the operational and decision-making resilience of the Ukrainian military forces and leaders*. Also, to validate the previous research hypothesis, additional research questions (RQs) have been established:

- RQ1 - What are the main findings in the field?;
- RQ2 - How does mission command manifest itself at tactical level?;
- RQ3 - Are there any indicators of the mission command applicability from a single-domain perspective?;
- RQ4 - Are Ukrainian tactical leaders motivated enough to practice mission command?;
- RQ5 - Is mission command a method of demonstrating adaptive leadership?;
- RQ6 - Can a relationship be established between mission command and manoeuvrist approach in the situation of the operations carried out by the Ukrainian military forces?.

1 RESEARCH METHODOLOGY

This paper uses qualitative methods, combining literature review, critical analysis of relevant resources, comparative analysis and indirect observation. The correlations of RObjs, RQs and research methods (RMs) are highlighted in Table 1.

Table 1: Research design and methodology

ROBJs	RQs	RMs
$RObj_1$	RQ_1	literature review
$RObj_2$	RQ_2, RQ_3, RQ_4, RQ_5	critical analysis of relevant resources comparative analysis indirect observation
$RObj_3$	RQ_6	

By referring to the table above, the RMs will be used as follows:

- Literature review - determining the stage of addressing the proposed topic at the national and international level;

- Critical analysis of relevant resources - identifying relevant sources and developing the contextual assessment to answer the proposed RQs;
- Comparative analysis - highlighting the differences regarding the promotion of the mission command's principles by the opponents within the Ukrainian conflict;
- Indirect observation - identifying mission command's operational challenges based on exploring open sources and leveraging personal expertise.

2 LITERATURE REVIEW

As a preamble to literature review, it can be stated that although there is an abundance of articles dealing with the conflict in Ukraine, the same principle does not apply when variables such as mission command, operational resilience or decision-making resilience are introduced in the equation. Focusing on these variables, most articles deal with aspects related to general resilience, addressing societal resilience. Moreover, there are articles that analyse the applicability of mission command or of other defence capabilities in the Russian-Ukrainian conflict, as well as in other conflicts or operational environments, which could be linked with the topic of this study.

In this regard, a first article highlights the steps that Ukraine has taken in the field of military reform since 2016, where most of the defence resources have been directed to reconfiguring the force structure and command and control (C_2), as well as optimizing procurement priorities. The reconfiguration of the force, focused on a hybrid model of transformation, has left its mark on the special operations forces (SOF) and non-commissioned officer (NCO) corps, largely following the Western model. For both categories, SOF and NCO, the measures taken are aimed at achieving operational standards that would ensure the interoperability between the Ukrainian military forces and those of the North Atlantic Treaty Organization (NATO). Moreover, the Ukrainian army has developed a SOF component for each service, such as land, maritime, and air, and has also extended the principle of mission command among NCOs. In addition, the C_2 adjustment through mission command at all levels is another priority of the Ukrainian military reform. In what regards the optimization of defence resources, the article highlights the priorities for procurements, among which long-range artillery platforms, guided missile systems, or anti-tank missile systems have become essential (Sanders 2023, 312-328).

Other authors have taken a different approach and argue that the conceptual component can counterbalance the much more developed physical component of the adversary, having Ukraine and Russian Federation as actors. The authors' contribution is edifying because it proposes prioritizing the use of defence resources for developing and optimizing education and training, thus emphasizing the importance of the conceptual element from the fighting power. By responding to the operational requirements, such as the continuous dynamics of the common operational picture (COP), adjusting the direction of the joint action, assuming responsibility in ever-changing situations, etc. the article identifies education and training needs such as the development and promotion of mission command at all echelons, the development of decision-making

resilience based on moral support, multi-domain support and exploiting the operational experience from the field. According to the authors, all these needs are operationalized in the curricula and through training programs, which are made possible by allocating and directing the necessary internal and external resources. The article ends with some recommendations, the most important of which are the continuous adaptation of the education and training systems in the field of human resources (officers, NCOs) and the improvement of English language skills to facilitate interoperability with NATO member states (Salkutsan and Stolberg 2022, 67-76).

On the other hand, Hedenskog promotes a much more comprehensive perspective on the resilience of the Ukrainian army, having as essential factors reforming the military forces and directing them through a single command, optimizing cyber security, and boosting logistics and communication information systems (CIS). All these objectives could be achieved based on appropriate optimization of defence resources as a result of the collaborative activity between the Ukrainian authorities and NATO partners, as well as on applying decentralization of decision-making. One of the most remarkable contributions of the article refers to the commitment of the civilian population to the overall effort to achieve societal resilience and defend national territory. The article concludes in the same vein, highlighting the positive result of Ukraine's societal resilience as a result of decision-making decentralization, political pluralism, individual and collective initiative, and strong national will respectively (Hedenskog 2023).

Also, the Ukrainian Ministry of Defence (MoD) presents specific aspects related to mission command and resilience. Following the optimization of the C2 and the coherence of the decision-making process, the document imprints the mission command as an essential solution to the current conflict by delegating the authority of multi-echelon commanders for grappling with operational requirements and situational changes. Instead, since the beginning of the document, resilience is highlighted as an elementary defensive strategy of the Ukrainian state along with deterrence and interaction. In addition to the societal resilience, the individual psychological resilience of the military personnel is also emphasized, as a defining element of the operational resilience for the achievement of missions and tasks in the most difficult conditions. Another perspective of resilience that is mentioned correlates military resilience with societal resilience. Being developed with external support, military resilience contributes to the enhancement of societal resilience through the sustenance and assistance of the civilian population during the conflict. Last but not least, the importance of managing defence capabilities is highlighted by the establishment of the Central Directorate of Defence Resource as a dedicated structure within the Ukrainian General Staff (Ministry of Defence of Ukraine 2022).

The importance of defence capabilities in the Russian-Ukrainian conflict is also stressed by other authors who place great emphasis on logistical resources. Again, variables of interest such as mission command, resilience, or defence capabilities are analysed, but this time the perspective is totally different, and narrower, because only the logistical support appears in the foreground. Broadly speaking, the article praises the role of logistical support in the resolution of the Russian-Ukrainian conflict, constituting the bridge between various levels of warfare and at the same time generating strategic rather than operational or tactical effects. The authors discuss another dimension of resilience, by addressing logistic resilience, which, in order to be effective, is based on

principles such as delegation and flexibility, promoted by practicing mission command. To effectively illustrate the proposed conceptualization, the authors carry out a comparative analysis between 'pull' and 'push' logistical systems, the former being suitable for the mission command applicability. The conclusions of the article underline the logistic resilience of the Ukrainian army, facilitated by promoting mission command at all levels, as well as the superiority of the Ukrainian 'pull' logistic system compared to the 'push' system employed by the Russian Federation (Ti and Kinsey 2023, 381-398).

One last reference source illustrates an eloquent macro-level study on the status of Ukraine's national resilience grappling with multiple challenges, the most significant being the conflict with the Russian Federation. National resilience is analysed from multiple perspectives: criteria, levels, indicators, management, factors, processes, principles, and achievement mechanisms. The management of risks and threats faced by Ukraine, which tests the national resilience, can be achieved through the coherent allocation and direction of resources of any nature, where defence resources become paramount. Based on the numerous applications presented in the field of defence, the study concludes with the necessity to develop a multi-level organizational mechanism for optimizing national resilience that allows the continuous assessment of risks and capabilities, the identification of threats and vulnerabilities, as well as the improvement of the specific legal framework (Reznikova 2022).

3 RESULTS AND DISCUSSIONS

As previously emphasized, mission command is one of the most important doctrinal principles of the NATO. When properly applied, it ensures decision-making initiative and the operational flexibility necessary to approach the ever-changing operational environments and, implicitly, the designated areas of operations (AO).

Based on the lessons learned from the Russian-Ukrainian conflict, it can be noticed that mission command has become an invaluable operational principle for the Ukrainian military forces, considering the large-scale practice of tactical initiative within highly urbanized AOs. Also, correlating this with the fact that mission command was a very useful method for enhancing desired end states during various operations such as "Iraqi Freedom", "Enduring Freedom" or "Inherent Resolve", the emerging research hypothesis which has been formulated in the introduction is: *mission command highly impacts the operational and decision-making resilience of the Ukrainian military forces and leaders*.

By performing a critical analysis of relevant resources, comparative analysis and indirect observation, the validation of research hypothesis is built by covering five essential aspects related to the Ukrainian military forces:

- Promoting mission command at all operational levels;
- Using mission command in different services and during combined arms warfighting;
- Applying mission command by highly motivated leaders;
- Stimulating mission command through manoeuvrist approach;
- Using mission command as an effective method for adaptive leadership.

3.1 Promoting Mission Command at All Operational Levels

Although, at first sight, it can be said that the Ukrainian military forces do not benefit from any significant operational advantages in relation to the Russian opponent, a more detailed analysis highlights some contradictory aspects. In this sense, the support of the Westerners cannot be limited only to political, financial, economic, or military aspects, but especially to educational ones. The principle is quite simple and consists in the limitations of forces that encounter difficulties when operating effectively even though they are well equipped and supported. The mentality of assuming responsibilities and determination to fulfil designated missions and tasks are the direct result of effective military education and training. Also, as is the case of Ukrainian Armed Forces (UAF), this mentality and determination that unfolds on resilience and operational effectiveness happens as a result of promoting and manifesting mission command at all levels and all echelons which allows "to deviate from a specific plan if necessary; encourage disciplined initiative within the commander's intent" (Ministry of Defence of Ukraine 2022, 22). Perhaps one of the most conclusive examples of promoting macro level mission command during war in Ukraine can be attributed to the president Zelensky when he promoted the two-star general Zaluzhnyi from Operational Command North to the commander-in-chief of the UAF (Detsch 2023). However, what makes the difference in favour of the Ukrainian forces, even if it seems that Russian forces have some advantages, is the application of mission command at the lowest levels such as squad and platoon: "During the conflict with Russia, the UAF has adopted NATO-style principles of command, such as the delegation of authority to local command as well as to junior and lower-level officers including NCOs" (Sanders 2023). Also, the UAF success in adopting mission command is mainly supported by the positive manifestation of the commander's intent on the battlefield (Janguzza and Lelito 2024).

Another effect of practicing mission command at lowest levels is given by the decisional deconfliction and overriding of adjustment decisions, which is not applicable in the case of the Russian commanders due to the fact that the decision is strongly centralized towards the highest levels of command. This is observed especially in urban operational areas, where squad and platoon leaders are subject to cascading adjustment decisions for maintaining the operational rhythm and initiative. This might be favoured by the UAF's adoption of organizational military structures that facilitate the delegation of command (dispersed command), which allows for making adjustment decisions not only during issued missions, but also during missions deduced by tactical commanders. From this reason, "by not needing to mass in large formations or have every movement orchestrated from one central command hub, Ukrainian fighters were able to leverage an element of surprise and themselves become smaller and much less vulnerable targets available to Russian attackers" (Osborn 2022).

3.2 Using Mission Command in Different Services and During Combined Arms Warfighting

Another viewpoint that competes to validate the emerging research hypothesis focuses on using mission command during combined arms warfighting (CAW) within various military services. Even if it may seem like a difficult objective to achieve for many modern armies, the mission command is more than opportune to meet the requirements of the ever-changing battle space. Although it cannot be said that Ukrainian leaders have extensive experience in using mission command across different domains, it is commendable that they are trying to improve themselves and the results have already started to appear:

- Land forces – using large scale tactical initiative: "Even without higher instructions, the immediate task was clear to these units, and, at the tactical level, Ukrainian forces therefore retained the tactical initiative. For the 1st Tank Brigade, for example, the first days of fighting saw numerous meeting engagements in forests at around 100–200 m range, where restricted movement limited the Russian ability to bring their mass to bear against a specific tactical situation" (Zabrodskyi 2022, 28);
- Naval forces – combining team cohesion and disciplined initiative: sinking the Moskva flagship was possible by the outstanding cooperation of different capabilities sharing a common understanding of the situation and applying mission orders (land-to sea missile - Neptun, UAV coverage – Bayraktar 2) (Kamaras 2023);
- Air forces – camouflaging decentralized command within dispersed operations: this ability "was critical to survivability. Without this capability – to disperse and maintain aircraft in the field for a limited period, while periodically returning to main bases when repairs allowed – it is likely that the Ukrainian Air Force would not have survived" (Zabrodskyi 2022, 53);
- SOF - directing tactical initiative to surprise Russian forces: "the Central Group of Forces, attacking via Chernihiv towards Kyiv, and via Sumy, faced a different dilemma. Having bypassed large Ukrainian combat units, while attempting to traverse over 200 km of densely wooded terrain, these forces had dissipated much of their combat power and were suffering heavily in ambushes and meeting engagements. Here the tactical initiative of Ukrainian tactical units and special forces inflicted heavy casualties" (Zabrodskyi 2022, 33).

On the other hand, in order to exploit the mission command to the maximum, the UAF should borrow the United States (US) model regarding its applicability from a multi-domain perspective. To understand its advantages, Table 2 provides a comparative analysis between the current version (single domain) and the upgraded version (multi-domain).

Table 2: Comparative analysis – single domain versus multi-domain mission command

Type Criteria	Single domain mission command	Multi-domain mission command
Advantages	- ease of applicability: both during centralized planning and decentralized execution; - effective in linear operations: traditional combat operations such as offensive or defensive operations can be included in this category; - integrates and directs one domain capabilities: could be physical (manpower, equipment) or moral (leadership, ethical foundations) capabilities.	- effective in linear, but especially in nonlinear operations: it is a prerequisite for dealing with hybrid operations and hybrid adversaries, the latter being focused on blended tactics (conventional, unconventional, asymmetrical); - triggers interconnected effects: being able to manage multiple capabilities from various domains generates interconnected effects that might be of first, second or third order; - enhances decision resilience: when it works properly, it represents a force multiplier for decision-making resilience in grappling with adjustment decisions.
Disadvantages	- low effectiveness in nonlinear operations: managing and directing capabilities from one single domain it has low coverage in hybrid operations or in other types of operations which are volatile, uncertain, complex and ambiguous (VUCA); - low probability to generate interconnected effects: capabilities are not so diversified; - limited in fuelling decision-making resilience: especially in VUCA contexts which require a wider spectrum for actionable capabilities.	- difficulty of applicability: managing diverse capabilities and working with subordinate leaders from various domains might be challenging and very demanding; - can be discrepant or confusing: considering the high complexity generated by the accentuated diversity of capabilities and the difficulty in managing informational flows from multi-domain sensors might influence decision-making negatively.

It is clear that it is quite difficult to apply the mission command from a multi-domain perspective, since the principle is still being validated even at the level of the US Army.

These are some of the current (single domain) and future (multi-domain) coordinates according to which the Ukrainian leaders try to guide themselves in carrying out military operations. So far, it can be said that they have achieved operational success even though the Russian forces still occupy significant parts of the Ukrainian territory. In this sense, the UAF's multiple strikes on Chornobaivka against Russian command posts is just one example of attempting to use mission command from a multi-domain perspective: "Pinning Russian woes solely on ineptitude, while true to some extent, downplays the effect Ukrainians are having in systematically dismantling their enemy's command-and--control system through multidomain targeting" (Beagle, Slider, and Arrol 2022, 12).

Moreover, an analysis of the advantages of the multi-domain mission command (Table 2) provides significant clues to elucidate the question of how the Ukrainian forces have managed to withstand the overwhelming fighting power of the Russian Federation: "The Ukrainians are struggling to break through Russian lines at the moment, but my goodness it's been a David and Goliath struggle, and their comparative advantage has been the fact that they are further ahead in MDO than the Russians evidently are" (Clarke 2023); "Nevertheless, the Ukrainians are showing that MDOs are important to conduct even at the lowest levels" (Clarke 2023). Broadly speaking, this has happened not only because Ukraine has succeeded in adapting its capabilities to the hybrid conflict context, but also due to the Ukrainian military leadership which has tried to apply mission command to the requirements of non-linear operations. On the other hand, this was enhanced by "Ukraine's ability to encourage and stimulate military innovation because of the non-hierarchical organizational culture of its armed forces …" (Mannerfelt 2023, 8).

3.3 Applying Mission Command by Highly Motivated Leaders

Going back again to the tactical battlespace, another binding ingredient of mission command effectiveness is its practicability by highly motivated leaders. From the beginning of the conflict, one of the most remarkable aspects has pivoted on in the determination of the fighting personnel to defend their territory, and against this backdrop, the conflict in Ukraine validates the hypothesis according to which the Ukrainian moral component counterbalances the Russian Federation overwhelming physical component. It seems that the motivation of the Ukrainian forces' commanders was activated after the annexation of Crimea peninsula by the Russian Federation, being fuelled, in particular, by their own and even the population's desire to restore territorial integrity: "in the occupied territories after 2014, Ukrainian forces were also highly motivated in preventing more of the country falling into Russian hands and morale among the troops was therefore high" (Zabrodskyi et al. 2022, 22). With the intensification of the operations and the losses suffered by the Ukrainian forces, their self-determination intensified, in some situations being recognized even by the opponents, despite their massive campaign of propaganda and disinformation. On the other hand, taking into account that "mission command is positively related to autonomous motivation" (Knevelsrud, Sørlie, and Valaker 2023) and is still widely used as a core doctrinal principle in today's demanding operational environments, heavily typified by VUCA. Commanders and leaders must do whatever necessary to delegate the authority to subordinates to exercise disciplined initiative. This was the case with the Ukrainian leaders who took full advantage of the opportunities created, which cannot be said about the opposing forces' tactical commanders, who displayed a great lack of motivation, resulting from a combination of factors (lack of appropriate equipment, training and logistic support, lack of personal stake in the conflict, the Russian doctrine of attrition which resulted in high human losses and an increased personal risk). Unfortunately, low morale in the Russian troops is not necessarily a factor that significantly diminished the results of the military actions, due to cultural factors specific to an authoritarian environment, in which decision making is made at the top, personal initiative is discouraged and orders must be obeyed without order, as any lack of compliance is severely punished. Better morale as a result of the application of mission command principles can be considered as one of the factors that played and is playing a vital role in the remarkable resilience of the Ukrainian troops in the face of an enemy with superior forces in terms of manpower.

From another perspective, to effectively understand how motivation works, the relationship between delegating authority and assuming responsibility should be analysed. Delegation of authority has multiple connotations, because the one who delegates does not simply get rid of the command, but is still responsible, in relation to their superiors, for what will happen following the application of the delegated command by the subordinates. Thus, the one who delegates is responsible to the superiors for the way in which the subordinates apply the delegated command, while the latter are responsible to the one who delegated the command. In practice, a mechanism of assuming responsibility is created, the motivation influencing both the level of the delegator and the level of the delegates, with motivation being more prevalent at the level of the latter. In conclusion,

this represents another positive aspect characteristic to the Ukrainian military leaders, who are not only highly motivated to delegate authority, but are extremely encouraged to accept new challenges and assume responsibilities following the acceptance of the delegated command. From a final perspective, although the motivation of the Ukrainians can be highlighted in most situations from the beginning of the conflict, it should be mentioned that the most conclusive situations can be those in Mariupol, Bakhmut, or Avdiivka, where the Ukrainian tactical leaders surrendered the objectives only based on orders received from higher command within the designated conception of operation (CONOPS). Related to Mariupol, an example of practising motivation on a large scale within mission command can be identified in the defence of the Azovstal compound, where tactical leaders demonstrated independent decision-making despite the absence of coordination and cooperation from the hierarchical structures (Shelest 2022).

3.4 Stimulating Mission Command Through Manoeuvrist Approach

Another constant of the conflict in Ukraine is defined by the conduct of military operations in heavily urbanized areas, representing the elementary framework of the manifestation of the mission command. In such urban environments, mission command lacks precision if it is not supported by the manoeuvrist approach, the latter being defined as an "indirect approach which emphasises targeting the enemy's moral component of fighting power rather than the physical" (AJP 3.2 2022, 37). The additional RQ that emerges at this point is the following: Why is the manoeuvrist approach so important for exercising mission command? The answer also resides in the previous definition, being initiated by "actors' understanding, physical capability, and will and cohesion" (AC 71940 2017, 8-2) which competes for the possibility of amplifying combat power by generating and correlating lethal and non-lethal effects (Figure 1).

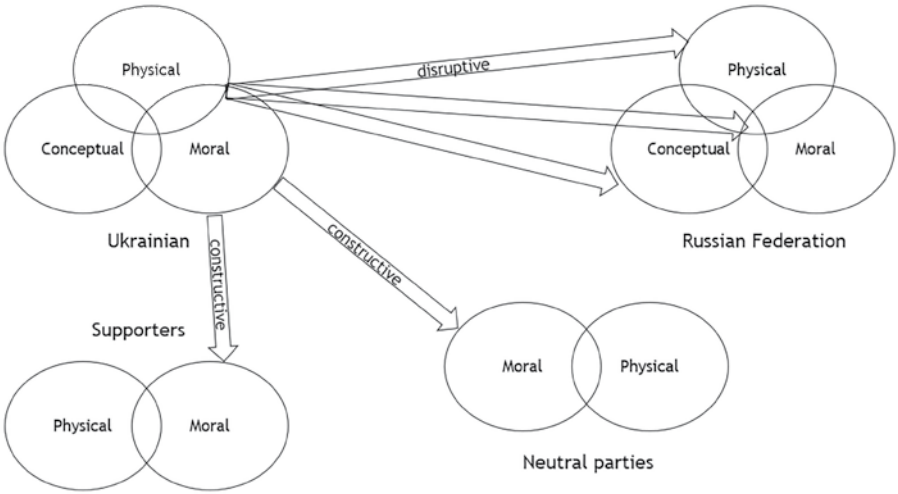

Figure 1: Manoeuvrist approach practiced by Ukrainian military forces
Source: Figure adapted after Ducheine and Van Haaster

In other words, Figure 1 highlights the integrated approach of the Ukrainian military forces through developing constructive activities (blue arrows) to maintain and improve relationships with supporters, as well as to attract neutral parties, and through amplifying disruptive activities (red arrows) against opponent's physical, moral and conceptual components, in the present case, the Russian Federation. Most likely, the constructive activities (blue arrows) could be developed using predefined and validated tools that focus on different instruments of power. Tools that focus on military, political, economic, civil, and information (MPECI) domains (MCDC 2019, 13) or that integrate diplomatic, information, military, economic, and legal (DIMEL) domains can be included in this category (Sweijs et al. 2021, 7). Moreover, as noticed, Ukraine's ability to develop and effectively use large scale constructive activities, has significantly diminished the opponent's ability to develop own constructive activities that could have ensured the attraction of supporters and neutral parties. Going back to the relationship between the manoeuvrist approach and mission command, it can be said that there is an interdependent relationship between these two fundamental operational principles. On the one hand, this interdependence is defined by the mission command's ability to ensure the correlation of lethal and nonlethal effects through the integration of combat functions, thus enhancing the direction of their synergy at a decisive place and time. Moreover, the manoeuvrist approach facilitates the focus on the path towards decisive operation, by initially achieving non-lethal effects and later lethal ones, through developing constructive and disruptive activities. On the other hand, the subject relationship, in the form in which it was defined as interdependence, is supported by correlating the principles promoted by manoeuvrist approach and mission command. For instance, one of the fundamental principles specific to manoeuvrist approach focuses on situational understanding, which broadly implies the correlation of ends, ways and means as actions, effects and objectives. In order for this correlation to be logical and supported, military personnel and particularly tactical commanders must possess widely-shared understanding to generate a COP, which constitutes one of the principles of mission command. Furthermore, the interdependence can be exemplified by connecting the principle of seizing and retaining initiative (manoeuvrist approach) with clear commander's intent and practicing a disciplined initiative (mission command). It is very simple to understand that dictating the course of events can only be achieved through a coherent and concise mission purpose, essential tasks and desired end state, as well as by practicing an initiative which follows the commander's intent. Consequently, it can be estimated that the more practiced and present the manoeuvrist approach in the battle space, the more effective the mission command. It seems that this relationship has been deciphered and practiced by the Ukrainian forces during various operations, since they successfully cope with the increasing pressure of the opposing forces.

3.5 Using Mission Command as an Effective Method for Adaptive Leadership

A final aspect that contributes to the validation of the formulated hypothesis refers to the use of mission command as an effective method for enhancing the adaptive leadership. Adaptive leadership "holds the qualities of a clear vision and mission; and the know-how to utilize the experiences and skills of their subordinates with tolerance and independence" (Chughtai 2023), possessing specific features, such as: scanning the horizon; focusing on the big picture and long term; developing a clear vision; taking into account multiple perspectives; promoting constructive critical conversations (McKimm et al. 2023). How does adaptive leadership manifest at the level of military operations, especially those carried out on the Ukrainian territory? From the perspective of hybrid operations during the Russian-Ukrainian conflict, adaptive leadership manifests itself through flexible direction and command, imprinting multilevel leaders and particularly tactical ones in the form of their ability to direct combat functions and military structures, as well as to make opportune adjustment decisions. All these characteristics determine the necessity to identify and analyse some critical variables that are the subject of adaptive leadership and mission command: operations design; commander's intent; decentralized execution; decisive, shaping, sustaining operations. From a theoretical perspective, the first variable, operations design, combines "critical and creative thinking to understand, visualize, and describe problems and approaches to solving them" (ADP 5-0 2019, 2-16). Also, it is the commander's basic tool used in the first stage of the operations process, which, by using conceptual planning and answering the 'What' and 'Why' questions, establishes the detailed planning framework, through the operational approach and the commander's intent. The hybrid peculiarities of the operations require, more than ever, the critical and creative thinking of the commanders, and in this sense the Ukrainian leaders proved these skills in managing various operational problems in the form of approaching the adversary innovatively. Another variable, related to the previous one, which influences adaptive leadership and represents an essential ingredient for practicing mission command is the commander's intent. Taking into account the accentuated dynamics of the adversary and the other operational audiences, the courses of friendly forces must ensure a high degree of operational flexibility, which implies an adaptive commander's intent, as well as flexible decisive, shaping, and sustaining operations. In this situation, through their commanders, the Ukrainian military forces, managed to show flexibility in following their intention and achieving the operational geometry. Although an increased flexibility could contradict the respect of the commander's intent, its application did not exert a negative influence, the subordinates answering the questions 'What' and 'Why', and therefore the flexibility impacted the achievement of the purpose, essential tasks and desired end state (the 'How'). At the same time, the flexible operational geometry positively influenced the adaptable attaining of the commander's intent, which imposed on the Ukrainian military forces a continuous adjustment of decisive, shaping and sustainment operations, with greater emphasis being signalled on the last two. The last variable to be analysed in the context of the Ukrainian conflict refers to the disciplined initiative. Although in a multitude of

changes, such as the operational context addressed, a series of questions related to the achievement of operational discipline emerge, this aspect can be clarified by reporting back to the commander's intent. Thus, the disciplined initiative is nothing more than using initiative following the commander's intent, although, as it has been highlighted, the alarming dynamics of the situational changes could call it into question.

However, the issue of self-improvement of the UAF leaders remains open and extremely vital, because "they wish to be an intelligent force allowed to use their brains, different skills, self-motivation, and initiative and to be led intelligently not blindly ordered" (Grant 2023).

CONCLUSION

At the end of this study, it can be inferred that all research questions (RQ1 - RQ6) have been addressed and answered and, consequently, the research hypothesis (mission command highly impacts the operational and decision-making resilience of the Ukrainian military forces and leaders) has been validated.

The preliminary conclusions can be summed up by practicing mission command at the lowest levels within UAF represents an essential indicator of decision-making resilience. In addition, the current applicability of mission command (CAW perspective) and potential adjustment according to MDO, optimized by the use of emerging and disruptive technologies (EDTs), significantly enhanced the operational effectiveness of the UAF. While there is a positive correlation with self-motivation, in order to generate the desired effects, mission command must be practiced by highly motivated leaders, as is the case of the Ukrainian commanders. In the same way, the amplification of the desired effects can be achieved by correlating the principle of mission command with a manoeuvrist approach which establishes the path to follow for achieving the decisive operation. Finally, highlighting the context of the Ukrainian conflict, mission command is instrumental to the manifestation of adaptive leadership through the flexibility of operations design, of the commander's intent, or of shaping, sustaining and decisive operations, contributing to the leaders' decision-making resilience and the military forces' operational effectiveness.

Based on these considerations, it can be concluded that a relationship of cascading influence can be established between these three concepts analysed in the context of the conflict in Ukraine, given that mission command directly influences decision-making resilience just as the latter exerts an essential impact on the operational resilience.

Moreover, considering the preliminary nature of the study, we consider that it should be further supported by other research that combines quantitative methods. In the context of Ukrainian operations, potential research topics should focus on measuring multiple correlations between mission command, decision-making resilience and operational resilience and, implicitly, on a more in-depth analysis of the factors that influence all these variables. Also, other limitations of the study are given by the existence of a small number of Ukrainian sources, most of which being available as lessons learned developed by those interested by the addressed subject.

LIST OF ABBREVIATIONS

AO	Area of Operation
C2	Command, Control
CAW	Combined Arms Warfighting
CIS	Communication Information Systems
CONOPS	Concept of Operations
COP	Common Operational Picture
DIMEL	Diplomatic, Information, Military, Economic, Legal
EDT	Emerging and Disruptive Technologies
MDO	Multi-Domain Operations
MOD	Ministry of Defence
MPECI	Military, Political, Economic, Civil, Information
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NCO	Non Commissioned Officer
RQ	Research Question
RM	Research Method
RObj	Research Objective
SOF	Special Operations Forces
UAF	Ukrainian Armed Forces
US	United States
VUCA	Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity

REFERENCES

Army Doctrine Publication (ADP) 6-0. 2019. *Mission Command. Command and Control of Army Forces*. Washington, DC: Headquarters, Department of the Army. https://bit.ly/3KL5j2Yhttps://bit.ly/3KL5j2Y.

Army Doctrine Publication (ADP) 5-0. 2019. *The Operations Process*. Washington DC: Headquarters, Department of the Army. https://bit.ly/3RHPI8f.

Allied Joint Publication (AJP) 3.2. 2022. *Allied Joint Doctrine for Land Operations*. *Edition B, Version 1*. NATO Standardization Office (NSO). https://bit.ly/45IiE5S.

Army Doctrine Publication (AC 71940). 2017. *Land Operations*. Warminster: Land Warfare Development Centre (LWDC). https://bit.ly/3VReZOW.

Beagle, Milford, Slider, Jason, and Arrol, R. Matthew. 2022. "The Graveyard of Command Posts - What Chornobaivka Should Teach Us about Command and Control in Large-Scale Combat Operations". In *Military Review*. https://bit.ly/4cjXC0b.

Chughtai, Muhammad S., Syed, Fauzia, Naseer, Saima, and Chinchilla, Nuria. 2023. "Role of adaptive leadership in learning organizations to boost organizational innovations with change selfefficacy". In *Current Psychology*. doi: 10.1007/s12144-023-04669-z.

Clarke, Mark. 2023. "Multi-Domain Operations: The Philosopher's stone of Ukrainian strategy". *Forces*. September 21, 2023. https://bit.ly/4cGYJqu.

Detsch, Jack. 2023. "How Ukraine Learned to Fight". *Foreign Policy*. March 1, 2023. https://bit.ly/3xHFaPR.

Ducheine, Paul and Van Haaster, Jelle. 2014. "Fighting Power, Targeting and Cyber Operations". *Amsterdam Law School Research Paper No. 2014-10*. https://bit.ly/3Y1uqqv.

Grant, Glen. 2023. "A time and chance for military change in Ukraine". *Maidan Monitoring Information Center*. February 20, 2023. https://bit.ly/4boSyWX.

Hagen, Jeff, Morgan, E. Forrest, Heim, L. Jacob, and Carroll, Matthew. 2016. *The Foundations of Operational Resilience – Assessing the Ability to Operate in an Anti-Access/Area Denial (A2/AD) Environment*. Santa Monica: RAND Corporation. https://bit.ly/4cESX8O.

Hedenskog, Jakob. 2023. *Explaining Ukrainian Resilience*. *Report No. 5.* Stockholm Centre for Eastern European Studies (SCEEUS). https://bit.ly/4ckNoMY.

Janguzza, Joe and Lelito, Kelly. 2024. "What National Culture Teaches Us Abouat Mission Command". In *Small Wars Journal*. https://bit.ly/3zwT9Zc.

Joint Doctrine Publication (JDP) 0-20. 2023. *UK Land Power*. UK Ministry of Defence: Development, Concepts and Doctrine Centre (DCDC). https://bit.ly/4eidbGW.

Kamaras, Antonis. 2023. "Lessons learned from a year of war in Ukraine: a Greek reading". *ELIAMEP*. June 1, 2023. https://bit.ly/3VZXZqN.

Knevelsrud, Hans-Christian, Sørlie, Henrik Ottesen, and Valaker, Sigmunt. 2023. "Mission command: A self-determination theory perspective". In *Military Psychology*. doi: 10.1080/08995605.2023.2252718.

Mannerfelt, Måns. 2023. *The Positive Organizational Culture of the Ukrainian Armed Forces and the Use of Civilian Drones in the War Against Russia*. *Report No 12*. Stockholm Centre for Eastern European Studies (SCEEUS). https://bit.ly/3RRx5yT.

Mckimm, Judy, Ramani, Subha, Forrest, Kirsty, Bishop, Jo, Findyartini, Ardi, Mills, Chloe, Hassanien, Mohammed, Al-hayani, Abdulmonem, Jones, Paul, Nadarajah Vishna D., and Radu Greg. 2023. "Adaptive leadership during challenging times: Effective strategies for health professions educators: AMEE Guide No. 148". *Medical Teacher* 45(2). pp. 128-138. doi: 10.1080/0142159X.2022.2057288.

Ministry of Defence (MoD) of Ukraine. 2022. *White Book 2021: Defence Policy of Ukraine*. Kyiv. https://bit.ly/4bnv8kE.

Multinational Capability Development Campaign (MCDC). 2019. *MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Countering Hybrid Warfare*. https://bit.ly/3RNKV5c.

Osborn, Kris. 2022. "Ukraine's "Decentralized" Tactics and "Disaggregated" Ambush Hit-and-Run Attacks Crippled Russian Armor". *Warrior Maven Center for Military Modernization*. September 9, 2022. https://bit.ly/4cDzWU7.

Reznikova, Olga. 2022. *National Resilience in a Changing Security Environment*. Kyiv: National Institute for Strategic Studies. https://bit.ly/4cjcwUp.

Salkutsan, Serhii and Stolberg, Al. 2022. "The Impact of War on the Ukraine Military Education System: Moving Forward in War and Peace". In *Connections: The Quarterly Journal* 21(3). pp. 67-76. doi: 10.11610/Connections.21.3.41.

Sanders, Deborah. 2023. "Ukraine's third wave of military reform 2016–2022 – building a military able to defend Ukraine against the Russian invasion". In *Defense & Security Analysis* 39(3). pp. 312-328. doi: 10.1080/14751798.2023.2201017.

Shelest, Hanna. 2022. "Defend. Resist. Repeat: Ukraine's Lessons for European Defence (Policy Brief)". *ECFR.EU*. November 9, 2022. https://bit.ly/4eLHWUP.

Sweijs, Tim, Zilincik, Samuel, Bekkers, Frank, and Meessen, Rick. 2021. *A Framework for Cross-Domain Strategies Against Hybrid Threats*. Hague Centre for Strategic Studies (HCSS). https://bit.ly/3zkpFOi.

Ti, Ronald and Kinsey, Christopher. 2023. "Lessons from the Russo-Ukrainian conflict: the primacy of logistics over strategy". In *Defence Studies* 23(3). pp. 381-398. doi: 10.1080/14702436.2023.2238613.

Walker, Brian, Holling, C.S., Carpenter, R. Stephen, and Kinzing, Ann. 2014. "Resilience, Adaptability and Transformability in Social-ecological Systems". In *Ecology and Society* 9(2). https://bit.ly/3zqrMjO.

Wright, Bradley. 2022. "Resilient Decisions: Crisis-Event Decision Making and the Influence of Post-Event Scrutiny". Doctoral Thesis. Bathurst: Charles Sturt University. https://bit.ly/3XI48JI.

Zabrodskyi, Mykhaylo, Watling, Jack, Danylyuk, Oleksandr V., and Reynolds, Nick. 2022. *Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022*. London: Royal United Services Institute (RUSI). https://bit.ly/3L3GkrV.

Authors: ***LTC Prof. Paul Tudorache, PhD,*** *born 1981. Is a field artillery officer in the Romanian Land Forces, currently working as a Professor at "Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy of Sibiu. He completed doctoral and habilitation studies in Military Sciences at "Carol I" National Defence University where he is also a PhD coordinator. His areas of expertise cover multidomain operations, especially decision-making in full spectrum operations. He has authored valuable books and scientific papers in the field of Military Science, most of which focus on research directions and strategies for innovating and revolutionising military capabilities.*

ORCID: 0009-0000-6766-0087
Affiliation: "nicolae bălcescu" land forces academy, Romania

Assoc. Prof. Maria Constantinescu, PhD, *born 1976. Is Associate Professor at the Regional Department of Defence Resources Management Studies of the National Defence University Carol I and an associate expert at the Euro-Atlantic Centre for Resilience. She completed doctoral studies in Economics – International Relations at the Academy of Economic Studies, Bucharest and is a graduate of the Naval Postgraduate School in Monterey, USA. Her area of expertise is defence planning, irregular warfare and resilience. She has authored numerous books and research papers in her field of expertise, with focus on resilience and defence planning and defence resources management.*

ORCID: 0000-0002-9096-0739
Affiliation: "Carol I" National Defense University, Romania

 DOI: 10.3849/2336-2995.33.2024.04.037-050

Recenzovaný článek

Výběr zbraňových systémů s využitím konstruktivní simulace jako podpory rozhodování

Weapon System Acquisition Process Utilizing Design Simulation as Decision Support

Jan Drozd, Josef Procházka

Abstrakt: Výběr optimálních zbraňových systémů je pro obranu státu klíčový. Tradiční empirické metody jen těžko postihují komplexnost moderní války. Článek zkoumá potenciál konstruktivní simulace pro informované rozhodování v této oblasti. Simulace taktických operací s komplexními proměnnými, jako je terén, akce nepřítele a interoperabilita systémů, poskytuje cenné informace o efektivitě zbraní. To umožňuje optimalizovat akvizice v souladu se strategickými cíli. Designová simulace umožňuje zkoumat faktory těžko testovatelné v reálu, srovnávat konfigurace výzbroje, analyzovat taktiku nepřítele a optimalizovat složení a nasazení jednotek, čímž šetří náklady a čas. Simulace umožňuje bezpečně zkoumat i rizikové scénáře. Využití konstruktivní simulace pro výběr zbraní přináší nesporné výhody z hlediska efektivity, bezpečnosti a informovanosti, čímž posiluje obranyschopnost a připravenost na budoucí výzvy.

Abstract: The selection of optimal weapon systems is crucial for national defense. Traditional empirical methods struggle to address the complexities of modern warfare. This article explores the potential of constructive simulation for informed decision-making in this domain. Simulating tactical operations with complex variables, such as terrain, enemy actions, and system interoperability, provides valuable insights into weapon effectiveness. This enables the optimization of acquisitions in line with strategic goals. Design simulation allows for the exploration of factors difficult to test comparison of armament configurations, analysis of enemy tactics, and optimization of unit composition and deployment, saving costs and time. Simulation enables the safe exploration of even high-risk scenarios.

Klíčová slova: akvizice; bojová činnost; konstruktivní simulace; operační efektivita; zbraňový systém.

Keywords: Acquisition; Combat Activity; Constructive Simulation; Operational Efficiency; Weapon System.

ÚVOD

Moderní válka se stává stále komplexnějším prostředím, charakterizovaným rapidním technologickým pokrokem, asymetrickými hrozbami a nepředvídatelnými geopolitickými posuny. V tomto dynamickém prostředí se ukazuje jako klíčové pro zajištění národní bezpečnosti a strategické převahy disponovat těmi nejefektivnějšími zbraňovými systémy. Výběr optimální kombinace zbraní a technologií však představuje pro obranné plánovače nelehký úkol.

Tradičně se výběr zbraňových systémů opíral o kombinaci polních testů, expertních analýz a statických modelů. Tyto metody, ač v minulosti plnily svou úlohu, s rostoucí komplexitou bojiště začínají narážet na své limity. Polní testy, ačkoliv poskytují cenné informace o fungování zbraňových systémů v reálném prostředí, jsou nákladné, časově náročné a omezené z hlediska počtu testovaných scénářů. Expertní analýzy, ač užitečné pro interpretaci dat a formulaci hypotéz, jsou do značné míry subjektivní a mohou být zkresleny osobními preferencemi. A konečně statické modely, založené na předem definovaných parametrech a algoritmech, nedokážou zachytit dynamiku a komplexní interakce moderního bojiště. [1]

Právě v tomto kontextu se konstruktivní simulace profiluje jako slibná alternativa, která má potenciál transformovat proces výběru zbraňových systémů. Konstruktivní simulace, využívající pokročilé matematické modely a algoritmy, umožňuje vytvářet realistické virtuální prostředí, ve kterých je možné testovat a hodnotit různé zbraňové systémy a taktické postupy v široké škále operačních scénářů (taktických činností).

Na rozdíl od statických modelů zohledňuje konstruktivní simulace dynamiku bojiště a interakce mezi jednotlivými aktéry, ať už se jedná o vojenské jednotky, zbraňové platformy nebo prvky infrastruktury. Díky své flexibilitě a adaptabilitě dovoluje simulace testovat různé konfigurace zbraní, zkoumat dopady změn v taktice nepřítele a analyzovat efektivitu různých strategií a doktrín v simulovaném prostředí, které se co nejvíce blíží reálným podmínkám.

V neposlední řadě pak konstruktivní simulace představuje i efektivnější a bezpečnější alternativu k polním testům. Simulace umožňuje testovat zbraňové systémy a taktiky bez nutnosti nasazení reálných jednotek a techniky, čímž se minimalizují rizika ztrát na životech a materiálu. Zároveň simulace umožňuje analyzovat i scénáře s vysokým rizikem, jako jsou konflikty s použitím zbraní hromadného ničení, které by v reálném prostředí nebylo možné bezpečně testovat. [2]

1 KONSTRUKTIVNÍ SIMULACE: ZÁKLADNÍ INFORMACE

Konstruktivní simulace představuje mocný nástroj pro analýzu a porozumění komplexním systémům, mezi něž moderní bojiště bezpochyby patří. Na rozdíl od analytických modelů, které se spoléhají na zjednodušené matematické rovnice, konstruktivní simulace pracuje s reprezentacemi jednotlivých entit (agentů) v systému a jejich vzájemných

interakcí. To umožňuje modelovat dynamiku systému v čase a zkoumat emergentní chování, jež by bylo z analytických modelů obtížně odvoditelné. [3]

V kontextu vojenských simulací představují entity například jednotlivé vojáky, vozidla, letadla, ale i logistické uzly, komunikační systémy a další prvky vojenské infrastruktury. Každá entita má své vlastní atributy (např. palebnou sílu, balistickou ochranu, rychlost, dosah senzorů) a řídí se sadou pravidel a algoritmů, jež definují jeho chování v reakci na změny prostředí a akce ostatních entit.

Simulace probíhá v definovaném virtuálním prostředí, které reprezentuje operační prostor s jeho geografickými charakteristikami, klimatickými podmínkami a dalšími relevantními faktory. V průběhu simulace se entity pohybují, interagují, bojují a plní zadané úkoly, přičemž systém zaznamenává veškerá data o jejich chování a výsledcích jejich akcí.

Samotná konstruktivní simulace obvykle zahrnuje několik fází zobrazení na schématu č. 1.

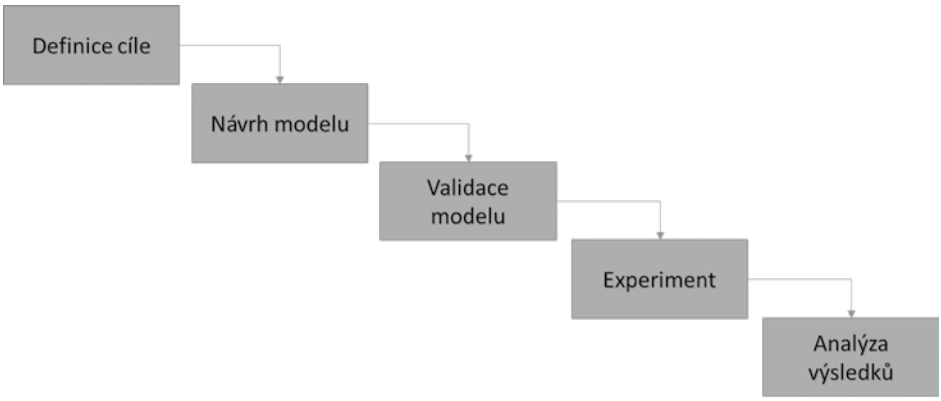

Schéma č.1: Fáze tvorby experimentálního ověřování operační efektivity

Definování cíle simulace: V první fázi je klíčové jasně formulovat otázky, na které má simulace odpovědět. Může se jednat o hodnocení efektivity nového typu zbraně, optimalizaci taktických procedur vojenských jednotek nebo analýzu dopadu změn v doktríně nepřítele. Tato fáze je významná, zejména z důvodu přesnosti dat, ze kterých se následně budou integrovat výsledky simulace samotné.

Návrh modelu: Na základě definovaného cíle se navrhne simulační model, který zahrnuje všechny relevantní entity, jejich atributy, pravidla chování a prostředí, v němž simulace probíhá. Model by měl být dostatečně komplexní, aby dokázal zachytit důležité aspekty studovaného jevu, zároveň však dostatečně jednoduchý, aby byla simulace proveditelná z hlediska výpočetního času a interpretace výsledků.

Kalibrace a validace modelu: Než začneme s vlastní simulací, je klíčové ověřit, zda model věrně odráží realitu a zda jsou výsledky simulací dostatečně přesné a spolehlivé pro jejich zamýšlené použití. V oblasti modelování a simulací se pro tento proces ujal termín VVA - Validation, Verification and Accreditation (Validace, Verifikace a Akreditace). [4]

Validace (Validation) se zaměřuje na ověření, zda model dostatečně přesně reprezentuje modelovaný systém a jeho chování v realitě. Jde o proces iterativní, který zahrnuje:

- Sběr dat: získávání dat z reálných systémů, historických záznamů, polních testů, dat již realizovaných simulací apod.
- Porovnání s modelem: systematické srovnávání výsledků simulace s reálnými daty (jsouli dostupné).
- Ladění modelu (Kalibrace): upravování parametrů modelu s cílem dosáhnout co nejlepší shody s realitou. V tomto případě je možné například při stanovování vah hodnotících kritérií testovat jednotlivá kritéria na jejich citlivost s využitím některých meto multikriteriálního rozhodování (např. TOPSIS - Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution).

Verifikace (Verification) se oproti tomu zaměřuje na to, zda je model správně implementován z hlediska programového kódu a zda splňuje stanovené specifikace. Jinými slovy, verifikace ověřuje, zda „stavíme model správně“.

Akreditace (Accreditation) je formální proces schvalování, který určuje, zda je daný model a jeho výsledky vhodné pro zamýšlené použití. Akreditace se opírá o výsledky validace a verifikace a zohledňuje také aspekty jako je dokumentace modelu, kvalifikace tvůrců a uživatelů modelu a bezpečnostní hlediska. V kontextu konstruktivních simulací je VVA klíčová pro zajištění důvěryhodnosti a spolehlivosti výsledků simulací. Bez důkladné VVA hrozí riziko, že výsledky simulací budou zavádějící a povedou k chybným rozhodnutím. [5]

Provedení simulačních experimentů: Po kalibraci a validaci modelu se provádí série simulačních běhů s různými počátečními podmínkami a vstupními parametry. To umožňuje analyzovat, jak se systém chová v reakci na změny vnějšího prostředí a testovat různé scénáře a hypotézy. Vyspělé konstruktivní simulátory jsou schopny realizovat v rámci analytických modulů tisíce opakování jedné simulace a prezentovat výsledky v grafické podobě.

Analýza výsledků a interpretace: Analýza výsledků a jejich interpretace představuje kritickou fázi celého simulačního procesu. Konstruktivní simulace obvykle generují rozsáhlé a komplexní datové sady, které samy o sobě neposkytují srozumitelné odpovědi na původní otázky. Je proto nutné je analyzovat a interpretovat s ohledem na předem definovaný cíl simulace. K tomu slouží široká škála statistických metod, vizualizačních technik a dalších nástrojů pro analýzu dat. Například, pro porovnání efektivity zbraňových systémů lze využít statistické testy hypotéz, které prokáží, zda jsou pozorované rozdíly ve výsledcích statisticky významné. Vizualizace dat, jako jsou grafy a heatmapy, zase pomohou identifikovat trendy, vzory a anomálie v datech, které by jinak mohly zůstat skryty. Vzhledem k stochastickému charakteru konstruktivních simulací, které pracují s náhodnými prvky, je pro relevantní statistické vyhodnocení nezbytné provést více simulačních běhů. Jediný běh by neposkytl dostatečně robustní data a mohl by vést k zavádějícím závěrům. Počet potřebných běhů se liší dle komplexity modelu a požadované přesnosti výsledků. Pro jednoduché modely může postačovat několik desítek běhů, zatímco u komplexních modelů s mnoha parametry mohou být nutné stovky až tisíce simulací. Pro stanovení minimálního počtu běhů je vhodné provést předběžnou analýzu a sledovat, jak se výsledky stabilizují s rostoucím počtem simulací. Cílem této fáze je extrahovat z komplexních dat relevantní informace a formulovat srozumitelné a podložené závěry, které poslouží k informovanému rozhodování. [6]

V oblasti vojenských simulací se konstruktivní simulace uplatňuje v širokém spektru aplikací, od taktického plánování až po strategické analýzy. Mezi typické příklady patří:

1. Hodnocení efektivity zbraňových systémů: Simulace umožňuje porovnávat různé konfigurace zbraní, analyzovat jejich výkonnost v různých operačních scénářích a identifikovat optimální kombinace zbraní pro konkrétní typy taktických činností.
2. Vývoj a testování taktických postupů: Pomocí simulace je možné testovat různé varianty vedení bojové činnosti, manévrování a nasazení jednotek v simulovaném prostředí a identifikovat nejefektivnější postupy pro dosažení stanovených cílů.
3. Analýza zranitelnosti: Simulace se používá k identifikaci slabých míst vojenských systémů, infrastruktury a logistických řetězců, což umožňuje implementovat protiopatření a zvýšit odolnost vůči útokům protivníka.
4. Výcvik a vzdělávání: Konstruktivní simulace se stává nedílnou součástí moderního vojenského výcviku, neboť umožňuje procvičovat rozhodovací procesy, koordinaci jednotek a reakce na krizové situace v bezpečném a kontrolovaném prostředí. V podmínkách AČR je právě výcvikové použití konstruktivní simulace nejběžnější.

Využití konstruktivní simulace pro výběr zbraňových systémů tak představuje inovativní a efektivní přístup, který umožňuje lépe porozumět komplexitě moderního bojiště a optimalizovat obranné plánování. [7]

Ačkoliv článek doposud představil základní principy a výhody konstruktivních simulací, je na místě prozkoumat jejich reálné využití a porovnat současný stav v AČR a NATO. Zatímco v AČR se tato oblast teprve rozvíjí, NATO a jeho členské státy využívají konstruktivní simulace v mnohem širší míře a na sofistikovanější úrovni.

V rámci AČR se konstruktivní simulace v současnosti využívají především pro výcvik a vzdělávání. Pro podporu akvizic a plánování sil se v AČR konstruktivní simulace teprve postupně implementují. Armáda v současnosti investuje do rozvoje Skupina simulačních a trenažérových technologií a simulačních nástrojů jako takových, nicméně jejich využití pro akvizice a analýzu schopností je stále v rané fázi.

Naproti tomu NATO disponuje rozvinutou sítí simulačních center a sofistikovaných nástrojů pro konstruktivní simulace, které se využívají pro širokou škálu účelů od plánování a analýzy operací, přes výcvik a experimentální ověřování, až po podporu akvizic a rozvoj vojenských schopností. Zřejmě nevýznamnějším centrem je NATO Modelling & Simulation Centre of Excellence v Římě. V rámci tohoto centra je využívána celá škála simulačních nástrojů. Jedním z klíčových nástrojů je JCATS (Joint Conflict and Tactical Simulation), který umožňuje modelovat bojové operace na různých úrovních a v různých operačních prostředích. JCATS je využíván jak pro plánování reálných operací, tak pro výcvik velitelů a štábů. Nicméně i zde je jeho využití pro realizaci akvizic omezené. [8]

Rozdíl v úrovni implementace a využití konstruktivních simulací mezi AČR a NATO je dán jednak historickými okolnostmi, ale také rozdílnými finančními možnostmi a strategickým zaměřením. AČR, po svém vstupu do NATO, procházela a stále prochází transformací z armády založené na hmotném boji na moderní sílu schopnou vést operace v různorodých prostředích. Tato transformace s sebou přináší i nutnost implementovat

nové technologie a metody, včetně konstruktivních simulací, pro efektivní plánování, výcvik a akvizice. [9]

Kromě výše zmíněných příkladů implementace konstruktivních simulací v AČR a NATO je vhodné zmínit i jejich aktivní využití v akademickém prostředí. Univerzita obrany v Brně, jakožto hlavní vzdělávací instituce pro přípravu budoucích důstojníků a expertů pro Armádu ČR, systematicky využívá nástroj konstruktivní simulace MASA SWORD primárně k experimentální činnosti. Vzhledem k tomu, že uvedený simulační nástroj disponuje analytickým module, jehož jeden grafický výstup je na obrázku č.1, tak umožňuje uživatelům z řad akademických pracovníků ověřovat hypotézy v rámci širokého spektra specializací. [10], [11]

Lze očekávat, že v blízké budoucnosti dojde v AČR k dalšímu rozvoji v oblasti konstruktivních simulací a jejich využití se stane běžnou součástí vojenských procesů na všech úrovních. Investice do simulačních nástrojů a vzdělávání odborníků v této oblasti jsou proto klíčové pro udržení krok s vývojem moderního bojiště a zajištění obranyschopnosti státu.

2 APLIKACE KONSTRUKTIVNÍ SIMULACE PŘI VÝBĚRU ZBRAŇOVÝCH SYSTÉMŮ

Výběr vhodných zbraňových systémů představuje pro ozbrojené síly klíčové strategické rozhodnutí s dalekosáhlými dopady na obranyschopnost a bezpečnost státu. Vzhledem k vysokým finančním nákladům, dlouhodobým závazkům a neustále se vyvíjejícímu charakteru hrozeb je nezbytné volit systémy, které dokáží efektivně plnit své úkoly i v budoucnu. Tradiční metody hodnocení, založené na analýze technických specifikací a omezených testech v reálném prostředí, již v tomto komplexním prostředí nedokáží poskytnout dostatečně přesný a spolehlivý obraz o skutečné výkonnosti systémů.

2.1. Algoritmus hodnocení efektivity zbraňového systému

Efektivní vedení taktických činností je v moderním operačním prostředí závislé na mnoha faktorech, přičemž jednou z klíčových rolí hraje vhodně zvolený a integrovaný zbraňový systém. Hodnocení efektivity takového systému je komplexní proces, který vyžaduje zohlednění široké škály parametrů a aspektů, od technických specifikací až po lidský faktor a prostředí nasazení. [7]

V první řadě je nutné si jednoznačně stanovit cíle hodnocení. Lze konstatovat, že primárním cílem hodnocení efektivity zbraňového systému je poskytnout relevantní a objektivní data pro rozhodovací procesy. To zahrnuje:

- Porovnání různých zbraňových systémů z hlediska jejich vhodnosti pro danou taktickou úlohu.
- Identifikace silných a slabých stránek daného systému v kontextu specifického operačního prostředí.

- Optimalizaci taktiky a postupů s cílem maximalizovat efektivitu nasazení zbraňového systému.

Druhým významným krokem v rámci hodnocení efektivity zbraňového systému je výběr vhodné metody. Pro hodnocení efektivity zbraňových systémů se využívá kombinace různých metod, které zahrnují:

- Analytické modely: Matematické a statistické modely umožňují simulovat a analyzovat chování zbraňového systému v různých scénářích.
- Počítačové simulace: Virtuální prostředí a simulace poskytují kontrolované prostředí pro testování a hodnocení zbraňového systému v komplexních taktických situacích.
- Živé cvičení: Reálná cvičení s reálnými nebo simulovanými zbraňovými systémy umožňují ověřit teoretické předpoklady a získat cenná data o chování systému a jeho interakci s lidským faktorem.

Třetím a krokem při přípravě hodnocení efektivnosti zbraňového systému je stanovení parametrů tohoto systému, na základě, kterých bude systém, případně výstupní data simulátoru hodnoceny a následně interpretovány. Lze konstatovat, že tento krok je jeden z nejvýznamnějších. Přesnost a význam hodnocení efektivnosti zbraňových systémů při vedená jednotlivých taktických činností je přímo závislí na vstupech a současně na stanovení hodnotících parametrů.

Nabízí se celá škála parametrů, o jejichž výběru a současně i váze (významu důležitosti) musí být rozhodnuto před vlastní realizací experimentálního ověřování efektivnosti. Tento proces lze poměrně objektivně realizovat různými metodami vícekriteriálního rozhodování panelu expertů. Na základě výstupů z toho procesu mohou být poměrně přesně stanoveny hodnotící kritéria stejně jako přiřazení míry důležitosti (váhy). [12]

Při hodnocení efektivity zbraňového systému je možné zohlednit následující parametry:

- Palebná síla: Dostřel, přesnost, ničivý účinek, rychlost palby.
- Mobilita: Rychlost, dojezd, průchodnost terénem, strategická mobilita.
- Ochrana: Odolnost vůči nepřátelské palbě, maskovací schopnosti, elektronická ochrana.
- Logistická náročnost: Spotřeba munice a paliva, údržba, opravy.
- Cena: Pořizovací a provozní náklady, dostupnost náhradních dílů.
- Účinnost: Měření pravděpodobnosti, že zbraňový systém zneškodní zamýšlené cíle za specifických podmínek (např. dostřel, terén, nepřátelská protiopatření).
- Schopnost přežití: Analýza zranitelnosti zbraňového systému vůči nepřátelské palbě, elektronickému boji a dalším hrozbám. To umožňuje identifikovat konstrukční nedostatky a potenciální strategie zmírňování hrozeb.
- Efektivita: Určení, jak efektivně zbraňový systém přispívá k dosažení konkrétních cílů mise, s přihlédnutím k faktorům, jako je prioritizace cílů, pravidla střetnutí a posuzování vedlejších škod.

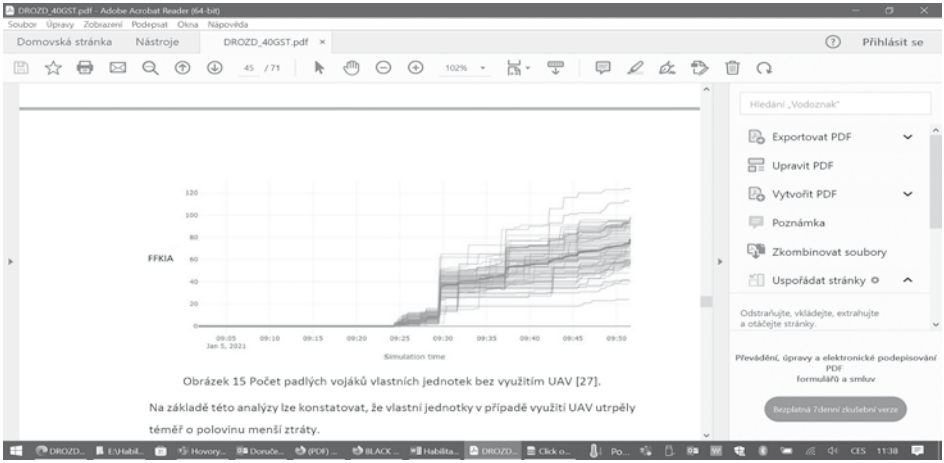

Obrázek č. 1: Příklad možného znázornění výsledku experimentu pro ověřování operační efektivnosti
Zdroj: Autor s využitím MASA SWORD

Obrázek 1 ilustruje typický výsledek experimentu v prostředí MASA SWORD zaměřený na ověřování operační efektivity zbraňových systémů. Na ose X je znázorněn čas (v minutách) od započetí simulace, zatímco osa Y reprezentuje počet padlých vojáků vlastních vojsk (FFKIA – Friendly Forces Killed in Action). Dané křivky pak zobrazují konkrétní výsledky všech realizovaných simulací (každá simulace je zobrazena jednou křivkou. Z průběhu křivek lze vyčíst dynamiku střetnutí a porovnat efektivitu obou bojujících stran v čase.

S efektivitou zbraňového systému významně souvisí i nezanedbatelný vliv operačního prostředí. I tyto aspekty mohou být v rámci konstruktivní simulace poměrně přesně reflektovány. Současně lze tyto faktory měnit a experimentálně ověřovat efektivnost zbraňového systému v měnících se podmínkách. [7]

Mezi tyto klíčové faktory patří:

- Terén: rovinatý, kopcovitý, zalesněný, urbanizovaný.
- Počasí: viditelnost, teplota, vítr, srážky.
- Elektromagnetické spektrum: rušení, detekce, elektronický boj.
- Přítomnost civilního obyvatelstva: minimalizace vedlejších škod.

Aspekty, které lze v rámci konstruktivní simulace modifikovat a které ovlivňují efektivnost zbraňových systémů jsou i aspekty související s lidským faktorem. Vyspělé simulační nástroje jsou schopny reflektovat i tyto aspekty, i když s různou mírou přesnosti. Nicméně to nesnižuje význam výstupů z experimentálního ověřování operační efektivnosti zbraňových systémů, a to zejména protože neexistuje jiný možná nástroj, jak tyto data získat. Lidský faktor, respektive aspekty vycházející z něho lze vhodně ověřit i v rámci reálného cvičení, jehož výstupy mohou vhodně doplnit výstupy simulačního nástroje. Je

však pochopitelné, že reálné cvičení může probíhat pouze v omezené míře, nikoli v míře odpovídající reálné situaci.

Do hodnocení efektivnosti zbraňového systému je tedy nutné zahrnout:

- výcvik a zkušenosti obsluhy zbraňového systému (tento faktor je poměrně přesně možné simulovat v rámci konstruktivní simulace),
- morálku a motivaci vojáků,
- interoperabilitu s ostatními jednotkami a zbraňovými systémy.

V moderním operačním prostředí je klíčová integrace zbraňového systému do systému velení, řízení, komunikace, počítačů, zpravodajství, sledování a průzkumu. Zejména pak v případě, kdy zbraňové systémy uvažované v rámci akvizičního procesu mají vhodně doplňovat ostatní systémy jimiž jsou jednotky již vybaveny. Tato integrace umožňuje:

- sdílení informací o cílech a situaci na bojišti v reálném čase,
- koordinaci palebné podpory s ostatními jednotkami,
- zvýšení přesnosti a efektivity palby.

Výstupem procesu hodnocení efektivity zbraňového systému by měly být:

- kvantitativní data o výkonu zbraňového systému v různých scénářích,
- kvalitativní hodnocení silných a slabých stránek zbraňového systému,
- doporučení pro taktiku, výcvik a optimalizaci nasazení zbraňového systému.

Je důležité si uvědomit, že i sebelepší proces hodnocení efektivity zbraňového systému má svá omezení:

- Neúplné informace: Ne všechny faktory ovlivňující efektivitu lze přesně kvantifikovat a modelovat.
- Dynamické prostředí: Operační prostředí se neustále mění, což může ovlivnit platnost výsledků hodnocení.
- Subjektivní vlivy: Hodnocení může být ovlivněno subjektivními faktory, jako jsou preference a zkušenosti hodnotitelů.

2.2. Optimalizace struktury a rozmístění sil

Vzhledem k široké škále zbraňových systémů a jejich charakteristik je nezbytné přistupovat k vhodné variantě vedení taktické činnosti a organizace úkolového uskupení s ohledem na specifika zbraňového systému testovaného v konstruktivní simulaci, individuálně a s důrazem na maximální relevanci simulovaného prostředí a dosažení vytyčených cílů testování.

Primárním faktorem ovlivňujícím volbu varianty vedení taktické činnosti je charakter testovaného zbraňového systému. Pro systémy s vysokou mírou autonomie, jako jsou například autonomní drony, je vhodné simulovat prostředí s decentralizovaným vedením, kde klíčovou roli hraje schopnost systému samostatně reagovat na změny v operačním prostředí a kooperovat s ostatními prvky v rámci stanovených pravidel. Naopak, u systémů s nízkou mírou autonomie, jako jsou například ruční protitankové zbroje, je efektivnější simulovat prostředí s centralizovaným vedením, kde velitel určuje cíle a úkoly jednotlivým střelcům.

Dalším významným faktorem je operační doktrína, v jejímž rámci je zbraňový systém určen k použití. Například pro systémy určené k obranným operacím bude vhodné simulovat prostředí s důrazem na statickou obranu, koordinaci palebné podpory a vedení boje z opevněných pozic. Naopak, u systémů určených k útočným operacím je vhodné simulovat prostředí s důrazem na manévrové možnosti, rychlost přesunu a koordinaci palebné podpory v pohybu. [13]

S volbou varianty vedení taktické činnosti úzce souvisí i volba organizace úkolového uskupení. Zde je nutné zohlednit nejen charakter testovaného zbraňového systému, ale i jeho taktické určení a roli v rámci širšího operačního celku. Pro systémy určené k samostatnému nasazení, jako jsou například průzkumné drony, je vhodné simulovat prostředí s malými a flexibilními úkolovými uskupeními, která jsou schopna samostatně plnit úkoly v rozsáhlém operačním prostoru. Naopak, u systémů určených k nasazení v rámci větších jednotek, jako jsou například bojová vozidla pěchoty, je vhodné simulovat prostředí s většími a komplexnějšími úkolovými uskupeními, která jsou schopna vést koordinovaný boj s protivníkem.

V neposlední řadě je nutné při volbě varianty vedení taktické činnosti a organizace úkolového uskupení zohlednit i cíle, které si klademe simulací. Pokud je cílem testování optimalizace palebné síly testovaného zbraňového systému, bude vhodné simulovat prostředí s vysokou intenzitou boje a důrazem na palebné střetnutí. Naopak, pokud je cílem testování schopnost zbraňového systému spolupracovat s ostatními prvky v rámci komplexního operačního prostředí, bude vhodné simulovat prostředí s nižší intenzitou boje a důrazem na koordinaci a sdílení informací.

Správná volba varianty vedení taktické činnosti a organizace úkolového uskupení je klíčová pro dosažení relevantních výsledků v rámci konstruktivní simulace. Neexistuje zde univerzální řešení a každá simulace vyžaduje individuální přístup s důrazem na specifika testovaného zbraňového systému a cíle, které si simulací klademe.

V následující kapitole se zaměříme na konkrétní příklady volby varianty vedení taktické činnosti a organizace úkolového uskupení v rámci konstruktivní simulace vybraných zbraňových systémů. Tím ilustrujeme výše uvedené principy a demonstrujeme jejich praktickou aplikaci.

3 VÝHODY A VÝZVY KONSTRUKTIVNÍ SIMULACE

Konstruktivní simulace se stává nepostradatelným nástrojem pro hodnocení efektivity zbraňových systémů, a to zejména díky své schopnosti modelovat komplexní bojové situace a analyzovat chování systémů v různých operačních prostředích. Nicméně, i přes mnohé přednosti s sebou tato metoda nese i určité výzvy, které je nutné vzít v úvahu při interpretaci dosažených výsledků a jejich aplikaci v reálném světě. [14]

Mezi hlavní výhody konstruktivní simulace patří bezesporu její nákladová efektivita. Ve srovnání s reálnými zkouškami, které jsou finančně i časově náročné, umožňuje simulace provést srovnatelný rozsah testů s výrazně nižšími náklady. To platí zejména při testování komplexních zbraňových systémů a jejich integrace do širšího operačního prostředí, kde by reálné zkoušky byly prakticky neproveditelné.

Další nespornou výhodou je bezpečnost. Konstruktivní simulace umožňuje analyzovat chování zbraňových systémů i v extrémních podmínkách, a to bez rizika ohrožení lidských životů a poškození majetku. To je obzvláště důležité při testování nových technologií a konceptů, kde je riziko neočekávaného chování systému vysoké.

Flexibilita konstruktivní simulace umožňuje modelovat širokou škálu scénářů a operačních prostředí, a to i takových, které by v reálném světě bylo obtížné nebo nemožné zrealizovat. To umožňuje detailně analyzovat chování zbraňového systému v různých situacích a identifikovat jeho silné a slabé stránky. [15]

Přes uvedené výhody je nutné si uvědomit i určitá omezení konstruktivní simulace. Modely použité v simulaci jsou zjednodušením reality a nemohou nikdy plně postihnout komplexnost reálného světa. Proto je nutné k výsledkům simulace přistupovat s určitou mírou opatrnosti a interpretovat je s ohledem na použité zjednodušující předpoklady.

Dalším omezením je závislost na kvalitě vstupních dat. Výsledky simulace jsou pouze tak relevantní, jak relevantní jsou vstupní data, na kterých je simulace postavena. Nepřesná nebo neúplná data mohou vést ke zkreslení výsledků a chybnému vyhodnocení efektivity zbraňového systému.

Konstruktivní simulace by proto neměla být chápána jako náhrada reálných zkoušek, ale spíše jako jejich doplněk. Zatímco reálné zkoušky (standardně reprezentované vojskovými zkouškami) slouží k ověření funkčnosti systému a jeho chování v reálném prostředí, konstruktivní simulace umožňuje provést komplexní analýzu efektivity systému a identifikovat jeho silné a slabé stránky v různých operačních prostředích.

Pro dosažení co nejrelevantnějších výsledků je nezbytné věnovat dostatečnou pozornost jak výběru a kalibraci modelů použitých v simulaci, tak i získávání a validaci vstupních dat. Dále je nutné interpretovat výsledky simulace s ohledem na použitá zjednodušení a srovnávat je s výsledky reálných zkoušek, pokud jsou k dispozici.

V neposlední řadě je důležité si uvědomit, že konstruktivní simulace je pouze nástrojem, který sám o sobě negarantuje dosažení správných závěrů. Klíčovou roli hraje i odborná úroveň analytiků, kteří simulují a interpretují výsledky, a jejich schopnost kriticky zhodnotit dosažené výsledky a uvědomit si limity použité metody.

V závěru lze konstatovat, že konstruktivní simulace představuje mocný nástroj pro hodnocení efektivity zbraňových systémů, který s sebou nese jak značné výhody, tak i určitá omezení. Klíčem k dosažení relevantních výsledků je zodpovědný přístup k modelování, sběru dat a interpretaci výsledků, a to s ohledem na specifika simulovaného systému a operačního prostředí.

ZÁVĚR

Tento článek je zaměřen na problematiku vy\užití konstruktivní simulace v procesu akvizice zbraňových systémů. Článek popisu a nastiňuje trendy a způsob možnosti aplikace konstruktivní simulace. Definuje jednotlivé fáze tvorby experimentálního ověřování operační efektivnosti zbraňových systémů, které je z hledisky budoucího použití klíčové.

Zásadním přínosem konstruktivní simulace je bezesporu její schopnost modelovat a analyzovat komplexní scénáře a operační prostředí s vysokou mírou fidelity. Díky tomu

je možné s minimálními náklady a nulovým rizikem prozkoumat a porovnat různé varianty řešení, identifikovat potenciální problémy a optimalizovat design a funkcionalitu zbraňových systémů ještě před jejich samotnou výrobou. Simulace tak umožňuje zefektivnit celý akviziční proces, zkrátit jeho délku a zásadně redukovat celkové náklady.

Důležitou roli hraje konstruktivní simulace i v oblasti interoperability. Možnost propojení simulačních modelů zbraní, senzorů a dalších systémů umožňuje testovat kompatibilitu a funkcionalitu v rámci komplexních bojových uskupení a aliančních operací. Simulace tak přispívá k posílení interoperability a koordinace mezi armádami a zefektivnění společných operací.

Přes nesporné výhody konstruktivní simulace je nutné si uvědomit i limity této metody. Klíčovým faktorem pro dosažení relevantních výsledků je kvalita vstupních dat a jejich validita. Modely jsou vždy pouze zjednodušeným obrazem reality a jejich prediktivní schopnost je omezená. Pro dosažení maximálního přínosu je nezbytné kombinovat simulační metody s dalšími nástroji a metodami, jako jsou například reálné testy a experimenty.

V neposlední řadě je třeba zmínit i rostoucí význam umělé inteligence a autonomních systémů v oblasti obrany a bezpečnosti. Konstruktivní simulace představuje ideální platformu pro výzkum, vývoj a testování těchto technologií v bezpečném a kontrolovaném prostředí.

Závěrem lze konstatovat, že konstruktivní simulace představuje v kontextu akvizice zbraňových systémů nepostradatelný nástroj s obrovským potenciálem. Její široká implementace do akvizičního procesu umožní zefektivnit a zlevnit vývoj a dodávky zbraňových systémů, zvýšit jejich efektivitu a interoperabilitu a v konečném důsledku přispět k posílení obranyschopnosti. Vzhledem k dynamickému vývoji v oblasti simulačních technologií a umělé inteligence lze očekávat, že role konstruktivní simulace v akvizičním procesu bude v budoucnu dále narůstat. Je tedy na místě, aby se problematika konstruktivní simulace stala pevnou součástí strategického plánování a rozhodování v oblasti obrany a bezpečnosti.

Text vznikl za podpory DZRO-FVL22-LANDOPS.

SEZNAM ZDROJŮ

[1] HODICKÝ, J; ÖZKAN, G; ÖZDEMIR, H; STODOLA, P; DROZD, J; BUCK, W. *„Analytic Hierarchy Process (AHP)-Based Aggregation Mechanism for Resilience Measurement: NATO Aggregated Resilience Decision Support Model“*. Entropy, 2020, **22**(9), 1037. ISSN 1099-4300. **IF 2,524**. doi:10.3390/e22091037

[2] PABLO, A. L., SITKIN, S. B., & JEMISON, D. B. (1996). *„Acquisition Decision-Making Processes: The Central Role of Risk“*. Journal of Management, 22(5), 723-746. https://doi.org/10.1177/014920639602200503

[3] HODSON, DD; HILL RR. *„The art and science of live, virtual, and constructive simulation for test and analysis“*. The Journal of Defense Modeling and Simulation. 2014;11(2):77-89. doi:10.1177/1548512913506620

[4] OWEN, KR; CHAKRABORTTY RK. *„Verification, validation, and accreditation for models and simulations in the Australian defence context“*: a review. The Journal of Defense Modeling and Simulation. 2024;21(2):205-227. doi:10.1177/15485129221134632

[5] HODICKÝ, J; PROCHÁZKA, J; PROCHÁZKA, D. *„Automation in Experimentation with Constructive Simulation“*. In: Modelling and Simulation for Autonomous Systems. Cham: Springer, 2019, s. 566-576. ISSN 0302-9743. ISBN 978-303014983-3. doi:10.1007/978-3-030-14984-0_42

[6] ROLENEC, O; VLKOVSKY, M; SEDLACEK,M. *„The Use of Constructive Simulation in the Educational Process of Military Engineers,“* 2023 27th International Conference on Circuits, Systems, Communications and Computers (CSCC), Rhodes (Rodos) Island, Greece, 2023, pp. 1-7, doi: 10.1109/CSCC58962.2023.00024.

[7] DROZD, J; PROCHÁZKA, J. *„Konstruktivní simulace: účinný nástroj hodnocení operační efektivnosti v procesu plánování schopností“*. *VOJENSKE ROZHLEDY-CZECH MILITARY REVIEW*, 2022, **31**(2), 54-70. ISSN 1210-3292. **IF 0,100**. doi:10.3849/2336-2995.31.2022.02.054-070

[8] HODICKY, J; PROCHAZKA, D; PROCHAZKA, J. (2019). *„Automation in Experimentation with Constructive Simulation“*. In: Mazal, J. (eds) Modelling and Simulation for Autonomous Systems. MESAS 2018. Lecture Notes in Computer Science(), vol 11472. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-14984-0_42

[9] PULLEN, J; GALVIN, K; BROOK, R. A. *„Simulation in NATO federated mission networking*.“ International command and control research and technology symposium, Southampton. 2020.

[10] RAK, L; NEUBAUER, J; HRDINKA, J; HRADSKÝ, Ľ. *„Simulation Technology in the training application of Cadets“*. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 2023, 13(1), 345-349. ISSN 1804-7890. IF 0,700.

[11] CIHLÁŘ, M; RAICHL, P; GABRLIK, P; JANOUŠEK, J; MACROŇ, P; ŽALUD, L; LAZNA, T; NOHEL, J; MICHENKA, K; ŠTEFEK, A. *„Simulation of Autonomous Robotic System for Intelligence and Reconnaissance Operations“.* In: 9th International Conference on Modelling and Simulation for Autonomous Systems, MESAS 2022. {neuvedeno}: Springer Science and Business Media Deutschland GmbH, 2023, s. 64-73. ISSN 0302-9743. ISBN 978-3-031-31267-0. doi:10.1007/978-3-031-31268-7_4

[12] FERNÁNDEZ-VILLACAÑAS, M.A. M. (2021) *„Beyond the use of simulators for the training of security and defence forces“*: new challenges in modeling & simulation of emerging holistic systems for combat air forces, INTED2021 Proceedings, pp. 8528-8537.

[13] POWER, W; WYLIE, M; MELLEN, P; BODEGOM, P. *„A Hybrid between Model-Based Systems Engineering and Agile Methodologies for Simulation of Complex Weapon Systems of Systems*,“ *2021 IEEE Aerospace Conference (50100)*, Big Sky, MT, USA, 2021, pp. 1-15, doi: 10.1109/AERO50100.2021.9438152.

[14] FISHWICK, P. A; LEE, J. J; KIM, G. (1997). *„Simulation Based Planning for Military Decision Making and Planning“*. Phalanx, 30(1), 21–24. http://www.jstor.org/stable/43959937

[15] SWART, A. J; BUYS; A. J., *„Simulation-Based Defence Acquisition in South Africa*,“ PICMET ,08 - 2008 Portland International Conference on Management of Engineering & Technology, Cape Town, South Africa, 2008, pp. 2541-2548, doi: 10.1109/PICMET.2008.4599881.

Autoři: ***Plk. gšt. Ing. Jan Drozd, Ph.D.,*** *narozen 1976. Děkan Fakulty vojenského leadershipu získal titul Ph.D. v oboru Vojenský management na Univerzitě obrany. Prošel různými pozicemi ve vojenských jednotkách. Během vojenské kariéry se zúčastnil mezinárodní operace MONUC v Demokratické republice Kongo (2007-2008), ISAF v Afghánistánu (2012) a MINUSCA ve Středoafrické republice (2015 - 2016). Ve své pedagogické činnosti se zaměřuje na předměty spojené s vojenským uměním. Ve své vědecké práci se zabývá zaváděním moderních technologií do taktických činností a jejich využitím v budoucích operacích.*

ORCID: 0000-0003-3257-0473
Affiliation: University of Defence; Czech Republic

Doc. Ing. Josef Procházka, Ph.D.*, narozen 1966. V roce 1990 absolvoval Vojenskou akademii Antonína Zápotockého v Brně. Zastával základní a štábní vojenské funkce v oblasti logistiky. V letech 1999 a 2004 působil v zahraničních misích SFOR a EUFOR. V letech 2000 – 2007 působil na Ústavu strategických studiích Univerzity obrany v Brně. Po odchodu do zálohy v roce 2007 se podílel na formulování obranné politiky a strategie ČR a působil na velitelství NATO v oblasti řízení obranných zdrojů. V současné době je ředitelem Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií Univerzity obrany v Brně. Přednáší a publikuje v oblasti obranné politiky, řízení obrany a obranného plánování, logistiky a vyzbrojování.*

ORCID: 0000-0001-8180-397X
Affiliation: University of Defence; Czech Republic

 DOI: 10.3849/2336-2995.33.2024.04.051-069

Peer-reviewed

Constructive Simulation in Tactical Level Planning: Options for Optimizing Engineer Support

Konstruktivní simulace v rámci plánování na taktické úrovni: Možnosti optimalizace ženijní podpory

Ota Rolenec, Martin Sedláček, Martin Vlkovský

Abstract: This article deals with the use of constructive simulation software in the planning process of military engineer staff personnel. The possibilities regarding the implementation of MASA SWORD simulation software are demonstrated on specific data from the Engineer Support Management Course, with overlapping applications to other specialized military troops. Three scenarios were used for the simulations, which were practiced and verified during the course's exercise. Each scenario was evaluated in silico within the simulation environment, incorporating analytical and graphical outputs. Utilizing the MASA SWORD analytical module, each scenario underwent comparative analysis using statistical tests to assess the fulfilment or failure of the assigned task. The findings emphasize the promising role of constructive simulation in enhancing military personnel training and planning process on tactical level.

Abstrakt: Článek se zabývá využitím softwaru konstruktivní simulace v plánovacím procesu příslušníků štábů ženijní odbornosti. Možnosti implementace simulačního softwaru MASA SWORD jsou prezentovány na konkrétních datech z kurzu řízení ženijní podpory s přesahem do dalších druhů vojsk. Pro simulace byly použity tři scénáře, které se ověřily během štábního cvičení v rámci kurzu. Každý scénář byl v rámci simulace ověřován in silico, včetně analytických a grafických výstupů. S využitím analytického modulu MASA SWORD byla u každého scénáře provedena srovnávací analýza pomocí statistických testů v kontextu splnění či nesplnění zadaného úkolu. Výsledky výzkumu zdůrazňují perspektivní úlohu konstruktivní simulace při zdokonalování výcviku vojenského personálu a procesu plánování na taktické úrovni.

Keywords: Command and Control; Education Process; Engineer Support; Modelling; MASA SWORD.

Klíčová slova: velení a řízení; proces vzdělávání; ženijní podpora; modelování; MASA SWORD.

INTRODUCTION

The training of military personnel, encompassing aspects beyond the military decision-making process, is taking a new dimension in the current international political environment. The threat of high-intensity conventional conflict is now at the highest level for the armies of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) since the collapse of the Soviet Union (Hrnčiar and Kompan 2023). The trend of military personnel training in the Armed Forces of the Czech Republic (CAF) proved to be correct when, during the initial decade of the 21st century, after a period of training for foreign operations in the Middle East, the conduct of offensive and defensive operations began to be practised again to an increased extent. This resulted in a transition from training in tactical activities for peacekeeping operations to combat operations being initiated.

Defence expenditures by the armies of NATO member states has been on an upward trend since 2017 (Odehnal et al. 2021), i.e. not only within the context of the Russia-Ukraine conflict. This is usually due to the purchase of modern equipment and introduction of new technologies (Ivan et al. 2022). An essential part of such acquisitions is the necessity to train military (as well as non-military) personnel in the utilization of such equipment and technologies, which in many cases are more sophisticated and often accompanied by increased demands on service, not only in operational use, but also in maintenance and repair procedures. Therefore, it is logical to use new technologies and tools to train the military personnel. This often enables the required training to be achieved in a shorter time, while simultaneously mitigating risks and potentially reducing overall expenditure. Such promising technologies and approaches include, for example, modelling and simulation, virtual/augmented reality and artificial intelligence (Záleský and Palasiewicz 2019).

The training of military personnel of the CAF is a process that consists of accredited teaching (through the state university - University of Defence - in the relevant modules; for higher education institutions in the Czech Republic, the National Accreditation Office provides accreditation of fields of study and programmes (Reznakova et al. 2021) and non-accredited training (series of career and professional courses aimed at increasing the proficiency of officers).

The content of professional courses is determined by the command-level requirements across the CAF. For instance, the Engineer Support Management Course at the University of Defence is organized for officers of military engineering specialization, who are typically appointed as staff officers at the Brigade Combat Team level. The CAF sets standards for course content to ensure that it meets the needs of the organization. The course was designed to provide officers with the knowledge and skills necessary to plan and manage engineer support to military operations. In this course, students (military engineers) acquire theoretical foundations for providing engineer support for the performance of functions in units in command and staff positions (Rolenec et al. 2021).

Constructive simulations offer numerous benefits in the educational process of military personnel. They provide practical training opportunities that complement theoretical education, allowing for the development of critical skills in a controlled environment (Talian and Moravčíková 2023); (Petz, Sobota, and Perhac 2009). The utilization of

constructive simulations in military education offers several advantages. These simulations facilitate the replication of realistic combat scenarios, provide immersive experiences, and enhance team interaction (Mazurenko 2024); (Drozd and Procházka 2022). Constructive simulations play a pivotal role in enhancing the cognitive readiness of military personnel. These simulations facilitate the development of essential knowledge, skills, and abilities requisite for critical thinking, problem-solving, and decision-making processes (Alim et al. 2024). Despite the acknowledged benefits of constructive simulation, there remains a lack of comprehensive studies on its effectiveness in improving decision-making skills among military engineer staff personnel in NATO armed forces. This paper focused on the use of constructive simulation tools in the planning process of military operations. The study was conducted within the tertiary education of military personnel, future commanders, and members of unit staff.

1 DATA AND METHODOLOGY

When planning a military operation, the decision-making process consists of seven steps, which is the established method of operation planning within the armies of NATO member states:

1. Receipt of the Mission;
2. Mission Analysis;
3. Course of Action (COA) Development;
4. COA Analysis;
5. COA Comparison;
6. Commander's Decision;
7. Orders Production, Dissemination and Transition (Terziev, Koleci, and Solovev 2020).

Briefings are held between each planning step to refine the activities for the next step, or to refine and redesign an existing step.

In accordance with the syllabus of the course, the practical application of acquired knowledge was limited to a two-day period. Owing to the time constraints of the exercise, the planning process was restricted to the initial four steps, whereas the distribution of engineer resources and units to complete the assigned task (the relevant COA) was ongoing. To expedite the process, the general and enemy situations remained unchanged from what the students had already discussed during the course. Conversely, the tactical situation and operational area of conduct for the operation varied (Rolenec, Vlkovsky, and Sedlacek 2023).

The MASA SWORD constructive simulation was used to evaluate the planned manoeuvre and its engineer support. This simulator enables the simulation of the combat course of a large number of units, which are independently controlled after entering commands (Korecki et al. 2024; Havlík et al. 2022). It is a sophisticated tool with the help of which a war game can be conducted. A war game is any simulation of a military operation involving two or more opposing armed forces. The war game implemented by

the MASA SWORD tool does not require a referee and it is not demanding in terms of materials or organisation.

MASA SWORD comprises an analytical tool embodied in a standalone software application designed for editing imported scenarios. The utility of this tool is most evident in the repetitive execution of simulations and assessment of predetermined criteria (De Mattia 2022; Pekař et al. 2022). The analytical tool typically provides average values and confidence intervals for ±σ (standard deviation) and upper and lower limits (+σ and –σ) for monitored parameters, such as the combat power[1] of friendly units and enemy combat power. These values were used to evaluate the simulation results.

According to the outcomes of the initial two scenarios, the search for the optimal variant was initiated. Guided by the objective of the paper, a hypothesis was formulated: Employing constructive simulation, it is feasible to identify the optimal configuration of engineer units to achieve the goals of the military campaign.

2 MASA SWORD CONSTRUCTIVE SIMULATION TOOL

MASA SWORD constitutes a comprehensive software suite, which includes scenario creation applications and aggregated constructive simulation and analysis tools dedicated to staff training, education, classroom teaching, planning support, analysis, operational research, and Command & Control (C2) system simulation. In C2-level terms, it can simulate operations from battalion to division level and provides software for training tactical-level staff of land units. For evaluation purposes, it also enables the simulation of even lower levels of command (platoon, company). However, these usually do not act independently within the scope of the task forces. Above all, the planning process is limited to commanders of the lowest tactical units (Tolk 2012).

2.1 Advantages of the MASA SWORD Tool

The first advantage of MASA SWORD is that it enables the creation of scenarios according to different doctrinal conventions, depending on the technique and material; therefore, each country can access this software according to its needs or limitations. Because of this ability to adapt the software to national circumstances, the MASA SWORD has been used in more than 20 countries to evaluate asymmetric operations to support populations. In general, the advantages are as follows:

- staff training;
- after action review;
- reuse of an exercise at any time;

1 Combat power represents the total force a military unit can bring to bear in a given situation, combining personnel, equipment, and training (HN and IM 2022).

- operational research to validate new doctrines or new equipment characteristics;
- wide choice of evaluation parameters, choice of evaluation objectives.

2.2 Disadvantages of the MASA SWORD Tool

Based on experiments conducted within the Faculty of Military Leadership, some limitations can be identified. These include:

- minefield breaching limitations (strict minefield parameters, impossibility to automatically clear passages when supporting units);
- the time-consuming nature of entering units into the tool;
- the inability to apply criteria following selected parameters to the objects created;
- the lack of consideration in the digital model of the territory and the digital model of the relief (Tichý et al. 2023) for the changing combat situation during the operation, the updates requires the intervention of the main programmer;
- some vector data of the map base are not considered. This leads to inaccurate analysis and evaluation (e.g., in watercourse sections);
- the inability to edit graphs and the complexity of extracting data from the analysis tool;
- regarding updates, loss of stored organizational structures or created resources.

2.3 Combat Resources in the MASA SWORD Tool

This is the most widely used category of resources in the MASA SWORD tool. These resources (as well as others) are characterized by their specified parameters and behavioural models. During simulations, they are influenced by the specified tactical situation and the map base, which reflects elements of the natural and artificial environments and elevation.

The requirement for new combat resources (also based on combat experience from armed conflicts) is based on the need to address:

- automation;
- compatibility;
- ballistic protection (owing to the effect of UAVs in particular, but also mines on the whole vehicle profile – “smart” mines or booby traps);
- mobility of resources (gradient, angles of approach, obstacle crossing);
- firepower;
- camouflage options;
- protection from electronic warfare;
- possibility of using communication and information resources.

3 DESCRIPTION OF THE EXERCISE

The exercise consisted of three phases:

- execution – planning the engineer support of the operation based on the received combat order;
- presentation – clarification of the created variant of engineer support;
- evaluation – using constructive simulation to evaluate the selected solution options.

In total, six groups of two trainees were formed. Owing to the varying levels of experience of the course participants, they were divided such that the pair always contained a more experienced military engineer.

3.1 The Course of the Exercise

During the initial briefing, the order of the operation and the chosen COA were clearly outlined. Each participant was provided with a map detailing the locations of friendly and enemy units as well as the battle plan. The trainees' task was to allocate the available engineer resources and units to the 1st and 2nd echelons and assign them tasks to achieve the desired goal of the operation as quickly and efficiently as possible while minimizing the loss of manoeuvre units. The losses of engineer resources were only important to the extent that their numbers ensured the completion of the tasks because they fell into the category of forces, so-called "enablers". Calculations of individual engineering tasks were not required because they were not crucial to the tactical execution of the manoeuvre. The execution phase was planned to last a maximum of five hours, including the preparation of a presentation to defend the engineer support plan for the operation (Rolenec, Vlkovsky, and Sedlacek 2023).

During the presentation phase, the groups were responsible for clarifying the method of providing engineer support during the operation. Initially, they were provided with a sample presentation containing the necessary facts to be recorded. These included the timeline of their activities, such as the initiation of planning, completion of studying the operation order and its appendices, completion of planning for implementing engineer support, and completion of presentation preparation. Additionally, the factors assessed, engineer forces and resources at the Brigade Combat Team (BCT) level for individual phases of the operation, engineer forces and resources at the battalion level for individual phases of the operation, and engineer support tasks and recommendations for improving the exercise were also required to be recorded (Rolenec, Vlkovsky, and Sedlacek 2023).

3.2 Scenario Description

To conduct the exercise, an offensive operation was chosen as a type of basic tactical activity. In the simulated scenario, the attacking forces (friendly) must cross the wet gap defended by the enemy and seize the occupied territory. The attacking forces consist of three mechanized battalions, one tank battalion, and one engineer battalion. Further, the BCT includes an artillery battalion, an air-defence missile battalion, a logistics battalion, a radiological, chemical and biological protection unit, a signal platoon and additional components such as the civil-military cooperation, psychological operations, intelligence, surveillance and reconnaissance, forward air controller, and other relevant elements (Daniel and Wittichová 2020; Spitzer, Kappes, and Böker 2012).

The mechanized battalions consist of three mechanized companies and a mortar company. They also include a command company with an engineer platoon with earth-moving equipment, and a logistics company. The tank battalion consists of three tank companies and one mechanized company. The rest of the composition is similar to the mechanized battalion. The main combat force of the mechanized battalion is infantry fighting vehicles and 81 mm mortars, while the tank battalion relies on the main battle tanks.

The engineer battalion consists of a number of units with construction and mechanical equipment, bridging means, obstacle assets and obstacle-clearing equipment (Cibulova, Rolenec, and Zeleny 2021). Given the capability of the engineer resources in the CAF to support the manoeuvre of forward units over a wet gap that the enemy defends, the engineer battalion was augmented with the following assets:

- 10 × AACE armoured amphibious dozer;
- 3 × Alvis Moelv combat engineer vehicle;
- 3 × Python explosive minefield-breaching systems;
- pontoon platoon with the means to build a pontoon bridge.

The mechanized battalions would attack in the 1st echelon based on the established COA, and the tank battalion behind them, in the 2nd echelon. Tanks are not amphibious because of their weight; therefore, they move across the river using bridges or underwater crossing sites set up after both banks are occupied. Engineer units are intended to provide movement support for attacking units.

The enemy forces are represented by a mechanized battalion that has secured its position on its own bank. It has the same units and resources at its disposal as a mechanized battalion of friendly forces. The overall ratio of manoeuvre forces is therefore 4:1 in favour of the attacking units, which represents a tentative value for planning offensive operations (Pikner and Galatik 2015).

The operation is located in Central Europe, where the most important terrain object is a river with an average width of 45 m. As its banks are defended by the enemy, crossing them is difficult. Armoured equipment capable of floating, engineer units and obstacle-clearing engineer means must therefore be included in the 1st echelon. In addition, there are forests in the area that provide cover, but make movement difficult; there are also open spaces that make it possible to observe at a greater distance and to move faster,

but without the possibility of cover from direct and indirect fire. Support in the form of a bridge-crossing site is feasible during the advance of units only after the 1st echelon of the task force troops.

3.3 Modelled and Simulated Variants

All six groups presented distinct proposals for the allocation of engineer support to the established COA. As some of the proposals had similar numbers of engineer resources and units allocated, it was determined that the average values would be utilized for simulation purposes. Consequently, the proposals of three groups that designated the least engineer forces for the first echelon battalions and three groups that assigned the greatest number of engineer forces were selected for further consideration (Rolenec, Vlkovsky, and Sedlacek 2023). By doing so, course participants could become familiar with two variants (LOS and WIN) of engineer support that differ significantly in the number of assigned engineer resources.

Because the simulation of all units of the Brigade Combat Team and the enemy battalion would be very time-consuming and because three identical mechanized battalion attacks in the 1st echelon, a smaller part of the whole operation was simulated, namely the attack of the mechanized battalion on the mechanized company, whereby reconnaissance elements reinforced both formations.

To simulate two variants with lower and higher levels of engineer support for troop activities, the number of engineer resources and units had to be averaged and assigned to the 1st echelon companies. For the variant with less engineer support, the following engineer forces and resources were assigned to the manoeuvre battalion:

- 1 × AACE assigned to the upper mechanized company;
- 1 × AACE assigned to the central mechanized company;
- 1 × engineer platoon consisting of two engineer squads equipped with infantry fighting vehicles, excavators and trucks providing support and 1 × AACE, 1 × Python and 1 × Alvis Moelv to the lower mechanized company, as the direction of attack features the most roadblocks and is an open terrain that will be covered by an enemy fire;
- there were a total of 35 soldiers and 15 vehicles.

For the variant with more engineer support, the following resources were additionally assigned:

- 1 × Python and 1 × Alvis Moelv assigned to the upper mechanized company;
- 1 × mine clearance team equivalent in size to an engineer platoon consisting of two engineer squads equipped with infantry fighting vehicles, trucks and passenger vehicles and 1 × Python and 1 × Alvis Moelv providing support to the central mechanized company;
- in total, there were 63 soldiers with 25 vehicles (quantitatively, the number increased by 28 soldiers and 10 vehicles).

Figure 1 shows the initial deployment of units for the variant with more engineer support (blue units represent the attacking forces and red units represent the defending enemy).

Figure 1: Display of the simulation progress

4 RESULTS AND DISCUSSION

Utilizing the data from Part III, simulations were executed in MASA SWORD software, employing the specified simulation model assumptions:

- area in the combat zone has not experienced previous combat activity and remains undamaged (waterworks, roads, settlements, etc., are not destroyed);
- optimal weather conditions (without rain, snow, fog, smoke, or strong winds);
- lack of civilian presence and traffic that would limit the movement of combat units;
- same level of combat readiness of units on both sides;
- military engineer terrain modification – establishment of minefields limiting the movement of units. In the simulation, the enemy refers to the actions of their engineering units, which are not part of their existing military composition (they were involved in the construction of the defence) and have no bearing on the outcome of the simulation in the scenarios discussed;
- same type of manoeuvre unit in friendly and enemy forces;
- owing to the intricate nature of the simulation, it was not possible to incorporate an air support on either side;

- performance with 10 and 100 repetitions for both variants (Rolenec, Vlkovsky, and Sedlacek 2023).

In the first scenario, it was assumed that owing to the combat power of friendly forces, it would be possible to accomplish the task. However, the simulation results (10 repetitions), as shown in Figure 2, show that the enemy maintained its position despite incurring relatively heavy losses (over 36% of the forces).

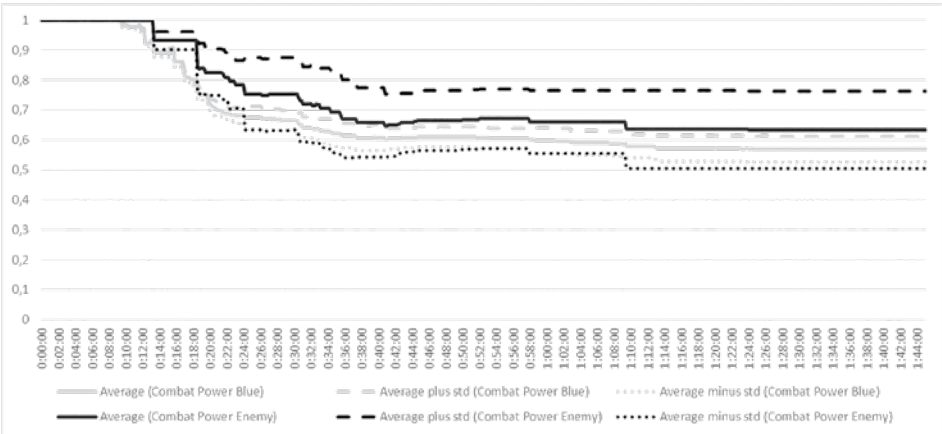

Figure 2: Combat power – average values, incl. confidence intervals (10)

For completeness, a graph of the development of friendly forces for 100 repetitions (see Figure 3) is presented, which does not show significant differences for the needs of this study compared with 10 repetitions performed for the same scenario. The loss of friendly forces was slightly greater than 43%, which was only 1% lower than that for ten repetitions.

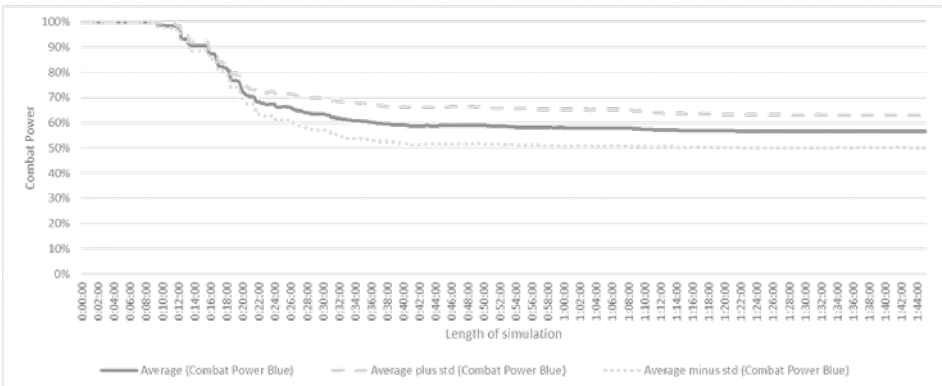

Figure 3: Combat power of friendly forces (100)

In the second scenario, the situation was different (see Figure 4). Owing to the strengthening of friendly forces, the task was accomplished even if losses were incurred (18% of friendly forces) for 10 repetitions.

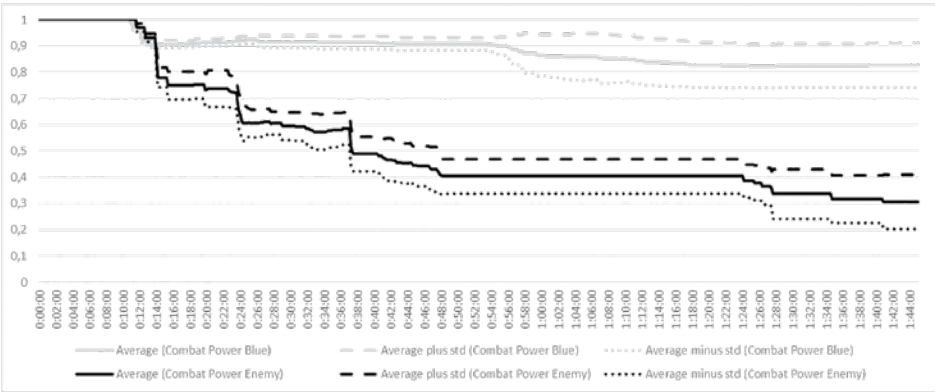

Figure 4: Combat power (10)

Analogous to the previous scenario, the deviation for the needs of this study at 100 repetitions was insignificant (see Figure 5). The losses of friendly forces at approximately 17% were slightly higher than those of the 10 repetitions.

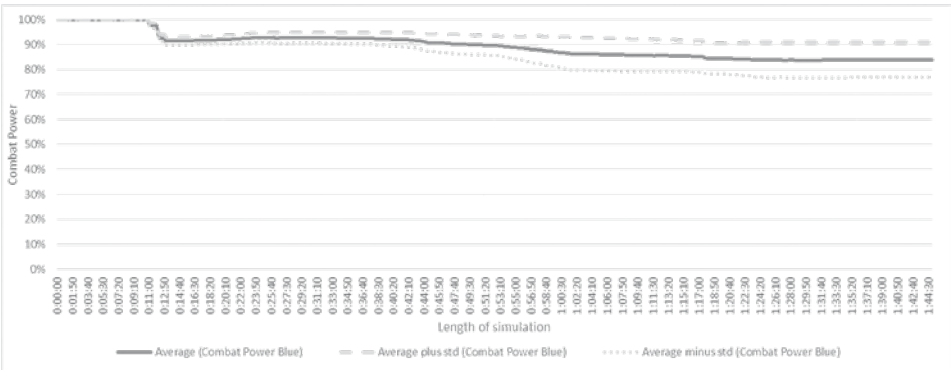

Figure 5: Combat power of friendly forces (100) for the WIN variant

4.1 Simulating an Optimal Variant of Engineer Support

These results demonstrate the importance of engineer support for troop movement during offensive operations. The differences in losses incurred by the attacking forces, as demonstrated in Figures 3 to 6, confirm the doctrinal tactical principle that effective engineer support of troop movements indirectly increases the protection of their own forces. This thesis is based on the logical assumption that when obstacles are set up, these objects are covered by fire, maintaining the mobility of one's own troops, thereby creating a difficult target for the enemy. Barriers always slows down or stops units, requiring the partial regrouping of forces to overcome it.

Another interesting aspect is the increase in enemy losses when reinforcing one's own forces with explosive mine-clearance systems, armoured bulldozers, and other resources. Engineer vehicles for mobility support are not intended for direct combat and are not equipped with weapons systems to conduct fire; therefore, they indirectly participate in the elimination of enemy forces, that is, their capabilities enable them to perform a specific manoeuvre. By outnumbering the defending forces, the attacking forces, after crossing the river and minefields, can open a concentrated fire from their primary weapons systems to destroy them.

The current conflict in Ukraine confirms another lesson learned, namely that there will always be a shortage of engineer resources. The required number of demining and other engineer resources will always exceed their available numbers. In the simulations for the second variant, although the objective of minimizing friendly force casualties and inflicting significant damage on enemy forces was achieved, concerns arose regarding the inefficient utilization of engineer forces and resources. This prompted the need to identify a more effective approach to engineer support for mission accomplishment. It can be assumed that we are looking for an optimal variant characterized by the lowest number of engineer assets (in comparison to the second variant), but still enabling the task to be completed. Prior to initiating the reduction of engineer resources of the second variant, it was necessary to determine values of the monitored criteria for the optimal variant:

- losses of the attacking forces will not exceed 33% (with tolerance ± 5%) of their combat power;
- enemy force combat power will not exceed 50% (with tolerance ± 5%).

If we assume that the losses of the attacking forces are higher, it is possible that in some simulated cases, they would occupy the area across the river and push the enemy out in all locations. However, from a tactical point of view, it is necessary to reckon with a counterattack by the enemy, who will try to regain control of the seized territory. Therefore, attacking forces must retain sufficient fighting power to hold the area.

If the losses of the units in the defence exceed a specific limit, they cannot withstand the pressure exerted, and they begin to retreat to other lines of defence. Losses of approximately 50% are already considerably high, forcing commanders to withdraw from the fight and take a more advantageous position.

Engineer vehicles and units were reduced three times, and individual simulations were performed under the same conditions. In the first reduction, the following were eliminated:

- the upper mechanized company – 1 × Alvis Moelv;
- the central mechanized company – 1 × Alvis Moelv and 1 × mine clearance team from the demining team;
- the lower mechanized company – 1 × AACE

The Python explosive deminer was removed from the central company as part of the second variant to reduce the engineer force. The lower company was further stripped of the Alvis Moelv engineer tank in the final, third variant of the reduced engineer support. For improved comprehension, the reduction of engineer support is summarized in Table 1.

Table 1: Summary of the reduction of engineer support

Reduction of engineer support	Mechanised companies	Complete reduction of engineer forces in comparison to the second variant
1st reduction	Upper company	1 x Alvis Moelv
	Central company	1 × Alvis Moelv 1 × engineer squad
	Lower company	1 × AACE
2nd reduction	Upper company	1 x Alvis Moelv
	Central company	1 × Alvis Moelv 1 × mine clearance team 1 x Python
	Lower company	1 × AACE
3rd reduction	Upper company	1 x Alvis Moelv
	Central company	1 × Alvis Moelv 1 × engineer squad 1 x Python
	Lower company	1 x Alvis Moelv 1 × AACE

A gradual approximation of the curves expressing the losses of friendly and enemy forces was evident when considering the results of the simulations for variants of the reduced engineer support. For the second variant, the simulation results were very close to the desired state. Subsequently, the amount of engineer support for the lower company was further reduced, even compared to the condition where the simulation results confirmed the defeat of the attacking forces, because the total amount of support for the lower company appeared oversized compared to the other two. Nevertheless, the aggregate size of the engineer force and allocated resources was larger, comprising a total of 46 personnel and 18 vehicles. The following represents the optimal configuration of engineering support for the simulated scenario.:

- 1 × AACE and 1 × Python assigned to the upper mechanized company;
- 1 × AACE assigned to the central mechanized company;

- 1 × engineer platoon consisting of two engineer squads equipped with infantry fighting vehicles, excavators and trucks providing support and 1 × Python to the lower mechanized company;

Figure 6 shows the course of the loss of fighting forces over time when the task of attacking forces, supported by an optimal variant of engineer forces, is fulfilled. The task was completed with losses (34% of friendly forces).

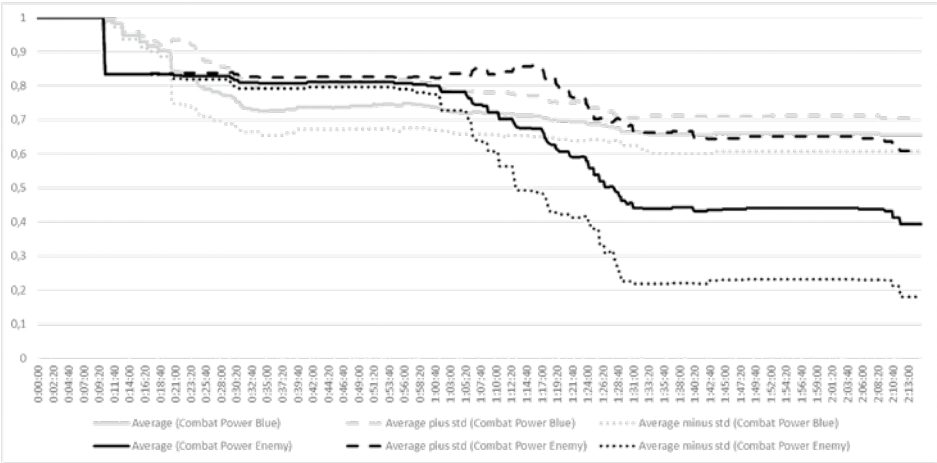

Figure 6: Combat power (10) – optimal engineer support

Analogous to the previous scenario, the deviation was insignificant for the needs of this study at 100 repetitions (see Figure 7). The losses of friendly forces were higher for the comparison involving 10 repetitions (35 %).

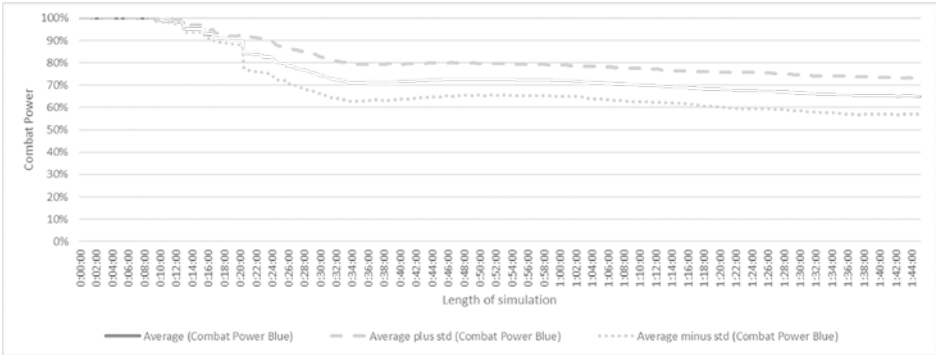

Figure 7: Combat power (10) – optimal engineer support

4.2 Statistical Evaluation

For the purposes of statistical evaluation, two-sided and one-sided parametric statistical hypotheses tests were applied, namely the test of the agreement of mean values (Student's t-distribution). For these purposes, the normality of the data was verified using Q-Q plots, including the determination of skewness and kurtosis coefficients. Small deviations from normality were found especially when testing the kurtosis of the distribution; nevertheless, graphic analysis did not show significant deviations from normality, the theoretical quantiles and the corresponding empirical quantiles lay approximately on the same straight line (Vlkovský et al. 2021). The mean values (μ) of Combat Power Blue (friendly forces) for 10 and 100 repetitions, and analogously for the Combat Power Enemy (enemy forces), were tested.

The results of the statistical analysis are presented in Table 2. Index 1 indicates Combat Power Blue (friendly forces), and index 2 indicates Combat Power Red (enemy forces). Each test was performed for simulations with 10 and 100 repetitions, respectively. The AH abbreviation denotes the alternative hypothesis for the F and t parameters (the values of the statistics for the tests of hypotheses concerning the homogeneity of variances σ2 or, more precisely, the mean values μ for all three scenarios (LOS, MIN, WIN). These tests were performed based on the assumption of heteroscedasticity.

Table 2: Results of statistical tests

Dataset	AH_F	*F*	AH_t	*t*
LOS10	$\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$	1.539	$\mu_1 \neq \mu_2$	–11.870
MIN10	$\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$	0.266	$\mu_1 \neq \mu_2$	12.549
WIN10	$\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$	0.063	$\mu_1 \neq \mu_2$	56.524
LOS100	$\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$	1.166	$\mu_1 \neq \mu_2$	–4.987
MIN100	$\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$	0.379	$\mu_1 \neq \mu_2$	8.257
WIN100	$\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$	0.055	$\mu_1 \neq \mu_2$	58.742

Statistical tests were performed at a significance level of $\alpha = 0.01$. Statistically significant differences between the observed parameters (μ and σ2) were observed for the LOS10 and LOS100 variants. A one-sided test was then applied to test the validity of the alternative hypothesis, where the mean values of Combat Power were statistically significantly lower for Blue (friendly) than for Red (enemy), hence μ1 < μ2. The number of repetitions of the simulation did not play a significant role in this case, although the value of the t-parameter was different from that of the WIN variant. The WIN variant also showed a statistically significant difference between the examined parameters, and the one-sided test subsequently showed the opposite conclusion than the previous variant, namely that the median Combat Power values were statistically significantly higher for Blue (friendly) than for Red (enemy), thereby (μ1 > μ2).

Statistical analysis was further performed for the MIN variant, which represents the minimum required military engineer forces to achieve the task that was simulated and was meaningful from the perspective of the CAF structures. Although the values were

marginal, there was a statistically significant difference in the variances and medians for both the 10 and 100 repetitions, as in the previous variants. A one-sided test was then performed to verify the validity of the sought inequality, and it was verified that the median values of Combat Power were statistically significantly higher for Blue (friendly) than for Red (enemy), and the same was valid for the WIN variant $\mu 1 > \mu 2$. However, from the previous graphs (Figure 6 and 8), it is apparent that the losses are significantly higher (20%).

The results of the statistical evaluation showed that there were significant differences between the different variants performed, although the difference between the minimum and optimal variants was only 11 soldiers and 3 vehicles. From the simulation results, it can be concluded that the hypothesis has been confirmed.

CONCLUSION

It is suggested that the constructive simulation tool is highly beneficial for military planning purposes, as it allows for the swift and accurate assessment of chosen scenarios. Constructive simulation is applicable across all stages of staff planning, but is particularly useful during the COA Development, COA Analysis, and COA Comparison phases. However, one potential drawback of using this tool in scientific research is the challenging verification of outcomes, particularly in larger military units, where conducting such exercises would be prohibitively expensive if not entirely impractical.

Owing to the possibility of replaying selected simulations, the course participants could see the course of the manoeuvres of the attacking forces and the reaction of the units in defence of the development of the situation. On this basis, a stimulating discussion was held between the various processing groups in which they exchanged views and opinions on the results of the individual simulations. This allowed the participants to think about the issue from a new perspective, whereby they strengthened their knowledge concerning the effect of the robustness of engineer support on the losses of friendly and enemy forces, the importance of reconnaissance in military operations, the effect of losses on unit behaviour, the effect of artillery fires on the partial clearance of minefields, and the importance of protecting engineer units from enemy fires.

Even so, it must be remembered that the results of a simulation may not always correspond to the real situation because a very large number of factors enter into a military operation and influence it, but the results obtained, and the course of the simulations can serve as an important guide for making decisions about limited resources in combat. The subject of further research will be the wider application of the constructive simulation tool in CAF. It could be very beneficial to implement constructive simulation in the educational process of not only engineer officers to evaluate the effect of the planned measures.

This research was funded by the Ministry of Defence of the Czech Republic, grant LANDOPS „Conduct of Land Operations“ and by the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic under specific research grant.

REFERENCES

Alim, Hasmady, Ananthan Subramaniam, Norazman Mohamad Nor, and Amelia Yuliana Abd Wahab. 2024. "Measuring Operational Cognitive Readiness of Military Personnel Using Joint Theater Level Simulation System (JTLS)." *The Journal of Defence Modeling and Simulation: Applications, Methodology, Technology*, March. https://doi.org/10.1177/15485129241239669.

Cibulova, Klara, Ota Rolenec, and Jaroslav Zeleny. 2021. "The Evaluation of the Possibilities of New Organizational Structures of Engineer Troops in the Field of Engineer Mobility Support." In *2021 International Conference on Military Technologies (ICMT)*, 1–6. IEEE. https://doi.org/10.1109/ICMT52455.2021.9502760.

Daniel, Jan, and Markéta Wittichová. 2020. "Forging Civil–Military Cooperation: Domestic and International Laboratories of CIMIC Knowledge and Practice." *Journal of Intervention and Statebuilding* 14 (5): 596–614. https://doi.org/10.1080/17502977.2020.1812962.

Drozd, Jan, and Josef Procházka. 2022. "Constructive Simmulation: An Effective Tool for an Assessment of the Operational Effectiveness within the Cability Planning Process." *Vojenské Rozhledy* 31 (2): 54–70. https://doi.org/10.3849/2336-2995.31.2022.02.054-070.

Havlík, Tomáš, Martin Blaha, Ladislav Potužák, Ondřej Pekař, and Vlastimil Šlouf. 2022. "Wargaming Simulator MASA SWORD for Training and Education of Czech Army Officers." *European Conference on Games Based Learning* 16 (1): 811–15. https://doi.org/10.34190/ecgbl.16.1.914.

HN, Kama, and Mankilik IM. 2022. "An Operations Research Approach for Combat Readiness Assessment in the Military System." *International Journal of Communication and Information Technology* 3 (2): 22–25. https://doi.org/10.33545/2707661X.2022.v3.i2a.52.

Hrnčiar, Michal, and Jaroslav Kompan. 2023. "Factors Shaping the Employment of Military Force from the Perspective of the War in Ukraine." *Vojenské Rozhledy* 32 (1): 69–82. https://doi.org/10.3849/2336-2995.32.2023.01.069-082.

Ivan, Jan, Michal Sustr, Ondřej Pekar, and Ladislav Potuzak. 2022. "Prospects for the Use of Unmanned Ground Vehicles in Artillery Survey." In *Proceedings of the 19th International Conference on Informatics in Control, Automation and Robotics*, 467–75. SCITEPRESS - Science and Technology Publications. https://doi.org/10.5220/0011300100003271.

Korecki, Zbyšek, Tomas Hoika, Jiří Ulvr, Miroslav Janošek, and Matuš Grega. 2024. "Simulation of the Attack Helicopter Mil Mi-24 Conducting Anti-Surface Air Operations in Support of a Battalion Task Group." *The Journal of Defence Modeling and Simulation: Applications, Methodology, Technology* 21 (2): 245–58. https://doi.org/10.1177/15485129221118094.

Mattia, Salvatore De. 2022. "SWORD RAS Project." In , 345–56. https://doi.org/10.1007/978-3-030-98260-7_22.

Mazurenko, Lyudmila. 2024. "THE USE OF VIRTUAL REALITY TECHNOLOGIES IN MILITARY EDUCATION." *Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*, no. 3 (September), 26–32. https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2024.312954.

Odehnal, Jakub, Jiří Neubauer, Aleš Olejníček, Jana Boulaouad, and Lenka Brizgalová. 2021. "Empirical Analysis of Military Expenditures in NATO Nations." *Economies* 9 (3): 107. https://doi.org/10.3390/economies9030107.

Pekař, Ondřej, Vlastimil Šlouf, Jiří Šotnar, Ladislav Potužák, and Tomáš Havlík. 2022. "War Game as a Method of Training, as a Method of Analysis." *European Conference on Games Based Learning* 16 (1): 651–54. https://doi.org/10.34190/ecgbl.16.1.656.

Petz, Igor, Branislav Sobota, and Ján Perhac. 2009. "Simulating Infantry and Crowd Behaviors." In *2009 International Conference on Computational Intelligence, Modelling and Simulation*, 81–86. IEEE. https://doi.org/10.1109/CSSim.2009.41.

Pikner, Ivo, and Vlastimil Galatik. 2015. "Use Of The Armed Forces In The Postmodern Wars." *International Conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION* 21 (1): 84–87. https://doi.org/10.1515/kbo-2015-0014.

Reznakova, Maria, Anna Putnova, Zuzana Krizova, and Zdenka Videcka. 2021. "QUALITY ASSURANCE IN HIGHER EDUCATION: THE CASE STUDY OF CZECH REPUBLIC." In , 365–72. https://doi.org/10.35603/sws.iscss.2021/s08.40.

Rolenec, Ota, Martin Vlkovsky, and Martin Sedlacek. 2023. "The Use of Constructive Simulation in the Educational Process of Military Engineers." In *2023 27th International Conference on Circuits, Systems, Communications and Computers (CSCC)*, 1–7. IEEE. https://doi.org/10.1109/CSCC58962.2023.00024.

Rolenec, Ota, Jaroslav Zeleny, Martin Sedlacek, and Tibor Palasiewicz. 2021. "The Effect of Engineer Devices for Mobility Support Used in the NATO on Command and Control." In *2021 International Conference on Military Technologies (ICMT)*, 1–5. IEEE. https://doi.org/10.1109/ICMT52455.2021.9502790.

Spitzer, M., E. Kappes, and D. Böker. 2012. "Enhanced Intelligence through Optimized TCPED Concepts for Airborne ISR." In , 83600A. https://doi.org/10.1117/12.920606.

Talian, Matej, and Alena Moravčíková. 2023. "Utilization Possibilities of Constructive Simulations in Security Personnel Training." *Security Dimensions* 44 (44): 102–3. https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.1747.

Terziev, Venelin, Redom Koleci, and Denis Solovev. 2020. "The Planning Process during Military Decision." *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.3525669.

Tichý, Tomáš, Jiří Brož, Jiří Růžička, Eva Hejčiarová, Zuzana Bělinová, Jana Jíšová, Josef Filip, Kristýna Navrátilová, Petr Ivasienko, and Tomáš Šmerda. 2023. "Information Modelling and Smart Approaches at the Interface of Road and Rail Transport." In *2023 Smart City Symposium Prague (SCSP)*, 1–8. IEEE. https://doi.org/10.1109/SCSP58044.2023.10146231.

Tolk, Andreas, ed. 2012. *Engineering Principles of Combat Modeling and Distributed Simulation*. Wiley. https://doi.org/10.1002/9781118180310.

Vlkovský, Martin, Jiří Neubauer, Jiří Malíšek, and Jaroslav Michálek. 2021. "Improvement of Road Safety through Appropriate Cargo Securing Using Outliers." *Sustainability* 13 (5): 2688. https://doi.org/10.3390/su13052688.

Záleský, Jaroslav, and Tibor Palasiewicz. 2019. "Modelling of the Force Protection Process Automation in Military Engineering." In , 599–613. https://doi.org/10.1007/978-3-030-14984-0_45.

Authors: ***LTCOL Ota Rolenec, PhD,*** *born 1983. Graduate of the Bachelor´s (2005) and Master´s (2010) degree programme Commander of Engineer Units - Manager at the Faculty of Economics and Management, University of Defence. He held various command and staff positions in military units. He successfully completed PhD study programme in 2018. Currently he has been holding the position of Group leader in the Department of Engineering Support. In his scientific and pedagogical pursuits, he focuses on engineer support of troops in military operations, as well as the simulation of the aforementioned support and the impact of explosions on the structural components of buildings.*

ORCID: 0000-0001-9218-9389
Affiliation: University of Defence; Czech Republic

CPT Martin Sedláček, PhD, *born 1990. Graduate of the degree programme Commander of Engineer Units - Manager at the Faculty of Economics and Management of the University of Defence (2015) and PhD programme (2021). He was assigned to the 153rd Engineer Battalion in 2015–2018 and to the 15th Engineer Regiment/Technical and Information Support Centre in 2021–2023. He is currently fulfilling the role of Assistant to the Engineer Support Management Group of the Engineer Support Department. His focus is aimed in the issues of mobility and counter-mobility tasks in engineer support.*

ORCID: 0000-0002-4999-7871
Affiliation: University of Defence; Czech Republic

COL assoc. prof. Martin Vlkovský, PhD, *born 1981. He obtained the Master's degree in the Czech Armed Forces Logistics module from the University of Defence. In 2010, he obtained his PhD degree in National Defence Economy from the University of Defence. He was appointed to the position of Associate Professor in the field of Military Management at the University of Defence. He has been appointed vice-dean for research of the Faculty of Military Leadership since 1 April 2022. He has focused his teaching and research work on the issues of military logistics, aimed at military transport.*

ORCID: 0000-0002-0568-7687
Affiliation: University of Defence; Czech Republic

 DOI: 10.3849/2336-2995.33.2024.04.070-090

Recenzovaný článek

Novodobí váleční veteráni: identifikace potřeb, problémů a rizikových faktorů

The Modern War Veteran: Identifying Needs, Problems and Risky Factors

Marcela Trávníčková, Jitka Laštovková, Benjamin Petruželka, Miroslav Barták

Abstrakt: Text se zabývá potřebami a problémy novodobých válečných veteránů a identifikuje faktory, které mohou přispívat ke vzniku rizikové skupiny. Využívá data ze dvou dotazníkových šetření, jejichž respondenty byli váleční veteráni odcházející z činné služby a váleční veteráni mimo činnou službu méně než 10 let. Z analýzy vyplývá, že účast v zahraniční misi má negativní dopad zejména na rodinu a vztahy, nejčastější problémy v souvislosti s odchodem z činné služby pak mají veteráni v oblasti financí a s hledáním nové práce. Služby spojené s uplatněním na trhu práce považují respondenti odcházející ze služby za nejpřínosnější formu pomoci. V analýze se podařilo identifikovat několik faktorů, které mohou přispívat ke vzniku rizikové skupiny veteránů: méně než 19 let ve službě, věk mladší 40 let, zdravotní omezení v důsledku služby v ozbrojených silách a odchod ze služebního poměru z rozhodnutí zaměstnavatele.

Abstract: This article examines the needs and problems of the modern war veterans and identifies factors that may contribute to making them a high-risk group. It uses data from two questionnaire surveys. The respondents were war veterans leaving active service and war veterans who left active service less than ten years ago. The analysis shows that participation in the mission has a negative impact mainly on the family and relationships, and that the most common problems on leaving active service are related to finances and finding a new job. Further, few factors have been identified that may contribute to a high-risky group: less than nineteen years of service, age under forty, having health restrictions due to active service and leaving service as a decision of the employer.

Klíčová slova: výběrové šetření; novodobí váleční veteráni; potřeby; péče.

Keywords: Questionnaire Survey; Modern War Veterans; Needs; Care.

ÚVOD

Počet novodobých válečných veteránů (dále také váleční veteráni, veteráni) v České republice se neustále zvyšuje (Křemen 2023; Ministerstvo obrany 2017), v roce 2023 přesahoval 16,5 tisíce. Ze zákona jsou válečnými veterány účastníci zahraničních operací, nikoli všichni vojáci opouštějící činnou službu. Status válečného veterána je definován zákonem č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech (Zákony pro lidi 2024).

Se zvyšujícím se počtem veteránů roste v posledních letech i zájem o témata spojená s nimi. Odborné články se věnovaly například problémům veteránů mimo činnou službu s důrazem na uplatnění na trhu práce (Meca 2011), vlivu zahraniční mise na partnerské soužití (Ballová et al. 2009), posttraumatickému rozvoji po návratu z mise (Krutiš, Mareš a Ježek 2011) či délce nasazení v mírové operaci (Nový 2012). V posledních letech se také častěji objevují studentské práce (Čamová 2016; Prusková 2020), které se tématem válečných veteránů zabývají.

Dosavadní péče o válečné veterány se soustředila zejména na veterány druhoválečné, kteří vzhledem k vyššímu věku potřebují především zdravotně sociální péči. Novodobí váleční veteráni ovšem na rozdíl od druhoválečných veteránů nejsou homogenní skupinou, a to jak z pohledu věkového složení, tak z pohledu jejich potřeb. Na toto upozorňovala již Koncepce péče o válečné veterány pro období let 2013-2017, která za přelomový rok z hlediska péče o válečné veterány označila rok 2016 a která zdůrazňuje nutnost širšího a specifičtějšího přístupu s důrazem na sociální oblast, zdravotní a psychologickou péči a mediální obraz (Ministerstvo obrany 2017).

V současné době je nastavována nová podoba péče o válečné veterány. Nový systém a nová strategie v této oblasti přitom musí vycházet z pečlivého vyhodnocení potřeb veteránů i jejich rodin. Jedním ze zdrojů informací pro nastavení nové podoby péče jsou i analytické výsledky předkládané v tomto textu. Ten vychází z dat a závěrečných zpráv dvou dotazníkových šetření, která byla realizována v letech 2018-2021v souladu s dosud platnou Koncepcí a úkolovým listem MO ČR č.12/2017.

Konkrétně se jedná o šetření Identifikace aktuálních problémů a potřeb novodobých válečných veteránů odcházejících z činné služby (Saliger et al. 2018; Hanuš 2020; Ďuriš a Hodný 2020) a Identifikace aktuálních problémů a potřeb novodobých válečných veteránů, kteří jsou mimo činnou službu méně než 10 let (Trávníčková a Ďurišová 2020). Cílem tohoto textu je tedy především zmapovat potřeby válečných veteránů, identifikovat problémy, se kterými se nejčastěji setkávají, a dále identifikovat faktory, které přispívají k možnému formování rizikové skupiny veteránů.

1 METODY A DATA

Obě šetření, jak napovídají již jejich názvy, si byla svým zaměřením velmi podobná. Také obecná cílová skupina byla stejná: novodobí váleční veteráni. Konkrétními cílovými skupinami pak byli veteráni odcházející z činné služby a ti, kteří jsou mimo činnou službu méně než 10 let.

Na realizaci obou šetření se podílela Univerzita obrany (UO), Oddělení expertních služeb pro oblast lidských zdrojů Agentury personalistiky AČR a Odbor pro válečné veterány Sekce správy a řízení organizací Ministerstva obrany.[1]

1.1 Data

Šetření Identifikace aktuálních problémů a potřeb novodobých válečných veteránů odcházejících z činné služby probíhá od roku 2018. Pro sběr dat byla vytvořena tazatelská síť, kterou představují personalisté útvarů AČR. Úkolem tazatelů je informovat každého odcházejícího válečného veterána o probíhajícím výzkumu, vysvětlit mu jeho účel a cíle a požádat ho o vyplnění dotazníku. Anonymní dotazník, členěný do tematických okruhů, tazatel respondentovi předává buď v tištěné formě, nebo jako PDF soubor. Vyplněný dotazník respondent může odevzdat v zalepené obálce zpět tazateli, nebo ho samostatně odeslat na uvedenou adresu. Datový soubor za období let 2018-2023 tvoří 288 respondentů.[2]

Sběr dat šetření Identifikace aktuálních problémů a potřeb novodobých válečných veteránů, kteří jsou mimo činnou službu méně než 10 let, probíhal opět pomocí dotazníku, a to od července do září 2020. Kontaktováno bylo 2 300 válečných veteránů, kterým byl poštou zaslán odkaz na online dotazník. Výsledný datový soubor představovalo 427 respondentů.

S ohledem na možnosti sběru dat nebylo možné zajistit reprezentativitu souboru, výsledky tedy nejsou zobecnitelné. Vzhledem k počtu respondentů nicméně výsledky poskytují důležité svědectví o vnímání problémů, potřeb a rizik touto cílovou skupinou.

1.2 Proměnné

Vzhledem k rozsáhlosti obou dotazníků byly pro potřeby analýzy vybrány pouze otázky, které se zabývají problémy a potřebami veteránů. Většina otázek se objevila v obou šetřeních, což – přestože neměly identické znění a možnosti odpovědí – umožňuje srovnání. Patří mezi ně otázka zjišťující dopady související s účastí v misi, které respondenti hodnotili na škále rozhodně pozitivní vliv – spíše pozitivní vliv – neutrální vliv – spíše negativní vliv – rozhodně negativní vliv. Veteráni také hodnotili, s jak velkými problémy v různých oblastech svého života se po návratu z mise setkali, a to na škále 1 až 5, kde 1 představovala žádné problémy a 5 velké problémy. Obě šetření dále zjišťovala,

1 Nyní Odbor pro válečné veterány a válečné hroby Ministerstva obrany.

2 Dle zpráv z šetření není nijak ošetřeno, aby se respondent nemohl šetření zúčastnit vícekrát. Zřejmě se předpokládá, že voják z povolání odejde z armády pouze jedenkrát, a tudíž se k němu dotazník vícekrát nedostane.

zda respondent ví o existenci odboru pro válečné veterány[3], zda zná a případně využívá výhody statusu válečného veterána a zda by různé oblasti pomoci měly být nabídnuty všem bývalým vojákům, pouze válečným veteránům, nebo zda je považují za zbytečné pro všechny nebo to nedokáží posoudit.

Váleční veteráni mimo činnou službu méně než 10 let byli navíc dotázaní, zda se setkali s problémy ve vybraných oblastech u veteránů ve svém okolí. Hodnotili na škále často – občas – zřídka – vůbec – nechci odpovědět. Také odpovídali na otázku, zda znají a případně navštěvují nějaké komunitní centrum pro válečné veterány. Váleční veteráni odcházející z činné služby zase byli dotázaní na přínos různých služeb či forem pomoci před zánikem služebního poměru při přípravě na „druhou kariéru“. Hodnotili na škále 1 až 5, kde 1 se rovnalo nejméně přínosné a 5 se rovnalo nejvíce přínosné.

Do další analýzy byly zahrnuty i některé další proměnné, jako například, zda je respondent členem nějaké organizace pro válečné veterány, zda má nějaké zdravotní omezení v důsledku služby v ozbrojených silách, zda ukončení služebního poměru bylo jeho rozhodnutí nebo rozhodnutí zaměstnavatele, či (ne)souhlas s různými výroky. Některé proměnné byly pro účely analýzy rekódovány.[4]

1.3 Popis souborů

Složení obou datových souborů je zobrazeno v Tabulce č. 1. Platí, že přibližně dvě třetiny (61 %, resp. 67 %) respondentů se účastnily jedné nebo dvou misí. Téměř polovinu (43 %, resp. 46 %) souboru pak vždy tvoří veteráni, kteří – v době sběru dat – byli čtyřicátníci. Většina (81 %, resp. 72 %) respondentů sloužila více než 19 let, nejvíce zastoupeným hodnostním sborem jsou v obou šetřeních praporčíci (42 %, resp. 39 %).[5]

Tabulka č. 1: Popisné charakteristiky datových souborů

	Odcházející z činné služby		**Mimo činnou službu** méně než 10 let	
Počet misí				
	1	35 %	1	38 %
	2	26 %	2	29 %
	3	18 %	3	16 %
	4	11 %	4	7 %
	5 a více	10 %	5 a více	10 %

3 Odcházející z činné služby byli navíc dotázaní, zda má respondent představu o tom, jak by mu mohl být odbor nápomocen.

4 Jednalo se zejména o škály, případně o spojení více kategorií, pokud některá obsahovala příliš nízké procento respondentů.

5 Vyšší důstojníci a praporčíci jsou mezi respondenty výrazně nadreprezentováni, zatímco poddůstojníci jsou naopak podreprezentováni.

Věková kategorie				
	méně než 41	24 %	méně než 40	12 %
	42–49	43 %	41–50	46 %
	více než 50	33 %	51–60	34 %
			61 a více	7 %
Počet odsloužených let				
	do 19	19 %	méně než 10	9 %
	více než 19	81 %	10–14	10 %
			15–19	9 %
			více než 19	72 %
Hodnostní sbor				
	mužstvo	3 %	mužstvo	5 %
	poddůstojníci	15 %	poddůstojníci	10 %
	praporčíci	42 %	praporčíci	39 %
	nižší důstojníci	17 %	nižší důstojníci	13 %
	vyšší důstojníci	22 %	vyšší důstojníci	32 %
	X	X	generálové	1 %

1.4 Použité metody

Analýza byla provedena ve dvou krocích v programech Microsoft EXCEL a IBM SPSS. V první fázi jako analýza deskriptivní, tedy třídění prvního stupně, které spočívá v popsání procentuálního rozložení odpovědí. Ve druhé jako bivariační, tedy třídění druhého stupně, kdy se hledají vztahy mezi dvěma proměnnými. Konkrétně byl proveden test nezávislosti chí-kvadrát pro vybrané proměnné. Zvolena byla hladina statistické významnosti alfa 0,05. Pokud byly splněny podmínky testu nezávislosti, byla zjišťována míra asociace za použití koeficientu Phi a Cramerovo V (Rabušič, Soukup a Mareš 2019) a zobrazeno znaménkové schéma.

Při sběru dat i jejich zpracování byly dodrženy etické zásady výzkumu.

2 DESKRIPTIVNÍ ANALÝZA

2.1 Dopady související s misí

Hodnocení dopadů souvisejících s misí zobrazují Grafy č. 1 a 2. Na první pohled je patrné, že váleční veteráni odcházející z činné služby uvádí častěji pozitivní vliv (tmavě podbarvené části sloupce). Na oblastech, na které měla účast v misi nejvíce pozitivní vliv, se přitom respondenti obou šetření shodují. U odcházejících z činné služby je to finanční situace (95 %), získání profesních zkušeností (89 %) či změna životních hodnot (69 %) a vztahy s kolegy či kolegyněmi (68 %). Veteráni mimo činnou službu největší pozitivní vliv vnímají u životních hodnot (83 %), vztahů s kolegy a kolegyněmi (67 %) a u kariéry v ozbrojených silách (52 %), kde už však není až tak výrazný.

Naopak nejvíce negativní dopad – dle obou šetření – nejčastěji dopadá na rodinu, tj. na partnerské vztahy a na vztahy s dětmi, případně jejich výchovu. Odcházející veteráni největší negativní dopad vnímají u výchovy děti (46 %), partnerských vztahů (33 %) a vztahů s dětmi (28 %). Mezi veterány, kteří jsou mimo činnou službu méně než 10 let, převažuje negativní vliv zejména u partnerských vztahů (43 %) a dále u vztahů s dětmi[6] (32 %).

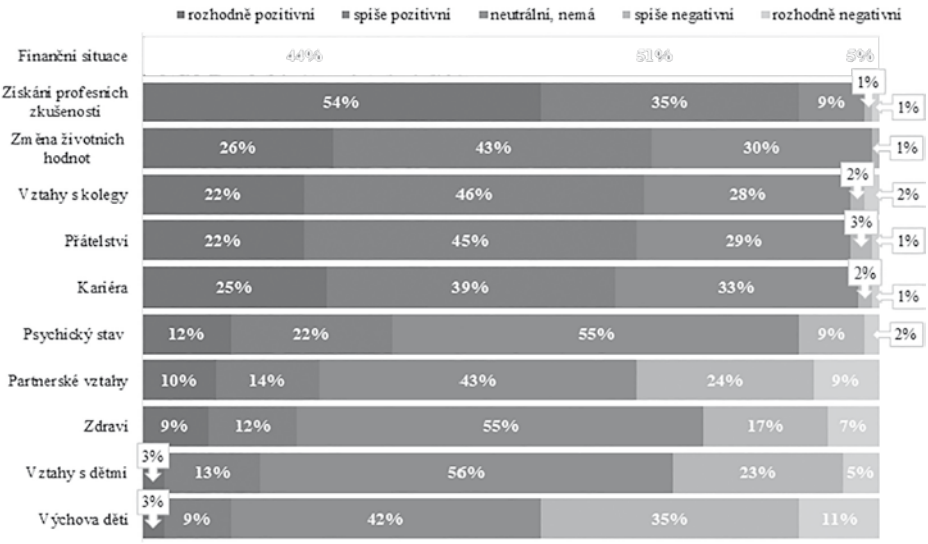

Graf č. 1: Dopady související s misí; veteráni odcházející z činné služby (N = 288)

6 V šetření veteránů mimo činnou službu méně než 10 let nebylo – tak jako tomu bylo v šetření pro odcházející mimo činnou službu – rozlišeno mezi dopadem na vztahy s dětmi a dopadem na výchovu dětí.

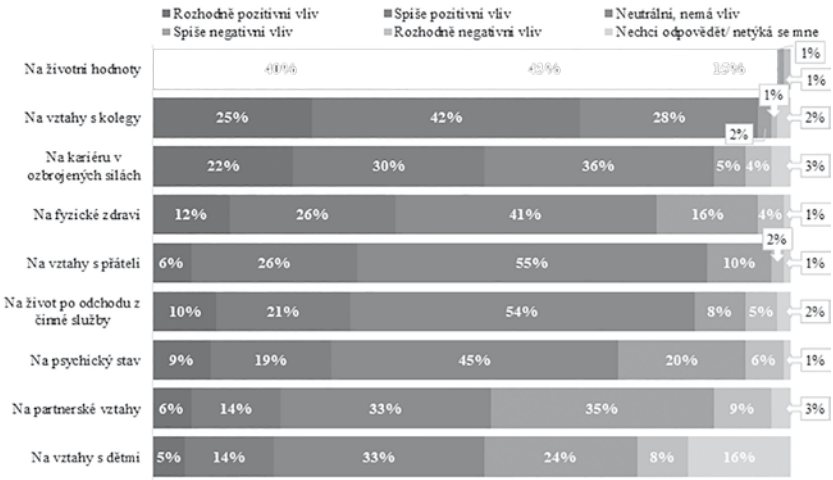

Graf č. 2: Dopady související s misí; veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (N = 427)

2.2 PROBLÉMY V SOUVISLOSTI S ODCHODEM Z OZBROJENÝCH SIL A U VETERÁNŮ V OKOLÍ

Respondenti obou šetření se shodli i na oblastech, ve kterých se nejčastěji setkali s problémy. Odlišnost mezi nimi můžeme najít v tom, s jak velkými problémy se v rámci dané oblasti setkali, přičemž hodnotili na škále 1-5, kde 1 představovala žádné problémy a 5 velké problémy. Dle průměrného hodnocení (viz Tabulku č. 2) se veteráni s největšími problémy setkali v oblasti financí, kdy zhoršení finanční situace získalo průměr 1,8 mezi odcházejícími veterány a 2,4 mezi těmi, kteří jsou méně než 10 let mimo činnou službu. Další dvě nejvíce problematické oblasti pak pro veterány bylo hledání nové práce (1,8 a 2,3) a také ztráta kamarádů, kteří byli zároveň kolegy (1,7 a 2,3).

Na základě průměrného hodnocení lze za nejméně problematickou oblast označit zajištění bydlení, které v obou šetření získalo průměr 1,3. Mezi odcházejícími z činné služby je to dále zhoršení partnerských nebo rodinných vztahů (1,3) a splácení dluhů (1,4), u veteránů, kteří jsou mimo činnou službu méně než 10 let, ztráta smyslu života (1,6).

Tabulka č. 2: Průměrné hodnocení vybraných problémů v souvislosti s ukončením služebního poměru; veteráni odcházející z činné služby (N = 288); veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (N = 427)

	Odcházející z činné služby	Mimo činnou službu méně než 10 let
Zhoršení finanční situace	1,8	2,4
Obtíže při hledání nového zaměstnání	1,8	2,3
Ztráta kamarádů, kteří jsou zároveň mými kolegy	1,7	2,3

Zhoršení společenského postavení	1,5	2,1
Zhoršení fyzické kondice/zdravotního stavu	1,5	1,7
Potíže se splácením dluhů	1,4	1,7
Zhoršení psychického stavu	1,4	1,7
Zhoršení partnerských/rodinných vztahů	1,3	1,7
Ztráta smyslu života	X	1,6
Potíže se zajištěním bydlení	1,3	1,3

Zhoršení partnerských vztahů hodnotí v průměru respondenti obou šetření jako málo problematické. Konkrétně z veteránů odcházejících z činné služby se s většími nebo velkými problémy v této oblasti nesetkal žádný z nich; z těch, kteří jsou mimo činnou službu, pak 9 %. U veteránů ve svém okolí si však ti, kteří jsou mimo činnou službu, nejčastěji všímají problémů právě v této oblasti, a to rozvodu (77 % často nebo občas, viz Graf č. 3). Za druhý nejčastější problém u veteránů v okolí pak označují alkohol (51 %), nejméně problémů zaznamenávají s drogami (9 %) a úvahami o sebevraždě, případně samotnými sebevraždami (8 %).

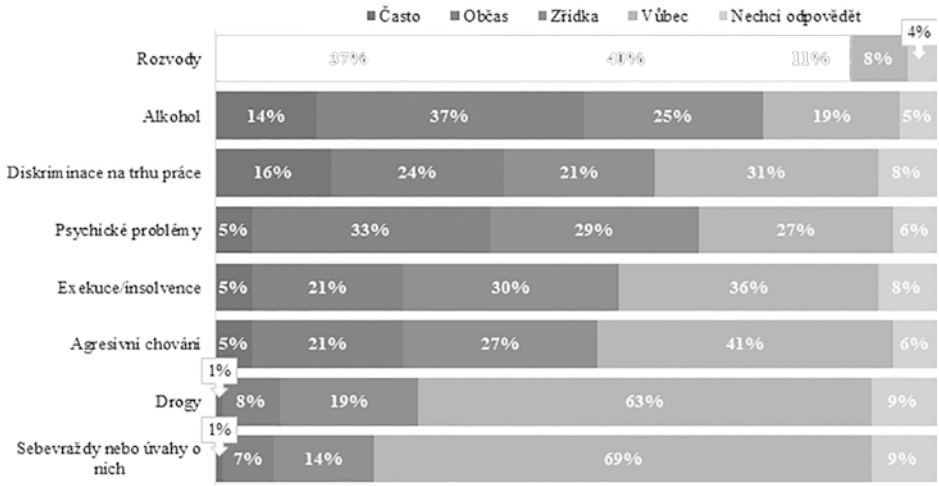

Graf č. 3: setkání se s problémy u válečných veteránů ve svém okolí; veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (n = 427)

2.3 Přínos forem pomoci při odchodu

Za nejpřínosnější formy pomoci považují veteráni odcházející z činné služby ty, které souvisí s uplatněním na trhu práce. Konkrétně za nejvíce přínosnou označují jednoznačně rekvalifikaci (57 % nejvíce přínosné), u které průměrné hodnocení vychází 4,2 (viz Tabulku č. 3). Rekvalifikace je následována vytvořením speciálního pracovního portálu,

poradenstvím před výběrovým řízením na nové místo (obojí průměr 3,4) a možností mít více služebního volna při hledání zaměstnání (3,3).

Naopak za nejméně přínosné označovali respondenti různé druhy poradenství – nejvíce (opět jednoznačně) duchovní péči (61 % nejméně přínosné, průměr 1,7), následovanou rodinným nebo vztahovým poradenstvím (průměr 2,1) a psychologickým poradenstvím (2,1).

Tabulka č. 3: Průměrné hodnocení přínosu vybraných služeb a forem pomoci před zánikem služebního poměru; veteráni odcházející z činné služby (N = 288)

	Průměr
Rekvalifikace	4,2
Vytvoření speciálního pracovního portálu	3,4
Poradenství před výběrovým řízením na nové místo	3,4
Více služebního volna při hledání zaměstnání	3,3
Pomoc s volbou nové/vhodné profese	3,2
Právní poradenství	2,8
Finanční a dluhové poradenství	2,6
Rodinné/vztahové poradenství	2,1
Psychologické poradenství	2,1
Duchovní péče	1,7

2.4 Odbor pro válečné veterány a komunitní centra

Obě šetření se shodují v tom, že většina veteránů o odboru pro válečné veterány ví – konkrétně více než 70 %. Míra informovanosti o tom, jak by mohl být odbor pro válečné veterány respondentovi nápomocen, je ve srovnání se znalostí odboru výrazně nižší (37 %).[7]

První komunitní centrum pro válečné veterány bylo otevřeno v roce 2016 v Brně, a přestože v republice vznikla od otevření prvního další dvě centra[8], většina veteránů mimo činnou službu o nich neví. Konkrétně nějaké centrum znají pouze tři z deseti (29 %) a navštěvují ho – nebo to alespoň plánují – pouze jednotky procent (3 % navštěvují, 4 % plánují).[9]

2.5 Využívání výhod válečného veterána

Mezi odcházejícími z činné služby převažují ti, kteří výhody částečně znají a v případě potřeby si je vyhledají (68 %). Aktivně se o výhody zajímá 7 % odcházejících. Pouze

7 Tato otázka byla zjišťována pouze mezi odcházejícími z činné služby.

8 V roce 2019 v Olomouci a v roce 2021 v Praze.

9 Tato otázka byla zjišťována pouze mezi veterány mimo činnou službu méně než 10 let.

necelá pětina (17 %) respondentů informace o výhodách nemá, ale uvítala by je, zatímco mezi veterány, kteří jsou mimo činnou službu, je to téměř polovina (48 %). Z veteránů mimo činnou službu výhody využívají pouze tři z deseti (28 %), zatímco pětinu (20 %) nezajímají.

2.6 Potřeba nabídky

V obou šetřeních se respondenti shodují, že nabídka služeb by měla být k dispozici všem bývalým vojákům – s jedinou výjimkou v podobě fungování veteránských center. Odcházející z činné služby (viz Graf č. 4) za nejvíce potřebnou označují péči o rodiny pozůstalých (92 %), pomoc při hledání zaměstnání (v resortu MO 89 %, mimo resort MO 86 %) a budování domovů pro seniory (89 %). Za nejméně potřebnou pak považují duchovní péči (20 %) a rodinné a vztahové poradenství (17 %). Oblasti, které respondenti hodnotí jako nejméně potřebné, zároveň největší procento nebylo schopno posoudit: duchovní péči 31 %, rodinné a vztahové poradenství 22 %.

Veteráni, kteří jsou méně než 10 let mimo činnou službu (viz Graf č. 5), za nejvíce potřebnou považují pomoc při hledání práce (79 %), nabídku společenských akcí (68 %) a právní poradenství (66 %). Za nejméně potřebné (tedy nejvíce zbytečné pro všechny) naopak označují finanční a dluhové poradenství a také rodinné či vztahové (obojí 12 %). Kolem třetiny pak nevěděli, či nedokázali posoudit, finanční a dluhové (35 %), rodinné a vztahové (36 %) a psychologické poradenství (31 %).

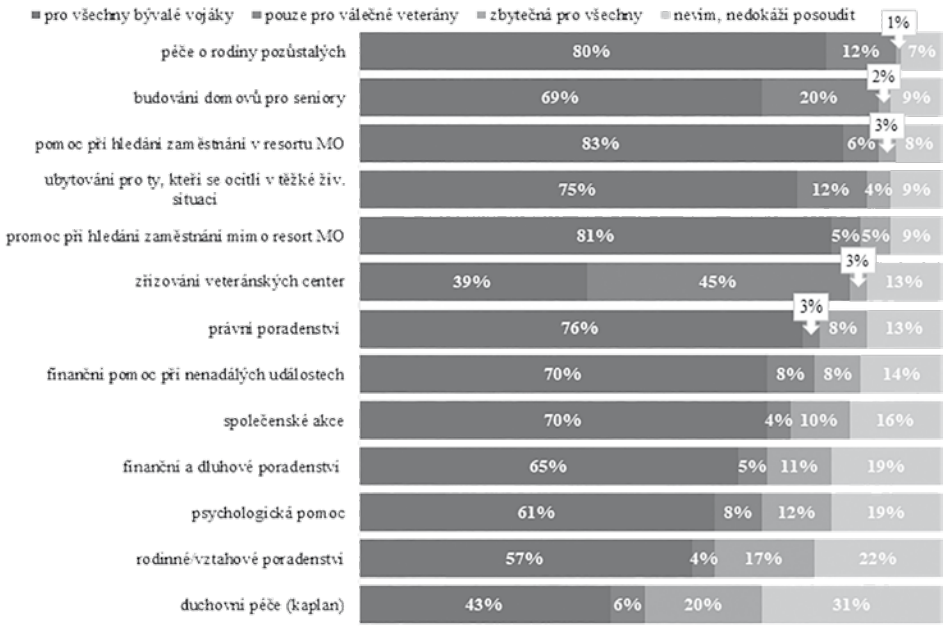

Graf č. 4: Potřeba nabídky bývalým VZP; veteráni odcházející z činné služby (N = 288)

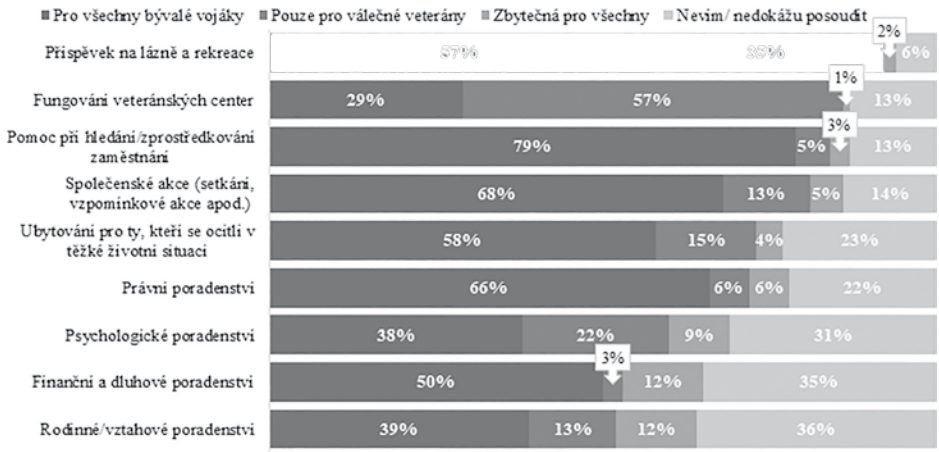

Graf č. 5: Potřeba nabídky bývalým VZP; veteráni mimo činnou službu méně než 10 let

3 BIVARIAČNÍ ANALÝZA

Pomocí analýzy se podařilo identifikovat několik faktorů, které přispívají k možnému formování rizikové skupiny veteránů. Jednotlivé faktory budou postupně představeny: u každého budou v tabulkách prezentovány ty proměnné, které splnily podmínky testu nezávislosti chí-kvadrát, přičemž je vždy uvedena hladina významnosti a hodnota koeficientu. Dále je zobrazeno znaménkové schéma, které nám slouží jako grafická pomůcka pro analytickou práci (Řehák a Řeháková 1978).

3.1 Počet odsloužených let

Prvním z faktorů je počet let strávených ve služebním poměru. Zde se ukazuje nejen rizikový faktor, ale také faktor protektivní: skupina veteránů, kteří v armádě strávili více než 19 let, se zdá být spokojenější v obou šetřeních. Naopak za rizikový faktor můžeme označit počet odsloužených let nižší než 19. Zde je nutné uvést, že v šetření mezi odcházejícími z činné služby bylo možné (z důvodu nízkého počtu respondentů) sledovat tento faktor pouze při odlišení, zda veterán sloužil více nebo méně než 19 let. V šetření mezi veterány mimo činnou službu méně než 10 let můžeme sledovat nuance dle počtu let ve službě, a to konkrétně méně než 10 let, 10-14, 15-19 a více než 19 let. Za rizikové se přitom na základě analýzy jeví první dvě skupiny, tj. veteráni, kteří sloužili méně než 15 let.

Veteráni odcházející z činné služby, kteří odchází po méně než 19 letech, mají častěji velké obavy z potíží se splácením dluhů (viz Tabulku č. 5). Hodnota koeficientu (viz Tabulku č. 4) ukazuje na nízkou až střední sílu vztahu. Veteráni mimo činnou službu méně než 10 let, kteří zároveň ve službě strávili méně než 15 let, častěji považovali nabídku služebního volna na hledání zaměstnání za nedostatečnou, hodnota koeficientu značí nízkou až střední sílu vztahu.

U respondentů obou šetření platí, že ti, kteří ve službě strávili více než 19 let, častěji znají odbor pro válečné veterány, zatímco ti, kteří sloužili méně než 19 (resp. 15 let), ho častěji neznají. Hodnota koeficientu je pro obě šetření stejná a ukazuje na střední sílu vztahu.

Tabulka č. 4: Hladina významnosti a koeficient pro počet odsloužených let; veteráni odcházející z činné služby (N = 288); veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (N = 427)

	šetření	**p-hodnota**	**koeficient**
Znalost odboru	odcházející	0,000	0,30 Cramer
	mimo	0,000	0,29 Phi
Obavy: splácení dluhů	odcházející	0,005	0,19 Phi
Nabídka MO: sl. volno na hledání zaměstnání	mimo	0,000	0,19 Cramer
Dopad: vztahy s dětmi	mimo	0,000	0,19 Cramer

Tabulka č. 5: Znaménkové schéma pro počet odsloužených let; veteráni odcházející z činné služby (N = 288); veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (N = 427)

		Odcházející z činné služby		Mimo činnou službu méně než 10 let			
		19 let a méně	**Více než 19** let	**Méně než 10 let**	**10-14**	**15-19**	**Více než 19 let**
Znalost odboru							
	Ano	---	+++	---	--	o	+++
	Ne	+++	---	+++	++	o	---
Obavy: splácení dluhů							
	Velké	++	--				
	Střední	o	o				
	Žádné	o	o				
Nabídka MO: sl. volno na hledání zaměstnání							
	Dostatečně			--	--	o	+++
	Nedostatečně			++	+++	o	---
	Netýká se/ Nepotřebuji			o	o	o	o
Dopad: vztahy s dětmi							
	Pozitivní			o	o	o	o
	Neutrální			o	o	--	++
	Negativní			o	o	o	o
	Nechci odpovědět/ Netýká se			++	o	+++	---

3.2 Věk

S odslouženými lety v armádě přirozeně souvisí věk veterána, který můžeme označit za další možný rizikový faktor – a to konkrétně věk nižší než 40 let.

V obou šetřeních se potvrzuje, že respondenti mladší 40 let častěji neznají odbor pro válečné veterány (viz Tabulku č. 7). Analýza dále ukazuje, že veteráni mimo činnou službu nejsou spokojeni s tím, co jim zaměstnavatel při odchodu nabídl: častěji považují za nedostatečné informace k ukončení služebního poměru a zajištění služebního volna při hledání zaměstnání. Hodnota koeficientu (viz Tabulku č. 6) je u obou proměnných podobná a indikuje nízkou až střední sílu vztahu. Tito veteráni by se také, kdyby se znovu rozhodovali, nestali vojákem z povolání. Hodnota koeficientu značí spíše nízkou sílu vztahu. Odcházející z činné služby mladší 41 let častěji souhlasí s výrokem, že na armádu zanevřeli, hodnota koeficientu značí střední sílu vztahu.

Tabulka č. 6: Hladina významnosti a koeficient pro věk; veteráni odcházející z činné služby (N = 288); veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (N = 427)

	šetření	**p-hodnota**	**koeficient**
Znalost odboru	odcházející	0,000	0,27 Cramer
	mimo	0,000	0,31 Cramer
Výrok: Na AČR jsem zanevřel.	odcházející	0,001	0,24 Cramer
Dopad: vztahy s dětmi	mimo	0,000	0,20 Cramer
Nabídka MO: informace k odchodu	mimo	0,000	0,18 Cramer
Nabídka MO: informace pro válečné veterány	mimo	0,001	0,16 Cramer
Nabídka MO: sl. volno na hledání zaměstnání	mimo	0,000	0,20 Cramer
Znovu vojákem z polování	mimo	0,002	0,16 Cramer

Tabulka č. 7: Znaménkové schéma pro věk; veteráni odcházející z činné služby (N = 288); veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (N = 427)

		Odcházející z činné služby			**Mimo činnou službu méně než 10 let**			
		méně než 41 let	**42-49**	**Více než 50** let	**Méně než 40 let**	**41-50**	**51-60**	**61 let a více**
Znalost odboru								
	Ano	---	+	o	---	o	+++	++
	Ne	+++	-	o	+++	o	---	--
Výrok: Na AČR jsem zanevřel.								
	Souhlasím	+++	-	o				
	Nesouhlasím	---	++	o				
Dopad: vztahy s dětmi								
	Pozitivní				o	o	+	o
	Neutrální				o	o	o	++
	Negativní				o	++	o	-
	Nechci odpovědět/ Netýká se				+++	o	---	o
Nabídka MO: informace k odchodu								
	Dostatečně				--	o	o	o
	Nedostatečně				++	o	-	-
	Netýká se/ Nepotřebuji				o	--	o	++
Nabídka MO: informace pro VV								
	Dostatečně				o	o	o	+++
	Nedostatečně				o	o	o	---
	Netýká se/ Nepotřebuji				o	o	o	o

Nabídka MO: sl. volno na hledání zaměstnání								
	Dostatečně				---	o	o	-
	Nedostatečně				+++	o	--	o
	Netýká se/ Nepotřebuji				o	--	o	+++
Znovu vojákem z povolání								
	Ano				o	o	o	o
	Ne				+++	o	o	o
	Nevím				-	o	o	o

3.3 Zdravotní omezení v důsledku služby v ozbrojených silách

Zdravotní omezení v důsledku služby v ozbrojených silách vyplývá jako rizikový faktor pouze v šetření mezi veterány odcházejícími z činné služby. Ti se zdravotním omezením častěji uvádí negativní vliv účasti v misi na zdraví (viz Tabulku č. 9), sílu tohoto vztahu (viz Tabulku č. 8) můžeme označit za střední. Častěji také uvádí střední problémy se zhoršením psychického stavu, hodnota koeficientu přitom značí spíše nízkou sílu vztahu. Důvodem pro vstup do nějaké organizace sdružující válečné veterány je pro tyto veterány častěji podílení se na udržování vojenských tradic. Hodnota koeficientu ukazuje spíše na střední sílu vztahu. Při odchodu odcházející veteráni se zdravotním omezením častěji cítí pocit zklamání, síla vztahu je dle hodnoty koeficientu nízká až střední.

Tabulka č. 8: Hladina významnosti a koeficient pro zdravotní omezení; veteráni odcházející z činné služby (N = 288)

	šetření	**p-hodnota**	**koeficient**
Dopad: zdraví	odcházející	0,000	0,24 Cramer
Problémy: psychika	odcházející	0,005	0,17 Phi
Podílet se na tradicích	odcházející	0,002	0,25 Phi
Pocit zklamání při odchodu	odcházející	0,003	0,20 Cramer

Tabulka č. 9: Znaménkové schéma pro zdravotní omezení; veteráni odcházející z činné služby (N = 288)

		Odcházející z činné služby	
		Mám zdravotní omezení	**Nemám zdravotní omezení**
Dopad zdraví			
	Pozitivní	o	o
	Neutrální	--	++
	Negativní	+++	---
Problém psychika			

	Střední	++	--
	Žádné	--	++
Podílet se na udržování tradic			
	Ano	++	--
	Ne	--	++
Pocit zklamání při odchodu			
	Silný	o	o
	Střední	+	-
	Slabý	---	+++

3.4 Rozhodnutí o ukončení

Odchod ze služebního poměru z rozhodnutí zaměstnavatele je dalším rizikovým faktorem, a to zejména mezi veterány odcházejícími z činné služby. Ti častěji cítili silný pocit zklamání (viz Tabulku č. 11), tento vztah má, dle hodnoty koeficientu (viz Tabulku č. 10), silnou sílu. Tito veteráni mají také častěji velké obavy z hledání nového zaměstnání, zhoršení společenského postavení, zhoršení finanční situace a ze splácení dluhů. Hodnota koeficientu pro obavy z potíží se splácením dluhů, ze zhoršení finanční situace a ze zhoršení společenského postavení indikuje střední sílu jednotlivých vztahů. Hodnota koeficientu pro obavy z obtíží při hledání nového zaměstnání pak značí nízkou až střední sílu vztahu. Veteráni odcházející z činné služby rozhodnutím zaměstnavatele se také častěji při hledání zaměstnání setkali s předsudky kvůli tomu, že jsou vojáky z povolání. Hodnota koeficientu značí nízkou až střední sílu vztahu. Tito veteráni se častěji netěší na život po odchodu mimo ozbrojené síly, hodnota koeficientu značí silnou sílu vztahu.

Veteráni, kteří jsou již mimo činnou službu a odešli z rozhodnutí zaměstnavatele, častěji hodnotí nabídku služebního volna při hledání zaměstnání za nedostatečnou. Hodnota koeficientu značí nízkou sílu vztahu.

Tabulka č. 10: Hladina významnosti a koeficient pro rozhodnutí o ukončení; veteráni odcházející z činné služby (N = 288); veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (N = 427)

	šetření	**p-hodnota**	**koeficient**
Pocit zklamání při odchodu	odcházející	0,000	0,43 Cramer
Obavy: splácení dluhů	odcházející	0,000	0,26 Cramer
Obavy: zhoršení finanční situace	odcházející	0,000	0,34 Cramer
Obavy: zhoršení společenského postavení	odcházející	0,000	0,28 Cramer
Obavy: hledání zaměstnání	odcházející	0,005	0,19 Cramer
Setkání se s předsudky při hledání zaměstnání	odcházející	0,000	0,22 Phi
Očekávání od života mimo	odcházející	0,000	0,42 Cramer

Nabídka MO: sl. volno na hledání zaměstnání	mimo	0,002	0,14 Cramer

Tabulka č. 11: Znaménkové schéma pro rozhodnutí o ukončení; veteráni odcházející z činné služby (N = 288); veteráni mimo činnou službu méně než 10 let (N = 427)

		Odcházející z činné služby		**Mimo činnou službu méně než 10 let**		
		Moje rozhodnutí	**Rozhodnutí zam.**	**Moje rozhodnutí**	**Rozhodnutí zam.**	**Nechci odpovědět**
Pocit zklamání při odchodu						
	Silný	---	+++			
	Střední	o	o			
	Slabý	++	--			
Obavy: splácení dluhů						
	Velké	---	+++			
	Střední	o	o			
	Žádné	+	-			
Obavy: zhoršení finanční situace						
	Velké	---	+++			
	Střední	o	o			
	Žádné	o	o			
Obavy: zhoršení spol. postavení						
	Velké	---	+++			
	Střední	o	o			
	Žádné	++	--			
Obavy: hledání zaměstnání						
	Velké	--	++			
	Střední	o	o			
	Žádné	o	o			
Setkání se s předsudky						
	Ano	---	+++			
	Ne	+++	---			
Očekávání od života mimo						
	Těším se	+++	---			
	Mezi	--	++			
	Netěším se	---	+++			

Nabídka MO: sl. volno na hledání zaměstnání	Dostatečně					
	Nedostatečně			+++	---	o
	Netýká se/ Nepotřebuji			--	+++	o
				o	o	o

DISKUSE A ZÁVĚR

Péče o válečné veterány je rozsáhlé téma, kterému se – s rostoucím počtem novodobých veteránů – v posledních letech věnuje stále větší pozornost. Tento text se zaměřil na problémy, se kterými se novodobí váleční veteráni setkávají, na jejich potřeby a také na faktory, které mohou přispívat ke vzniku rizikové skupiny veteránů. Jedná se tak o jeden z možných zdrojů informací při nastavování nového systému péče o válečné veterány, které v současné době probíhá.

Na základě deskriptivní analýzy problémů a potřeb válečných veteránů můžeme definovat několik oblastí, na které by se péče o válečné veterány měla zaměřit. První z těchto oblastí je příprava na druhou kariéru (možnost rekvalifikace, pomoc při hledání dalšího pracovního uplatnění po ukončení služebního poměru či kariérní poradenství). Období ukončování služebního poměru a přechodu do civilního života může být pro odcházející náročné a většina veteránů má o pomoc ze strany resortu zájem (Meca 2011).

Další oblastí je péče a pomoc rodinným příslušníkům válečných veteránů, neboť účast v zahraniční misi má negativní dopad zejména na rodinu, partnerské vztahy a vztahy s dětmi. Partnerské problémy se během účasti v misi umocňují a kvalita partnerského vztahu po misi se oproti kvalitě před misí mírně snižuje (Ballová et al. 2009). To potvrzují i rozvody jako nejčastější problém, se kterým se veteráni mimo činnou službu méně než 10 let setkávají u válečných veteránů ve svém okolí.[10]

Zhoršení partnerských nebo rodinných vztahů přitom v obou analyzovaných šetřeních uvádí pouze nízké procento respondentů a odcházející z činné služby považují rodinné či vztahové poradenství za jednu z nejméně přínosných oblastí při odchodu ze služebního poměru. Zdá se tedy, že zde vzniká určitý rozpor mezi tím, jak respondent hodnotí či vnímá svoje problémy, a jak problémy ostatních. Další analýza či diskuse by se mohla zabývat důvody tohoto rozporu či tím, o čem vypovídá. Může se například jednat o důsledek jednoho z možných limitů šetření, a to schopnosti objektivně zhodnotit své potřeby či problémy.

Předpokladem funkčnosti systému péče a pomoci válečným veteránům a jejich rodinným příslušníkům je i dostatečná informovanost, tedy komunikace ze strany resortu.

10 Druhým problém je užívání alkoholu, které výzkumy ukazují jako možné největší riziko. Podle Nového (2012) by jeho nadužívání mohlo být dokonce větším nebezpečím než posttraumatický syndrom.

Dle realizované analýzy i některých dřívějších prací[11] můžeme zlepšení informovanosti označit za další oblast, na kterou by se péče o válečné veterány měla zaměřit.

Na základě bivariační analýzy pak lze identifikovat několik faktorů, které mohou formovat rizikovou skupinu veteránů. Těmito faktory jsou roky strávené v ozbrojených silách, konkrétně odchod po méně než 19 (resp. 15) letech, věk mladší 40 let, zdravotní omezení v důsledku služby v ozbrojených silách a odchod z rozhodnutí zaměstnavatele. Jednotlivé faktory se samozřejmě mohou navzájem posilovat či je mohou oslabovat ty, které naopak přispívají ke spokojenosti (jako je například více než 19 let v armádě).

Dalším možným faktorem by mohl být negativní vztah či postoj k resortu. Taková proměnná ani v jednom z analyzovaných šetření není, ale například veteráni, kteří odešli ze služby z rozhodnutí zaměstnavatele, se jeví jako nespokojení a naštvaní. Vztah či postoj k resortu jako další možný rizikový faktor by tak mohl být předmětem další analýzy.

Obě analyzovaná šetření mají několik limitů. Již byla zmíněna schopnost objektivně zhodnotit své problémy a potřeby, dalším je – zejména u veteránů mimo činnou službu – retrospektivní hodnocení. Například u hodnocení problémů při odchodu se zdá, že ve srovnání s odcházejícími veterány se s většími problémy setkali veteráni, kteří jsou již mimo činnou službu. To by mohlo naznačovat určité zlepšení v čase, ale také to může být důsledek hodnocení v různých období. Zatímco respondenti mimo činnou službu jsou schopni zhodnotit celý proces odchodu (ale zároveň hodnotí retrospektivně), odcházející veteráni jsou v jeho průběhu, s některými problémy se mohou teprve setkat, či pro ně v čase mohou nabýt většího významu.

Text vznikl s finanční podporou Technologické agentury ČR (proj. č. TQ01000146).

SEZNAM ZDROJŮ

Ballová, Nataša, Radomír Saliger, Jiří Hodný a Jiří Pavlát. 2009. „Zahraniční vojenské mise a partnerské soužití (Poznatky z armádního sociologického výzkumu).“ *Vojenské rozhledy* 18 (4): 154-167. https://rb.gy/wpx7p2.

Čamová, Aneta. 2016. „Zpátky z války?“ Bakalářská práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze.

Ďuriš, Jaromír a Jiří Hodný. 2020. „Aktuální problémy a potřeby novodobých válečných veteránů (sociologický výzkum).“ *Vojenské rozhledy* 29 (2): 62-75. https://rb.gy/rgk31m.

Hanuš, Karel. 2020. „Identifikace aktuálních problémů a potřeb novodobých válečných veteránů, odcházejících z činné služby.“ Interní dokument, Praha: Oddělení expertních služeb pro oblast lidských zdrojů AP AČR.

Housová, Karolína. 2022. „Sociální služby pro válečné veterány v České republice.“ Bakalářská práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze.

11 Například v analýze veteránů mimo činnou službu (Meca 2011) se téměř dvě třetiny (64 %) respondentů neúčastnilo rekvalifikace, protože o ní nevěděli. Na potřebu zlepšit informovanost a dostupnost nabízených služeb upozorňují i některé studentské práce, například Housová (2022) nebo Lukašíková (2016).

Krutiš, Jan, Jiří Mareš a Stanislav Ježek. 2011. „Post-traumatic Growth in Soldiers of the Army of the Czech Republic after Return from Foreign Mission.“ *Československá psychologie* 55 (3): 245-256. https://rb.gy/0pqh1a.

Křemen, Pavel. 2023. „Ministerstvo obrany uvádí nový a jedinečný spot jako poděkování všem válečným veteránům.“ *Zpravodajství Ministerstva obrany České republiky*, 3. 11. 2023. https://rebrand.ly/ppa8m5a. Lukašíková, Veronika. 2016. „Možnosti a limity podpory válečných veteránů v České republice.“ Diplomová práce, Praha: Vysoká škola CEVRO Institut.

Meca, Viktor. 2011. „Analýza hlavních problémů novodobých válečných veteránů mimo činnou službu s důrazem na uplatnění na trhu práce.“ *Vojenské rozhledy* 20 (2): 114–129. https://rb.gy/79e331.

Ministerstvo obrany České republiky. 2017. *Koncepce péče o válečné veterány v letech 2017–2021.* Praha: https://rebrand.ly/p9l0q6i.

Nový, Marek. 2012. „K otázce délky nasazení vojáků v zahraniční mírové operaci.“ *Vojenské rozhledy* 21 (4): 122–128. https://rb.gy/obcy2i.

Prusková, Kateřina. 2020. „Kvalita života válečných veteránů v ČR.“ Diplomová práce, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Rabušič, Ladislav, Petr Soukup a Petr Mareš. 2019. *Statistická analýza sociálněvědních dat (prostřednictvím SPSS).* Brno: Masarykova univerzita.

Řehák, Jan a Blanka Řeháková. 1978. „Analýzy kontingenčních tabulek: rozlišení dvou základních typů úloh a znaménkové schéma.“ *Sociologický časopis* 14 (6): 619-631. https://www.jstor.org/stable/41129332.

Saliger, Radomír, Jiří Hodný, Jaromír Ďuriš a Jiří Neubauer. 2018. „Identifikace aktuálních problémů a potřeb novodobých válečných veteránů, účastníků zahraničních operací.“ Interní dokument, Brno: Univerzita obrany.

Trávníčková, Marcela a Pavlína Ďurišová. 2020. „Identifikace aktuálních problémů a potřeb novodobých válečných veteránů, kteří jsou mimo činnou službu méně než 10 let.“ Interní dokument, Brno: Univerzita obrany.

Zákony pro lidi. 2024. *Zákon č. 170/2002 Sb. Zákon ze dne 9. dubna 2002 o válečných veteránech*. 30. 4. 2002. https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-170.

Autoři: ***Mgr. Marcela Trávníčková,*** *narozena 1993. Je absolventkou magisterského studijního programu Sociologie (2020) na Masarykově univerzitě. V současné době pracuje jako akademická pracovnice na Univerzitě obrany. Zabývá se vojenskou sociologií a sociologií rodiny.*

ORCID: 0000-0001-8990-5794
Affiliation: University of Defence; Czech Republic

Mgr. Jitka Laštovková, Ph.D., *narozena. Je odborná asistentka Katedry sociální práce Univerzity Fakulty sociálně ekonomické J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, současně působí jako výzkumná pracovnice oddělení expertních služeb pro oblast lidských zdrojů Agentury personalistiky AČR. Vystudovala*

sociologii a etnologii, odborně se zaměřuje na zkoumání profesní identity, hodnot, motivace a spokojenosti příslušníků Armády ČR a výzkum postojů a potřeb novodobých veteránů. Současně se věnuje tématům genderu, sociologie rodiny či sociální odpovědnosti.

ORCID: 0000-0001-5798-052X
Affiliation: Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem; Czech Republic

***Mgr. Benjamin Petruželka, Ph.D.,** narozen 1989. Je absolventem Karlovy univerzity v Praze, kde získal v roce 2006 magisterský titul v oboru Sociologie a v roce 2021 Ph.D. v oboru Adiktologie. Věnuje se pedagogickým a výzkumným činnostem na pomezí sociologie, adiktologie a kriminologie. V současné době pracuje v rámci projektu zabývajícího se válečnými veterány na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.*

ORCID: 0000-0003-0318-3589
Affiliation: Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem; Czech Republic

***PhDr. Miroslav Barták, Ph.D.,** narozen 1980. Je absolventem Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, kde vystudoval bakalářský obor Sociální práce a dále pak pokračoval ve studiu na Karlově univerzitě v Praze, kde získal v roce 2005 magisterský titul v oboru Veřejná a sociální politika a v roce 2008 Ph.D. v témže oboru. Věnuje se výzkumu a výuce v oboru sociální a zdravotní politiky, sociální práce a adiktologie, kde je rovněž těžiště jeho publikačních aktivit. V současné době pracuje v rámci projektu TAČR zabývajícího se válečnými veterány na Fakultě sociálně ekonomické Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (Katedra sociální práce), kde rovněž již dvě dekády působí v různých akademických pozicích.*

ORCID: 0000-0002-7265-6514
Affiliation: Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem; Czech Republic

 DOI: 10.3849/2336-2995.33.2024.04.091-104

Recenzovaný článek

Občanská válka v Myanmaru. Příčiny, aktéři, vývoj

Civil War in Myanmar. Causes, Actors, Development

Miroslav Nožina

Abstrakt: Občanská válka v Myanmaru trvá již více jak sedm desítek let. Po vojenském převratu v únoru 2021 prodělala výrazné strukturální změny a získala novou dynamiku. Příčiny konfliktu spočívají v neschopnosti různých etnických a politických uskupení nalézt způsob koexistence v rámci jednoho státního celku a autonomizaci armády. Hlavními aktéry války v Myanmaru jsou dnes vojenská junta a její stoupenci, demokratická opozice a etnické organizace. Po převratu narůstá síla hnutí odporu a jeho operační schopnosti. Tento nárůst ale má své limity vzhledem k přetrvávající nejednotnosti opozičních sil, technické převaze myanmarské armády a posilování jejích početních stavů povinnými odvody.

Abstract: The civil war in Myanmar has been going on for more than seven decades. After the military coup in February 2021, it has undergone significant structural changes and gained new momentum. The causes of the conflict lie in the inability of different ethnic and political groups to find a way to coexist within a single state entity and the autonomisation of the military. The main actors in the war in Myanmar today are the military junta and its supporters, the democratic opposition and ethnic organisations. After the coup, the strength of the resistance movement and its operational capabilities are growing. However, this growth has its limits, given the continued disunity of opposition forces, the technical superiority of the Myanmar army and the strengthening of its numbers through compulsory conscription.

Klíčová slova: etnický konflikt; Myanmar; občanská válka; revoluční konflikt; vojenský převrat.

Keywords: Ethnic Conflict; Myanmar; Civil War; Revolutionary Conflict; Military Coup.

ÚVOD

Projekt ACLED (2022, 3) řadí občanskou válku v Myanmaru/Barmě[1] mezi nejzávažnější z válek, které monitoruje ve světě. Tato válka získala novou dynamiku po 1. únoru 2021, kdy myanmarské ozbrojené síly provedly státní převrat proti nově zvolené demokratické vládě. Počet jejích obětí v období od převratu do konce roku 2023 je odhadován na 47 000, včetně 8 000 civilistů (Tostevin 2024). Rovněž ekonomická a humanitární situace v Myanmaru se dlouhodobě zhoršuje. Podle údajů OSN zde bojové operace a represe vyhnaly z domovů 3 miliony lidí a 18,6 milionu, tedy více jak 1/3 obyvatel země, potřebuje humanitární pomoc a ochranu (UNICEF 2024).

Situace v Myanmaru je nepřehledná. Na potřebu její analýzy reagoval výzkumný projekt realizovaný na půdě Ústavu mezinárodních vztahů Praha v letech 2018-2022, v jehož rámci byla zpracována i problematika Myanmaru.[2] Výsledky projektu byly následně doplněny o data a závěry za roky 2023 a 2024.

Základními výzkumnými otázkami byly: Jaké jsou příčiny občanské války v Myanmaru? Kdo jsou její hlavní aktéři? Jaký je její průběh a jaký vývoj lze očekávat do budoucna?

Tato stať přináší sumarizované výsledky výzkumu. Koncipována je jako *theory testing*, kdy je na základě empirického materiálu shromážděného ke konkrétnímu tématu ověřována správnost teorií (Van Evera 1997). V tomto případě jsou na myanmarský materiál aplikována čtyři kritéria konceptu *Correlates of War.* Zároveň s tím je testováno teoretické rozdělení občanských válek na revoluční a etnické.

Tyto koncepty jsou představeny v první části, která vymezuje teoretická a koncepční východiska provedené analýzy. V druhé části jsou identifikovány příčiny občanské války v Myanmaru. Třetí část je věnována analýze aktérů války a čtvrtá část sleduje vývoj války po vojenském převratu. Závěr stati přináší shrnutí problému, pravděpodobné scénáře vývoje občanské války a nastiňuje možnosti intervence ze strany mezinárodního společenství.

1 TEORETICKÁ A KONCEPČNÍ VÝCHODISKA

Phillips a Greene (2024) zaznamenali, že obor konfliktních a mírových studií (*Conflict and Peace Studies*, CAPS) preferuje při budování svých obecných teorií a koncepčních východisek jako paradigmatické případy určité konflikty a války. Jedná se o Bosnu, Libanon, Severní Irsko či Sierru Leone. Naopak Čad, Etiopie, Tádžikistán či Myanmar zůstávají stranou. Důvodem tohoto „výpadku“ zřejmě je, že CAPS se nesoustřeďují na konflikty a války jako takové, ale především na případy, v nichž dochází k západním intervencím.

1 V roce 1989 nahradila myanmarská vláda dosavadní anglický název země *Burma*, v české podobě Barma, názvem *Myanma* (v anglickém přepisu Myanmar), užívaným v barmštině.

2 „Migrace z oblasti Blízkého východu, subsaharské Afriky a Asie: geopolitické a bezpečnostní souvislosti, důsledky a doporučení pro ČR“. Realizováno s podporou TA ČR (Projekt č. TL01000432).

Západní vědecké prostředí, které v teoretickém výzkumu dominuje, má totiž zvýšeným zájem tyto konflikty studovat (Hellmüller, Goetschel a Lidén 2023; Bliesemann de Guevara a Kosti 2017).

Na stránkách pěti hlavních časopisů CAPS v letech 1990-2015 byla občanská válka v Myanmaru zastoupena pouze jedinou případovou studií (Phillips a Greene 2022, 20). Ani v pozdějším období nejsou tyto studie příliš četné. Za zmínku stojí např. inovativní práce Di Miceliho (2018), který provedla networkovou analýzu války v Myanmaru. Mathieson (2018) označuje tento fenomén jako „barmskou mezeru“ (*Burma gap*) ve studiu konfliktů.

Výrazně lepší situace panuje v oborech politologických a historických studií, v jejichž kontextu se téma občanské války často objevuje (Ong 2023). Myanmarskému problému se komplexněji věnovali Lintner (1994), Smith (1999), Callahan (2004), Oo a Min (2007), Keenan (2013), Nožina (2013), Brenner (2019), Bertrand, Pelletier a Thawnghmung (2022) aj. Jedná se vesměs o starší práce, které nepokrývají situaci po vojenském převratu v roce 2021. K danému období nadále dominují dílčí situační zprávy a analýzy organizací jako *International Crisis Group*, *Human Rights Watch*, *Transnational Institute*, *Euro Burma Office*, *Special Advisory Council for Myanmar* aj. Tyto výstupy přinášejí četné faktografické informace, jsou však často slabě teoreticky ukotveny.

Za existujícího stavu výzkumu byla předložená analýza založena na některých obecných teoretických a koncepčních východiscích, které byly dále adaptovány na mayanmarský materiál. Jako základní byla přijata charakteristika občanské války jako „organizovaného ozbrojeného boje o státní moc mezi různými sociálními, národnostními nebo politickými skupinami uvnitř země, státu“ (Mareš 2004, 22). Příznačný pro tuto válku je masový charakter a na rozdíl od živelných lidových bouří a povstání také použití vojenské organizace (z obou soupeřících stran) (Žaloudek 1999, 303).

Pro Myanmar byla rovněž akceptována čtyři kritéria občanské války, se kterými pracuje projekt *Correlates of War*: interní vojenské akce (tedy boje uvnitř daného státu), aktivní participace ozbrojených složek státu (státní moci/vlády) v konfliktu, efektivní odpor obou stran konfliktu vůči sobě navzájem, minimálně 1000 bojových obětí (*battle-deaths*) během každého roku trvání války. Toto vymezení bylo přijato s vědomím, že zmíněná hranice 1000 obětí je při definování občanské války rozšířená, i když ne univerzální (Sarkees 2010, 5; Themnér et al. 2018, 9).

Přínosné pro osvětlení myanmarské problematiky bylo teoretické rozdělení občanských válek na revoluční a etnické. Revoluční jsou například války, které vypukly za účelem převzetí moci novou elitní skupinou nebo je jejich účelem zisk kontroly nad územím s nerostným bohatstvím apod. Etnické války jsou vedeny mezi etnickými skupinami, které jsou v konfliktu mezi sebou a státem kvůli identitě, mocenským a ekonomickým zájmům (Sambanis 2001, 259, 261).

Pro prostředí Myanmaru byla přijata teze, že oproti situaci před rokem 2021, kdy zdejší válka měla výrazně etnický charakter, proběhl její posun k válce revoluční. Tento posun je však pouze částečný. Současnou fázi občanské války v Myanmaru je třeba studovat jako kombinaci dvou konfliktů, revolučního a etnického (Gallagher 2023). Dnes často prezentované chápání války v Myanmaru jako boje za demokracii (tedy výlučně revoluční války) je redukcionistické, a neumožňuje objektivní pohled na její nositele, dynamiku a potenciální řešení (Brenner 2024, 752).

Pro analýzu válek a ozbrojených konfliktů řada studií používá jako základní koncept určení jejich příčin, aktérů a mapování vývoje (Burton 1997; Dixon a Sarkees 2016; Brosché, Nilsson a Sundberg 2023). Tento analytický přístup byl přijat i v případě občanské války v Myanmaru.

Příčiny ozbrojených konfliktů mohou být značně různorodé. Conflict Analysis (2018) rozlišuje strukturální příčiny konfliktů, bezprostřední příčiny konfliktů, a spouštěče konfliktů. Strukturální příčiny jsou předpoklady pro násilný konflikt existující ve struktuře společnosti. Patří mezi ně např. nelegitimní vláda, nedostatečná politická účast části obyvatel země, nerovný přístup k ekonomickým a sociálním zdrojům. Bezprostřední příčiny jsou faktory, které přispívají ke klimatu příznivému pro násilný konflikt nebo jeho další eskalaci. Někdy jsou zjevným příznakem hlubšího konfliktu. Jde např. o nekontrolovaný bezpečnostní sektor, šíření lehkých zbraní, porušování lidských práv, problém diaspor. Spouštěči konfliktů jsou klíčové události, které spustí nebo vystupňují násilný konflikt. Mohou jimi být např. volby, náhlé zvýšení cen či kolaps místní měny, vojenský převrat.

Termín „aktéři“ zahrnuje jednotlivce, skupiny a instituce, které se podílejí na

konfliktu nebo jsou jím pozitivně či negativně ovlivněni. Jde rovněž o subjekty, které se podílejí na řešení konfliktu. Aktéři se liší svými zájmy a cíli, schopností realizovat své zájmy (vedení, finanční a průmyslové zdroje, počet, výzbroj, strategie a taktika aj.), vztahy s partnery a ostatními aktéry

Kvalita aktérů a jejich interakce podmiňuje aktuální vývoj, dynamiku, a rovněž scénáře možného dalšího vývoje konfliktů a válek (Ibid., 3-5).

2 PŘÍČINY OBČANSKÉ VÁLKY V MYANMARU

Základním problémem Myanmaru je, že tato země nikdy netvořila jednotný etnický či politický celek. Přibližně 2/3 z 55 miliónů obyvatel Myanmaru tvoří etnikum *Bama* (*Myanma*) – Barmánci. Zbytek připadá na příslušníky 134 oficiálně uznaných etnických skupin, jako jsou Šanové, Monové, Rakhinové, Kačjinové, Karenové, Waové, Čjinové (Myanmar Population 2024; Nožina 2013, 17-20). Tato etnika v minulosti vytvářela značně různorodé struktury od klanových uskupení až po státní celky. Vztahy mezi těmito strukturami se měnily v závislosti na aktuální politické situaci a rozložení sil v regionu Existující stav nezměnila ani britská koloniální nadvláda v letech 1852-1948 (Nožina 2013, 20-63).

Po odchodu Britů vnitropolitické spory o budoucí uspořádání Myanmaru záhy přerostly ve vleklou občanskou válku. Etnické organizace v ní bojují za různé formy nezávislosti na centrální vládě. Komunistická strana Barmy v letech 1948-1989 vedla ozbrojený boj za nastolení komunistického řádu v Myanmaru.

Za této situace získala na významu myanmarská armáda, *tatmato*, která se stala v podstatě autonomní mocenskou jednotkou a roku 1962 provedla státní převrat. Vojenský režim vládl v Myanmaru následujících více jak pět desítek let. Po dobu své existence čelil ekonomickým obtížím, mezinárodní izolaci a občanské válce (Ibid., 65-116). Až v roce 2008 zahájil proces mírných reforem, v jehož rámci přijal novou ústavu a vyhlásil všeobecné volby.

Ústava z roku 2008 potvrdila zachování vedoucí úlohy armády ve státě. Pro zástupce armády vyčlenila 1/4 křesel ve svazovém parlamentu (*Pyijtchaunsu hlutto*) a 1/3 křesel v parlamentech oblastí a států (*Hlutto*),[3] právo podílet na volbě prezidenta a viceprezidentů, jmenovat ministry obrany, vnitra a pohraničních záležitostí, právo řídit záležitosti ozbrojených sil nezávisle na státní administrativě (včetně vlastního velení, justice a podnikatelských aktivit) a řadu dalších výsad (Myanmar Constitution 2008).

Ve volbách roku 2010 ještě zvítězily politické strany napojené na armádu. Roku 2015 však již ve volbách dominovala opoziční Národní liga pro demokracii (NLD) a její spojenci. Mocenská pozice armády začala slábnout. Myanmarští vojenští představitelé se tento trend pokusili zvrátit ve všeobecných volbách v listopadu 2020. Kalkulovali přitom s tím, že vláda NLD v mnoha ohledech nenaplnila očekávání voličů. Nepodařilo se jí dostatečně urychlit ekonomický rozvoj, prosazovat zákony podporující liberalizaci společnosti, urovnat přetrvávající etnický konflikt. Volební výsledky politických stran napojených na armádu proto měly být daleko příznivější. To se však nestalo. NLD ve volbách získala 396 ze 476 poslaneckých mandátů, zatímco armádní Strana solidarity a rozvoje Svazu získala pouhých 33 míst. Zájmy vojensko-politického bloku byly ohroženy. Armáda proto opět provedla puč. Výsledky demokratických voleb byly prohlášeny za zfalšované a anulovány, úřadující prezident U Win Myin, členové vlády a řada poslanců byli zatčeni. Byl vyhlášen výjimečný stav.

Odpůrci převratu se zpočátku zaměřovali na nenásilné projevy občanské neposlušnosti a nespolupráce. Poté, co vojenský režim vystupňoval represe proti opozici a bylo zřejmé, že se odmítá vzdát moci, postupně narostl počet násilných útoků na zařízení a stoupence armády (Nožina 2021, 3-4). V Myanmaru se znovu naplno rozhořela občanská válka.

3 AKTÉŘI OBČANSKÉ VÁLKY

3.1 Vojenská junta

Zájmem vojenské junty je potlačit opoziční hnutí a zajistit si ekonomickou a politickou moc v zemi. Již následujícího dne po převratu ustavila tzv. Státní správní radu (SSR) jako vrcholný vládní orgán země. SSR měla původně 11 členů – 8 armádních důstojníků a tři civilisty, vesměs stoupence armády. Později byla rozšířena o dalších 6 civilistů. V čele

[3] Myanmar je administrativně rozdělen na sedmi oblastí (*tain*) tzv. Centrálního Myanmaru obývaných převážně etnikem *Bama* (Sakain, Taninthayi/Tenaserim, Mandalaj, Makwei, Pegu, Iravadi, Yangon / Rangún), a sedmi svazových států (*pyijne*) s převahou menšinových etnik (Kajaského/Karenniského, Kačjinského, Karenského, Šanského, Rakhinského/Arakanského, Čjinského a Monského). Dále zde existuje pět samosprávních zón etnik Nagů, Danuů, Paů, Palaunů a čínské oblasti Koukanu, a jedno autonomní území etnika Waů.

rady stanul generál Min Aun Hlain. Většina armádních důstojníků v radě předtím velela polním jednotkám v různých částech Myanmaru a účastnila se operací proti etnickým povstalcům (Tun, Thuzar a Montesano 2021).

Po vojenské stránce je *tatmato* nejsilnější ozbrojenou silou v zemi. Své kapacity budovala již před převratem. Myanmarské vládní zdroje uvádějí, že v roce 2011 činily výdaje na armádu 2 miliardy amerických dolarů (USD), respektive 23,6 % státního rozpočtu země (Associated Press 2011). V roce 2020 to bylo 2,5 miliardy USD, roce 2021 2,11 miliardy USD a v roce 2022 1,86 miliardy USD (Macrotrends 2024). Vojenská junta hradí výdaje na armádu ze státního rozpočtu a rovněž z armádních podnikatelských zdrojů. Velké armádní korporace, jako Myanmarský ekonomický holding či Myanmarská ekonomická korporace totiž generují mnohamilionové zisky a kontrolují i velkou částí investic přicházejících ze zahraničí (Nožina 2021, 3).

Počty příslušníků *tatmato* uváděné různými zdroji se významně liší. Britský IISS (2023, 275) v odhadu z února 2023 uvedl, že *tatmato* má 325 000 členů vojenského personálu. Počet příslušníků bojových jednotek však bude podstatně nižší. Pravděpodobně jich nebude více jak 120 000 (Connelly a Loong 2023, 143).

Díky zrušení zbrojního embarga po demokratických změnách v roce 2010 je *tatmato* dobře vyzbrojena. Zhruba 44 % její výzbroje dodané před převratem pochází z Číny a 43 % z Ruska. Mezi dalšími významnějšími dodavateli jsou Izrael, Ukrajina. Singapur, Indie, Srbsko, Bělorusko, Severní Korea (Wezeman 2019, 30-32). Po převratu se zejména vzhledem k odporu Číny a Ruska nepodařilo prosadit uvalení zbrojního embarga na Myanmar na úrovni OSN. Zavedly ho pouze Spojené státy, Velká Británie, Kanada, státy Evropské unie, Japonsko, Jižní Korea, Austrálie a některé další země (Nožina 2021, 5-7). Armáda pouze v období od února 2021 do května 2023 nakoupila v zahraničí vojenské vybavení v hodnotě nejméně 1 miliardy amerických dolarů (USD). Hlavními dodavateli byly firmy z Ruska, Číny, Singapuru, Indie a Thajska (HRC 2023).

Tatmato dnes disponuje bojovými letouny (Nanchang Q-5; Sukhoi Su-30, Mikoyan MiG-29, JF-17 Thunder), bojovými helikoptérami (Mil Mi-2, Mil Mi-17, Bell UH-1 Iroquois, Aérospatiale Alouette III, PZL W-3 Sokół) a dalším leteckým vybavením, které jí poskytuje absolutní nadvládu ve vzdušném prostoru. Pro pozemní operace je vybavena těžkou technikou – tanky, obrněnými vozidly, raketami a dělostřelectvem. Od počátku roku 2024 začala ve větší míře používat průzkumné a bojové drony (HRC 2023; Reuters 2024).

Technická a palebná převaha *tatmato* umožňuje udržovat si kontrolu nad centrálními oblastmi Myanmaru. Jejím strategickým problémem však je, že vedle Centrálního Myanmaru bojuje i na řadě dalších front – v Rakhinském, Čjinském, Šanském, Kajaském, Karenském, Monském státě aj. To značně tříští její síly a vede i k významným ztrátám. Armáda se tento problém snaží řešit zvýšeným využíváním přibližně 90 000 policistů a 14 000 příslušníků tzv. Pohraničních strážních sil (*Nei san tat*) a Lidových milicí (*Pyijthu sit*). *Nei san tat* jsou zformovány z příslušníků etnických ozbrojených organizací, jež uzavřely příměří s vládou. Podléhají velení armády, od níž rovněž získávají výzbroj a pobírají žold. *Pyijthu sit* jsou vesnické a městské milice. V Centrálním Myanmaru jde zejména o *Pyu Sao Thí*, pojmenované po legendárním barmském králi a pověstné svojí brutalitou (Connelly a Loong 2023, 143; Nožina 2013, 121).

SSR v dubnu 2024 rovněž vyhlásila odvody do armády. Učinila tak na základě zákona č. 27/2010, který těsně před volbami 2010 tajně schválila stará vojenská vláda. Podle

tohoto zákona mohou být každý muž ve věku od 18 do 45 let a žena ve věku od 18 do 35 let odvedeni do armády na dobu dvou let, v případě výjimečného stavu na pět let (The Irrawaddy 2024a). Armádní plán počítá s odvody 5000 osob měsíčně až do „naplnění potřeb“ (USCRI 2024). I když se jedná o nedostatečně vycvičené vojáky, armáda doufá, že jejich pomocí nahradí své dosavadní ztráty a bude moci lépe kontrolovat strategicky důležité body a oblasti v Myanmaru.

3.2 Demokratická opozice

Opoziční hnutí usiluje o svržení vlády vojenské junty a návrat k budování demokratického státu v Myanmaru. V relativně krátké době tří let prošlo radikální transformací od nenásilného občanského hnutí po povstaleckou organizaci s širokou, i když stále jen volně koordinovanou, základnou členů a příznivců.

V dubnu 2021 byla zformována opoziční Vláda národní jednoty (VNJ) složená z poslanců zvolených ve volbách 2020, zástupců organizací etnických menšin a předáků protestního hnutí. V čele VNJ stanul jako viceprezident etnický Kačjin Duwa Laši Lá, který zde formálně zastupuje uvězněného prezidenta U Win Myina. VNJ v květnu 2021 oznámila zformování svých ozbrojených jednotek, a dne 7. 9. 2021 oficiálně vyhlásila „lidovou obrannou válku“ proti vládě vojenské junty (Strangio 2021).

Opoziční ozbrojené síly mají okolo 100 tisíc bojovníků. Autoritu VNJ uznává zhruba 65 000 příslušníků bojových jednotek, tzv. Lidových obranných ozbrojených sil (*Pyijthu kakweyei tatmato*, PKT), a také blíže neurčený počet příslušníků oddílů domobrany. Proti vojenské juntě dále bojuje 20-30 000 příslušníků různých lokálních milicí, které nejsou podřízeny VNJ, ale příležitostně s ní spolupracují. Uvedená čísla se rychle mění, protože řada oddílů lokálních milicí se připojuje buď k VNJ nebo k různým ozbrojeným etnickým organizacím (EO). V souvislosti s nucenými odvody do armády rovněž roste počet lidí, kteří odcházejí na povstalecká území a vstupují do povstaleckých oddílů (Nadi 2024).

Výcvik a výzbroj opozičních sil výrazně zaostává za *tatmato*, i když se situace zlepšuje. Zejména v počátečních obdobích po převratu tvořili základ opozičních ozbrojených oddílů lidé bez výcviku a bojových zkušeností – úředníci, studenti, učitelé, farmáři. Rovněž jejich výzbroj tvořily z velké části podomácku vyráběné ruční zbraně, zbraně pocházející ze dřívějších období občanské války, zbraně ukořistěné od policie a armády a získané od EO. Dnes již významná část opozičních sil prošla základním vojenským výcvikem, často pod vedení instruktorů EO a zběhlých příslušníků *tatmato*, a získala bojové zkušenosti.

Opozice rovněž dokázala navýšit své finanční zdroje a zorganizovat nákupy zbraní. VNJ v roce 2023 tvrdila, že shromáždila částku více jak 100 milionů USD z prodeje dluhopisů, internetové loterie, aukcí armádního majetku, darů a daní Významná je rovněž podpora přicházející od emigrantských komunit (Abuza 2022; ICG 2022). Protože VNJ, na rozdíl od SSR, nemůže oficiálně nakupovat zbraně v zahraničí, provádí tyto nákupy prostřednictvím nelegálních překupnických síti a některých EO (Hein 2022). Jednotky PKT v současnost disponují převážně ručními zbraněmi a nástražnými systémy. V rostoucí míře začaly využívat civilní drony adaptované pro bojové účely (The Irrawaddy 2024b;

Reuters. 2024). V taktické oblasti přecházejí od jednotlivých diverzních akcí k rozsáhlejším operacím (Connelly a Loong 2023, 144).

3.3 Etnické organizace

Etnické ozbrojené organizace v probíhající válce sledují především své subjektivní etnonacionální, ekonomické a mocenské zájmy, zaměřené na dosažení a udržení co nejrozsáhlejší autonomie ve vztahu k centrální vládě. Jejich postoje se různí a pohybují se od aktivní spolupráce s demokratickou opozicí, přes boj s vojenskou juntou nezávisle na demokratické opozici, neutralitu, až po boj na straně vojenské junty. Jedná se o přibližně 25 významnějších organizací a desítky malých lokálních uskupení. Celková síla EO bojujících proti vojenské juntě je odhadována na 75 000 bojovníků (Graceffo 2024).

Zejména větší EO dnes disponují relativně dobrým vojenským vybavením, i když se jedná převážně o lehkou výzbroj. Toto vybavení jsou schopné si doplňovat prostřednictvím pašeráckých kanálů zejména z Číny, Indie a Thajska. Část výzbroje si i samy vyrábějí. Při operacích EO na severu Šanského státu byly např. využity zemědělské drony čínské výroby upravené ke shazování výbušnin (ICG 2024).

Prostředky na nákup zbraní a vojenského vybavení EO získávají z legálních i nelegálních ekonomik, které fungují na územích, jež kontrolují. Významnými zdroji příjmů těchto organizací jsou např. poplatky z těžby minerálů, vzácných dřev, domácího i přeshraničního obchodu a různých podnikatelských aktivit, nelegální produkce a obchodu s drogami. Na územích některých EO vznikla příhraniční centra gamblingu pro klienty přicházející z Číny a Thajska, a rovněž počítačová centra zaměřená na mezinárodní internetové podvody (The Irrawaddy 2024c).

Na stranu opozice se po převratu přidala uskupení, která mají s *tatmato* napjaté vztahy či proti ní již předtím vedly ozbrojený boj. Některá z těchto uskupení dříve přistoupila na příměří s demokratickou vládou v rámci tzv. Národní dohody o usmíření a po převratu ozbrojený oboj opět obnovila. Mezi nejvýznamnější z nich patří Karenská národně osvobozenecká armáda (KNOA / 7- 15 000 bojovníků), Armáda kačjinské nezávislosti (AKN / 10-12 000 bojovníků), Karenniská armáda (KA / asi 1000 bojovníků) a Čjinská národní armáda (ČNA /více než 1500 bojovníků) (MPM 2016; Graceffo 2024).

VNJ a některé EO vytvořily společné velení. Jde zejména o Ústřední výbor pro velení a koordinaci, který koordinuje operace jednotek PKT s ČNA, AKN a KA. Podobně štáb Společného velení a koordinace řídí operace PKT a KNOA (Connelly a Loong 2023, 145).

Naopak část EO odmítá spolupráci jak s demokratickou opozicí, tak se vojenskou juntou. Častým společným jmenovatelem je fakt, že tyto EO již dříve vedly boj jak s vojenskou, tak později demokratickou vládou. Nejvýznamnější z nich je Arakanská armáda (AA / asi 30 000 bojovníků), která operuje v Kačjinském, Šanském a Rakhinském/Arakanském státě. Jejím cílem je dosažení nezávislosti nebo autonomie Rakhinského státu v Myanmaru. Dále jsou to Ta'angská národně osvobozenecká armáda (TNOA /asi 5000 bojovníků), která bojuje za autonomii území etnika Ta´angů v Šanském státě, a Armáda myanmarské národně demokratické aliance (AMNDA/ 1500-2000 bojovníků), která bojuje o nadvládu

nad samosprávným územím Koukanu při hranici s Čínou. Tato uskupení vytvořila v roce 2019 tzv. Tříčlennou bratrskou alianci (3BA) (Al Jazeera 2024).

Část EO zaujala k probíhající válce vyčkávací postoj. Jedná se především Stranu/Armádu sjednoceného Waoského státu, nejsilnější EO v Myanmaru, která disponuje přibližně 30 000 příslušníky bojových jednotek a milicí. Tato organizace získala na základě ústavy z roku 2008 vlastní autonomního území v Šanském státě a jejím prioritním zájmem je si toto území udržet (Graceffo 2024).

4 SITUACE V OBLASTECH BOJŮ

V různých částech Myanmaru má dnes válka s rozdílnou podobu. Liší se na územích, kde operují síly VNJ, na územích, kde spolupracují síly VNJ a EO, a na územích, kde operují nezávislé EO. Mocenská situace na velké části těchto území je nestabilní a často se mění. Analýza ACLED uvádí, že v Myanmaru došlo v roce 2023 k 8254 případům politicky motivovaného násilí (násilí proti civilnímu obyvatelstvu, násilné nepokoje, exploze, ozbrojené srážky) (ACLED 2024). Analýza SAC-M z května 2024 odhadla, že vojenská junta nemá plnou autoritu nad 86 % území Myanmaru s 67 % obyvatel (SAC-M 2024).

Relativně nejméně zasažen válkou je Centrální Myanmar s hlavními městskými centry Neipyijtem, Yangonem a Mandalají. Operují zde zejména síly VNJ. Armádě a policii se zde v prvních měsících po převratu podařilo za pomoci zatýkání a represívních akcí efektivně eliminovat slabě organizovaný odboj a ten nadále zůstává na nízké úrovni (Connelly a Loong 2023, 149). Výjimkou je oblast Sakainu. Zdejší PKT se ze špatně vyzbrojených a vycvičených skupin postupně transformují v podstatně efektivnější bojové útvary (Hein 2022). Kvůli početní a palebné převaze *tatmato* nelze v tomto regionu v dohledné době očekávat výraznější postup PKT.

V Čjinském, Kačjinském, Kajaském/Karenniském, Karenském, a částech Šanského státu probíhá nejtěsnější spolupráce mezi VNJ a EO. Zdejší EO mají za sebou dlouholetou zkušenost boje s barmským režimem. Hnutí odporu díky tomuto spojenectví mohlo relativně rychle rozvinout své vojenské operace (Connelly a Loong 2023, 146). Úspěšné bylo zejména v Karenniském státě, kde během Operací 1107 a 1111 obsadilo značnou část jeho území (Kha 2023). Významných zisků dosáhlo i v Kačjinském státě (The Irrawaddy 2024d).

Nejsilnější nezávislé EO operují především v částech Šanského a Rakhinského státu. 3BA zahájila v říjnu 2023 Operaci 1027, během níž doposud obsadila desítky vojenských postů a několik měst a na severu Šanského státu, včetně nejvýznamnějšího města Lašia (Horsey 2023). AA rovněž nadále pokračuje v boji o moc v Rakhinském státě (Zan 2024).

Rozloha území pod kontrolou povstalců se nadále zvětšuje, i když tento růst zřejmě bude mít své limity. Mezi různými složkami odporu proti SSR zatím existuje slabá koordinace, a to účinnost jejich operací omezuje. Rovněž nedostatek těžších zbraní, zejména protiletecké obrany nutí povstalce omezovat operace na takticky výhodnější horský, zalesněný aj. terén. Řada EO se zaměřuje na etnická území, na která si činí nárok, a mimo ně nemají zájem operovat. Kdyby opozice dokázala tyto obtíže vyřešit, znamenalo by to v budoucnu pro myanmarskou vojenskou juntu vážný problém.

DISKUSE A ZÁVĚR

Konflikt v Myanmaru naplňuje kritéria občanské války jak z hlediska aktérů, tak i rozsahu a průběhu násilných střetů, a rovněž počtu obětí. Ve své základní struktuře je kombinací dvou konfliktů – etnického a revolučního. Tento teoretický koncept byl při testování ve světle občanské války v Myanmaru v plném rozsahu potvrzen. Potvrdilo se, že tyto teorie mají náležitý vysvětlovací potenciál (*explanatory range*) a širší uplatnitelnost (*applicability*). Dvě složky občanské války v Myanmaru, etnický a revoluční konflikt, mají odlišné příčiny, nositele, průběh a řešení. S tím je třeba ve strategických přístupech vůči myanmarskému problému počítat.

Ve oblasti příčin občanské války v Myanmaru vojenský převrat v roce 2021 přinesl posílení etnického konfliktu a rovněž zrod ozbrojeného hnutí bojujícího za obnovení demokracie v Myanmaru.

Hlavními aktéry občanské války jsou dnes vojensko-politické uskupení bojující za udržení moci v zemi, opozice bojující za obnovení demokratického státu, a etnické organizace bojující na různých stranách konfliktu za své parciální zájmy. Společným jmenovatelem zájmů etnických organizací je dosažení a udržení si co největší mocenské a ekonomické nezávislosti na centrálním řízení země. V této souvislosti je často skloňován termín federalismus, ovšem tento pojem má v prostředí různých etnických organizací rozdílný význam. Sjednocení cílů etnických a demokratických opozičních uskupení v Myanmaru je jedním z hlavních podmínek pro dosažení vítězství nad vojenskou juntou.

Dosavadní průběh občanské války signalizuje narůstání jejího rozsahu. Všechny strany konfliktu zvyšují produkci vlastních zbraní a jejich dovozy ze zahraničí. Rovněž mají tendenci zvyšovat své početní stavy cestou dobrovolných a nedobrovolných odvodů. Nejrazantněji si v tomto ohledu počíná SSR.

Pokud nedojde k radikální změně postojů ze strany myanmarské vojenské junty, demokratické opozice a EO, počet násilných střetů v Myanmaru se bude zvyšovat. I přes aktuální postup opozičních sil občanská válka získá vleklý charakter. Centrální oblasti země bude kontrolovat vojenská junta a opoziční aktivity zde budou tvrdě potlačovány. Na okrajových územích budou operovat ozbrojená uskupení spolupracující nebo bojující proti vojenské vládě a budou zde vytvářet svá autonomní území.

Pro mezinárodní společenství je žádoucí, aby vytvářelo tlak na strany konfliktu, aby přehodnotily své dosavadní postoje a zahájily vzájemný dialog. Do rozhovorů přitom může vstoupit zahraniční zprostředkovatel. Cílem jednání by mělo být nastavení pravidel pro skutečně demokratické fungování země a nikoli pouhé obnovení dřívějšího stavu v Myanmaru.

V zájmu deeskalace konfliktu je důležité omezit dodávky zbraní do Myanmaru, zejména pokročilých armádních systémů a komponentů. Zatímco Spojené státy, Kanada, Evropská Unie a další země zavedly embarga na dovoz zbraní do Myanmaru – a to jak pro myanmarsku armádu, tak pro opozici – Rusko, Čína, Indie a další země v dodávkách zbraní SSR pokračují. Tuto nerovnováhu je třeba odstranit a prosadit plošné zbrojní embargo pro Myanmar na úrovni OSN.

Vzhledem k dopadu války na obyvatelstvo by se mezinárodní společenství mělo ve zvýšené míře angažovat v humanitární pomoci obyvatelům Myanmaru. Tato pomoc by

měla být poskytována prostřednictvím nevládních organizací a nikoli prostřednictvím administrativních struktur ovládaných vojenskou juntou. Měla by dosahovat i na území, která nejsou pod kontrolou vojenské junty.

Text vznikl s institucionální podporou Ústavu mezinárodních vztahů Praha.

SEZNAM ZDROJŮ

ABUZA, Zachary. 2022. "The NUG's Economic War on Myanmar's Military." *Stimson Centre*, October 27, 2022. https://1url.cz/W1J8C.

ACLED. 2022. *Armed Conflict Location and Event Data Project. Annual Report 2022*. https://1url.cz/u1J8U.

ACLED. 2024. "Myanmar: Resistance to the Military Junta Gains Momentum." *ACLED Conflict Watchlist 2024*, January 17, 2024. https://1url.cz/b1J8g.

Al Jazeera. 2024. "What is Myanmar's Three Brotherhood Alliance that's resisting the military? " *Al Jazeera*, January 16, 2024. https://1url.cz/f1J8O.

Associated Press. 2011. "Myanmar allocates 1/4 of new budget to military." *Associated Press*, March 1, 2011. https://1url.cz/E1J85.

Bertrand, Jacques, Alexandre Pelletier a Ardeth Maung Thawnghmung. 2022. *Winning by Process: The State and Neutralization of Ethnic Minorities in Myanmar*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Bliesemann de Guevara, Berit a Roland Kosti. 2017. "Knowledge production in/about conflict and intervention: finding 'facts', telling 'truth'." *Journal of Intervention and Statebuilding* 11 (1): 1–20. https://doi.org/10.1080/17502977.2017.1287635.

Brenner, David. 2019. *Rebel Politics: A Political Sociology of Armed Struggle in Myanmar's Borderlands*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Brenner, David. 2024. "Misunderstanding Myanmar Through the Lens of Democracy." *International Affairs* 100 (2): 751–769. https://1url.cz/I1J8A.

Brosché Johan, Desirée Nilsson a Ralph Sundberg. 2023. "Conceptualizing Civil War Complexity." *Security Studies* 32 (1): 137-165. https://doi.org/10.1080/09636412.2023.2178964.

Burton, John.1997. *Violence Explained: The Sources of Conflict, Violence and Crime and Their Prevention*. Manchester: Manchester University Press.

Callahan, Mary P. 2004. *Making Enemies: War and State Building in Burma*. Singapore: NUS Press.

Conflict Analysis. 2018. Chapter 2. In *Conflict-sensitive approaches to development, humanitarian assistance and peacebuilding: A resource pack*. 1-40. Saferword – US Aid. https://1url.cz/61J8n.

Connelly, Aaron a Shona Loong. 2023. "Conflict in Myanmar and the International Response." In *Asia-Pacific Regional Security Assessment 2023*, edited by Tim Huxley and Lynn Kuok, 138-159. London: The International Institute for Strategic Studies. https://1url.cz/N1JxL.

Di Miceli, Andrea. 2018. "Chasing the Key Player: A Network Approach to the Myanmar Civil War." *Droppox.com*, June 3, 2018. https://1url.cz/r1Jxz.

Dixon, Jeffrey S. a Sarkees Meredith R. 2016. *A Guide to Intra-state Wars: An Examination of Civil, Regional, and Intercommunal Wars, 1816–2014*. CQ Press, SAGE Publications, Inc.

Euro Burma Office. http://www.euro-burma.eu/ (Accessed 6. 6. 2024).

Gallagher, Dillion. 2023. "A Conflict of Ambiguities: Understanding the Civil War in Myanmar and Policy Responses Available to the United States." Princeton University Senior Thesis, Princeton School of Public and International Affairs. https://1url.cz/N1Jxr.

Graceffo, Antonio. 2024. "Backgrounder: Ethnic Armies in the Myanmar Civil War." *Geopolitical Monitor*, February 27, 2024. https://1url.cz/71JxQ.

Hein, Ye Myo. 2022. "Understanding the People's Defense Forces in Myanmar." *United States Institute of Peace*, November 3, 2022. https://1url.cz/s1Jxo.

Hellmüller, Sara, Laurent Goetschel and Kristoffer Lidén. 2023. "Knowledge production on peace: actors, hierarchies and policy relevance." *International Affairs* 99 (5): 1839–1846. https://doi.org/10.1093/ia/iiad187.

Human Rights Watch. https://www.hrw.org/ (Accessed 27. 5. 2024).

Horsey, Richard. 2023. "A New Escalation of Armed Conflict in Myanmar." *International Crisis Group*, November 17, 2023. https://1url.cz/b1Jxp.

HRC. 2023. "The Billion Dollar Death Trade: The International Arms Networks that Enable Human Rights Violations in Myanmar. Conference room paper of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar." *United Nations Human Rights Council*, 53rd regular session: Reports, A/HRC/53/CRP.2. https://1url.cz/J1Jys.

ICG. 2022. "Crowdfunding a War: The Money Behind Myanmar's Resistance." *International Crisis Group*, Asia Report no. 328, December 20, 2022. https://1url.cz/S1JxF.

ICG. 2024. "Ethnic Autonomy and its Consequences in Post-coup Myanmar." *International Crisis Group*, Briefing/Asia, Bangkok /Brussels, May 30, 2024. https://1url.cz/p1JxR.

IISS. 2023. *International Institute for Strategic Studies. The Military Balance 2023.* London: Routledge.

International Crisis Group. https://www.crisisgroup.org/ (Accessed 27. 5. 2024).

Keenan, Paul. 2013. *By Force of Arms: Armed Ethnic Groups in Burma*. Vij Books India.

Kha, Kyaw: "Operation 1111 'Close to Securing All of Kayah State for Myanmar Resistance." *The Irrawaddy*, November 28, 2023. https://1url.cz/T1Jx3.

Lintner, Bertil. 1994. *Burma in Revolt: Opium and Insurgency since 1948*. Boulder: Westview Press.

Mareš, Miroslav (2004): „Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii." *Obrana a strategie* 4 (1): 19-32. https://1url.cz/61Jxk.

Macrotrends. 2024. "Myanmar Military Spending/Defense Budget 1960-2024." *Macrotrends*. https://1url.cz/41Jxj (Accessed 6. 6. 2024).

Mathieson, David Scott (2018). "Bridging the 'Burma gap' in Conflict Studies." *Tea Circle. A Forum for New Perspectives on Burma /Myanmar*, May 7, 2018. https://1url.cz/G1Jx4.

Myanmar Constitution. 2008. "Constitution of the Republic of the Union of Myanmar." *Myanmar Law Information System*. https://1url.cz/Q1JxC (Accessed 10. 6. 2024).

Myanmar Population (2024). *Worldometer*. https://1url.cz/o1Jxf (Accessed 4. 6. 2024).

MPM. 2016. "Armed Ethnic Groups." *Myanmar Peace Monitor*. https://1url.cz/41Jxg. (Accessed 4. 6. 2024).

Nadi, Khin. 2024. "Military Conscription Sparks Furious Backlash in Myanmar." *The Irrawaddy*, February 14, 2024. https://1url.cz/w1Jx0.

Nožina, Miroslav. 2013. *Barma. Etnický problém, válka a boj za demokracii*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Nožina, Miroslav. 2021. *Myanmar po převratu. Pozice aktérů prohlubujícího se konfliktu*. Policy Paper. Ústav mezinárodních vztahů Praha, 4. 6. 2021.
https://1url.cz/C1JxX.

Ong, Andrew. 2023. "Peace studies in Myanmar: interweaving regional geopolitics and local dynamics." *Asian Journal of Peacebuilding* 11 (1): 119–44. https://doi.org/10.18588/202305.00a339.

Oo, Zaw. a MIN, Win. 2007. *Assessing Burma's Ceasefire Accords*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Phillips, Brian J. a Kevin T. Greene. 2022. "Where is conflict research? Western bias in the literature on armed violence." *International Studies Review* 24 (3): 1-25. https://doi.org/10.1093/isr/viac038.

Reuters. 2024. "Insight: Learning from Myanmar's rebels, junta builds new Chinese drone fleet." *Reuters*, June 13, 2024. https://1url.cz/91JAq.

SAC-M. 2024. "Effective Control in Myanmar, 2024 Update." *Special Advisory Council for Myanmar* (SAC-M), May 30, 2024. https://1url.cz/u1Jx9.

Sambanis, Nicholas. 2001. "Do Ethnic and Nonethnic Civil Wars Have the Same Causes? A Theoretical and Empirical Inquiry (Part 1)." *Journal of Conflict Resolution* 45 (3): 259–282. https://doi.org/10.1177/0022002704269355.

Sarkees, Meredith Reid. 2010. "The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars. (Version 4 of the Data)." *Correlates of War*, 1-18. https://1url.cz/Q1Jxn.

Smith, Martin. 1999. *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnic Conflict*. London: Zed Books.

Special Advisory Council for Myanmar. https://specialadvisorycouncil.org/ (Accessed 25. 5. 2024).

Strangio, Sebastian. 2021. "Myanmar Shadow Government Declares 'National Uprising' Against Military Rule." *The Diplomat*, September 7, 2021. https://1url.cz/51Jx8.

The Irrawaddy. 2024a. "Myanmar's Conscription Law in Numbers." *The Irrawaddy*, February 16, 2024. https://1url.cz/A1Jxy.

The Irrawaddy, 2024b. "Myanmar Resistance Drones Target Junta Chief's Residence, Military HQ and Airbase in Naypyitaw. *The Irrawaddy*, April 4, 2024. https://1url.cz/L1JAL.

The Irrawaddy. 2024c. "Contracts Reveal KNU Involvement in Notorious Myanmar Scam Center." *The Irrawaddy*, April 3, 2024. https://1url.cz/d1JAM.

The Irrawaddy. 2024d. "KIA Seizes Myanmar Junta Base Controlling Access to Jade Hub Hpakant." *The Irrawaddy*, April 11, 2024. https://1url.cz/u1JAK.

Themnér, Lotta et al. 2018. *UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset Codebook, Version 18.1.* Uppsala Conflict Data Program / International Peace Research Institute, Oslo, 1-20
https://1url.cz/21JAr.

Tostevin, Matthew. 2024."Far from Ukraine and Gaza, Another War Just Killed 50,000 People." *Newsweek,* January 31, 2024. https://1url.cz/j1JA1.

Transnational Institute. https://www.tni.org/en (Accessed 6. 6. 2024).

Tun, Htet Myet Min, Moe Thuzar a Michael Montesano. 2021. "Min Aung Hlaing and His Generals: Data on the Military Members of Myanmar's State Administration Council Junta." *ISEAS Perspectives* 97, June 23, 2021. https://1url.cz/n1JAe.

UNICEF. 2024. "UNICEF Myanmar Humanitarian Situation Report No. 3, 2024." *United Nations Myanmar*, May 5, 2024. https://1url.cz/31JAQ.

USCRI. 2024. "Myanmar's Human Rights Crisis: In Freefall with Insufficient International Attention. Policy and Advocacy Report 02. 29. 2024." *U.S. Committee for Refugees and Immigrants* (USCRI) 7 (11). https://1url.cz/j1JAW.

Van Evera, Stephen. 1997 Guide to Methods for Students of Political Science. Ithaca: Cornell University: 1997.

Wezeman, Siemon T. 2019. *Arms Flows to South East Asia*. Stockholm International Peace Research Institute. https://1url.cz/V1JAi.

Zan, Hein Htoo. 2024. "Nine Towns in Four Months: the AA's War in Rakhine." *The Irrawaddy*, April 13, 2024. https://1url.cz/W1JAw.

Žaloudek, Karel. 1999. *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri.

Autor: ***Doc. PhDr. Miroslav Nožina, Ph.D.,*** *narozen 1962. Je absolventem Univerzity T.G. Masaryka v Brně (1985). Působil na Orientálním ústavu Československé akademie věd v Praze (1987-1990). Od roku 1990 je výzkumným pracovníkem Ústavu mezinárodních vztahů v Praze, kde v současnosti vede Skupinu pro studium zemí Asie a Pacifiku. Zabývá se problematikou etnických konfliktů, mezinárodní kriminalitou a společenským vývojem v zemích jihovýchodní Asie.*

ORCID: 0000-0003-0592-116X
Affiliation: Institute of International Relations Prague; Czech Republic

Nerecenzovaný článek

Plánovanie logistiky ako jednej z plánovacích domén obranného plánovania v podmienkach rezortu Ministerstva obrany Slovenskej republiky

Logistics planning as one of the planning domains of defence planning in the Ministry of Defence Department of the Slovak Republic

Viera Frianová

Abstrakt: Článok sa zaoberá problematikou plánovania logistiky, ktoré predstavuje jednu zo siedmych plánovacích domén, prostredníctvom ktorých sa vykonáva obranné plánovanie v podmienkach rezortu Ministerstva obrany Slovenskej republiky. Autorka v rámci deskriptívneho výskumného problému hľadala odpoveď na otázku: Ako sa plánuje logistika v systéme obranného plánovania na rezortnej úrovni? Článok obsahuje výsledky teoretického a empirického výskumu realizovaného na danú problematiku. Autorka objasňuje hlavné teoretické východiská skúmanej problematiky, bližšie popisuje metodiku plánovania logistiky v podmienkach rezortu ako aj aktuálne poznatky a skúsenosti z praxe, poukazuje na najvýznamnejšie problémy v danej oblasti a predkladá návrhy ich možných riešení.

Abstract: This paper deals with the issue of logistics planning – one of the seven planning domains of defence planning in the Ministry of Defence Department of the Slovak Republic. In the framework of the descriptive research problem, the author was looking for an answer to the question: How is logistics planned in the defence planning system at the departmental level? The article contains the results of theoretical and empirical research carried out on the given issue. The author explains the main theoretical background of the research issue, describes in more detail the methodology of logistics planning in the conditions of the department as well as current knowledge and experience from practice, points out the most significant problems in the field and proposes their possible solutions.

Kľúčové slová: logistika; logistické zabezpečenie; obranné plánovanie; plánovanie logistiky.

Keywords: Logistics; Logistics Support; Defence Planning; Logistics Planning.

ÚVOD

Poznatky z histórie potvrdzujú, že vytvorenie racionálnych a dobre fungujúcich prepravných reťazcov pre zásobovanie zbraňami a muníciou, proviantom a výstrojom zohrávalo v minulosti kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní vojenských jednotiek vo všetkých operáciách (vojenských i nevojenských, či už vedených na vlastnom území alebo v zahraničí), a podstatnou mierou tak ovplyvnilo nielen priebeh, ale aj samotný výsledok týchto operácií. Inak tomu nie je ani v súčasnosti, kedy sa ešte výraznejšie poukazuje na dôležitosť a nenahraditeľnosť uplatňovania logistiky, resp. koncepcie logistickej podpory, ktorá zohráva veľmi významnú úlohu v zabezpečení armád, a širšie v systéme obrany jednotlivých štátov, spoločenstiev, paktov či aliancií. Uvedená skutočnosť sa premieta aj do definovania samotného pojmu logistika, čo možno potvrdiť nasledovnými príkladmi. Terminologický slovník NATO definuje logistiku ako: *„plánovanie, prípravu, koordináciu* a *realizáciu* zásobovania, presunov, údržby a služieb pre zabezpečenie plného spektra operácií s využitím vojenských, civilných a *komerčných*[1] *zdrojov"* (NATO Standardization Office 2021). Aliančná logistická doktrína označuje pojmom logistika vojenskú vedu, ktorá sa zaoberá plánovaním a realizáciou presunov a zabezpečenia ozbrojených síl (NATO 2023).

V podmienkach SR je súhrn základných princípov a vojenských názorov na logistickú podporu Ozbrojených síl SR (ďalej len OS SR) vo vojnových operáciách a vojenských operáciách nevojnového charakteru obsiahnutý v Logistickej doktríne OS SR 2006. Účelom doktríny je poskytnúť všeobecne platné základné zásady plánovania, prípravy a uskutočňovania logistickej podpory OS SR. Pojem logistická podpora je v doktríne definovaný ako: „činnosť síl a prostriedkov logistiky s cieľom pomáhať, chrániť, dopĺňať alebo zabezpečovať bojové, podporné a zabezpečovacie sily, alebo ich časť" *(*Generálny štáb Ozbrojených síl Slovenskej republiky *2006).* Logistická podpora zahŕňa riadenie, koordinované plánovanie a vykonávanie vo všetkých logistických funkčných oblastiach. Rozsah zabezpečovaných hlavných ako aj súvisiacich logistických funkčných oblastí poukazuje jednak na dôležitosť a nezastupiteľné miesto logistickej podpory pre efektívne plnenie úloh ozbrojených síl, ako aj na náročnosť procesu jej samotného plánovania.

Jednou z podmienok vysoko flexibilného systému logistickej podpory, schopného sústrediť vo veľmi krátkom časovom úseku limitované zdroje, predvídať logistické požiadavky, udržiavať neustály prehľad o toku zásob atď. je jeho efektívne plánovanie vo všetkých fázach a všetkých vzájomne časovo a obsahovo previazaných úrovniach plánovacieho procesu. Aj skúsenosti zo Slovenska naznačujú, že práve efektívne plánovanie je jedným z významných predpokladov funkčnej logistickej podpory v prospech OS SR, resp. zahraničné ozbrojené sily prijaté na území SR. V kontexte uvedených poznatkov tak vyvstáva potreba venovať náležitú pozornosť najmä problematike logistického

[1] Príklad zabezpečenia vojenských operácií s využitím komerčných zdrojov poskytovaných zo strany medzinárodných alebo nadnárodných informačno-technologických spoločností s neštátnym kapitálom počas vojny na Ukrajine uvádzajú HRNČIAR, Michal a KOMPAN, Jaroslav. 2023. "Factors Shaping the Employment of Military Force from the Perspective of the War in Ukraine." *Vojenské rozhledy* 32 (1): 69-82. doi: 10.3849/2336-2995.32.2023.01.069-082.

plánovania v rámci obranného plánovania, ďalej plánovaniu logistickej podpory mierového života, plánovaniu obrannej infraštruktúry, plánovaniu informačných systémov a logistiky, ako aj plánovaniu logistickej podpory operácií. S ohľadom na limitovaný rozsah predkladaného článku je pozornosť jeho autorky zameraná len na problematiku plánovania logistiky v rámci systému obranného plánovania.

1 METODOLÓGIA

Cieľom predloženého článku je objasniť problematiku plánovania logistiky, ktoré predstavuje jednu z plánovacích domén (funkčných oblastí) obranného plánovania vykonávaného na rezortnej úrovni. Článok vychádza z uskutočneného kvalitatívneho výskumu, v rámci ktorého bola analyzovaná a posudzovaná teoretická aj empirická rovina predmetnej problematiky.

1.1 Čiastkové ciele a výskumné otázky

Pre naplnenie vyššie uvedeného cieľa článku boli stanovené nasledovné čiastkové ciele: poukázať na významnosť logistiky pre zabezpečenie vojenských jednotiek, priblížiť podstatu systému obranného plánovania SR a popísať metodiku a výstupy plánovania logistiky v podmienkach rezortu Ministerstva obrany Slovenskej republiky (ďalej len MO SR), prezentovať aktuálne poznatky a skúsenosti z praxe v danej oblasti, identifikovať najvýznamnejšie problémy z procesu plánovania logistiky (a širšie procesu obranného plánovania na rezortnej i národnej úrovni) a prezentovať návrhy ich možného riešenia.

V rámci prípravy výskumu bol formulovaný výskumný problém (základná výskumná otázka) a stanovené čiastkové výskumné otázky. Autorka využila typ deskriptívneho výskumného problému s hľadaním odpovede na otázku: Ako sa plánuje logistika v systéme obranného plánovania SR na úrovni rezortu MO SR? Následne boli formulované dve čiastkové výskumné otázky: 1. Ktoré problémy v systéme obranného plánovania (na jeho jednotlivých úrovniach) ovplyvňujú efektívnosť fungovania logistiky a v širšom kontexte dosahovanie cieľov v oblasti obrany a bezpečnosti SR? 2. Ako môžeme plánovať logistiku v rámci rezortu MO SR efektívnejšie?

1.2 Metodológia spracovania, použité vedecké metódy

Autorka rozdelila obsah článku do štyroch kapitol. V prvej kapitole objasňuje metodológiu. V druhej kapitole približuje východiská plánovania logistiky v rámci obranného plánovania. Riešenie zvolenej výskumnej témy si vyžiadalo uplatnenie komplexnejšieho prístupu, v rámci ktorého autorka najskôr objasnila základné

východiská a podstatu obranného plánovania ako jednej zo súčastí plánovania obrany štátu a až následne sa venovala jednej z plánovacích domén obranného plánovania realizovaného v podmienkach rezortu MO SR – plánovaniu logistiky. V tretej kapitole autorka približuje metodiku a výstupy plánovania logistiky. V štvrtej kapitole prezentuje aktuálne empirické poznatky z obranného plánovania a skúsenosti z plánovania logistiky. Poukazuje tiež na aktuálne problémy späté s plánovaním logistiky, a v širšom kontexte s obranným plánovaním (najmä programovaním) na národnej a rezortnej úrovni, ktorých implikácie sa prejavujú vo všetkých oblastiach obranného plánovania. Autorka naznačuje spôsoby možného riešenia identifikovaných problémov, ktoré by mohli prispieť k efektívnejšiemu plánovaniu logistiky a v širšom kontexte k optimalizácii celého procesu obranného plánovania a v konečnom dôsledku k dosahovaniu cieľov v oblasti obrany a bezpečnosti SR. Odpovede na vyššie stanovené výskumné otázky sú obsiahnuté najmä v 3. a 4. kapitole predloženého článku. V závere článku autorka syntetizuje hlavné výsledky svojho skúmania a naznačuje možnosti ich ďalšieho využitia.

Zber a spracovanie informácií v rámci uskutočneného výskumu si vyžiadalo použitie viacerých metód a postupov vedeckej práce. Zber relevantných dát a následný rozbor obsahu jednotlivých informačných zdrojov (najmä: národných strategických a koncepčných dokumentov, všeobecne záväzných právnych predpisov, interných a riadiacich predpisov) ako aj vyhodnotenie publikovaných odborných akademických zdrojov si vyžiadal najmä aplikovanie metódy obsahovej analýzy. Informácie z praxe boli získané hlavne prostredníctvom metódy opytovania – techniky osobného rozhovoru a techniky e-mailovej komunikácie. Súbor kvalitatívnych odpovedí získaných z rozhovorov bol následne spracovaný formou prepisov rozhovorov. Aktuálne skúsenosti a poznatky z procesu obranného plánovania rezortu MO SR boli čerpané aj z prezentovaných príspevkov účastníkov odbornej Konferencie o obrannom plánovaní, ktorá sa konala v máji 2023 na Smrekovici. Spracovanie článku si vyžiadalo aplikovanie viacerých vedeckých metód, najmä metódy analýzy, syntézy, induktívno-deduktívnej metódy a metódy generalizácie. Validácia a kompletizácia dostupných dát získaných z externých informačných zdrojov, ako aj interpretácia ďalších verejne dostupných dát týkajúcich sa danej problematiky si vyžiadali použitie metódy komparatívnej analýzy. Poznatky získané vyššie uvedenými metódami boli následne syntetizované, či už vo forme priebežných čiastkových záverov jednotlivých kapitol, tak aj celkového záveru článku.

2 VÝCHODISKÁ PLÁNOVANIA LOGISTIKY V RÁMCI OBRANNÉHO PLÁNOVANIA

Cieľom obranné plánovanie je vytvoriť vhodné podmienky na zabezpečenie obrany štátu v závislosti od dostupných finančných, vecných a **ľudských** zdrojov. Predstavuje tak jeden zo základných nástrojov strategického riadenia obrany. *„Spôsoby a postupy obranného plánovania si na národnej úrovni stanovujú jednotlivé členské štáty NATO samostatne, pričom procesy obranného plánovania sa medzi krajinami výrazne odlišujú“* (Cuník a Hrozenská 2021a). Obranné plánovanie predstavuje *„proces, ktorého výstupom*

sú požiadavky na spôsobilosti[2] *(schopnosti) nevyhnutné na obranu záujmov štátu s uvedením časového horizontu, kedy majú byť tieto spôsobilosti* k dispozícii" (Baxa, Hodický, Melichar a Procházka 2020).

Obranné plánovanie Slovenskej republiky je založené na plánovaní na základe spôsobilostí (Capability Based Planning – CBP). Predstavuje kontinuálny, cyklický a komplexný proces, prelínajúci sa takmer všetkými činnosťami štátu, zameraný na vytváranie, rozvoj a udržiavanie požadovaných vojenských a nevojenských (civilných) kapacít a spôsobilostí potrebných na zabezpečenie obrany štátu a plnenie jeho medzinárodných záväzkov v oblasti obrany (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2021). Keďže sa prelína takmer všetkými činnosťami štátu, patrí medzi najdôležitejšie a súčasne najzložitejšie oblasti (Kelemen a Ivančík 2012). Ako stanovuje Zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky, obranné plánovanie sa vykonáva aj v čase vojny alebo vojnového stavu v nadväznosti na vojnový štátny rozpočet s cieľom dopĺňať chýbajúce spôsobilosti a kapacity ozbrojených síl. V rámci obranného plánovania sa spracúvajú dlhodobé, strednodobé a krátkodobé plány zamerané na vytváranie, udržiavanie a rozvoj kapacít a spôsobilostí ozbrojených síl a na podporu obrany štátu. Obranné plánovanie zahŕňa orgány plánovania, programovania a rozpočtovania v systéme kolektívnej bezpečnosti NATO a obrany SR. Jeho objektom sú ozbrojené sily a ďalšie prvky obrany štátu, jeho subjektmi sú orgány, ktoré vstupujú do tohto procesu vo všetkých jeho fázach a na všetkých jeho úrovniach (Zákony pre ľudí 2023).

Rezortná úroveň systému obranného plánovania je charakterizovaná obranným plánovaním príslušných ministerstiev, ostatných ústredných orgánov štátnej správy a ďalších orgánov štátnej správy s celoštátnou pôsobnosťou plniacich úlohy v rámci zabezpečenia obrany štátu a plnenia medzinárodných záväzkov v systéme obrany štátu. Obranné plánovanie na rezortnej úrovni sa realizuje prostredníctvom plánov, rezortných a medzirezortných programov a projektov, a to v troch časových fázach ako dlhodobé, strednodobé a krátkodobé. Predstavuje tak vnútorný plánovací mechanizmus slúžiaci na koordináciu procesov obranného plánovania a plnenie jeho úloh na základe usmernenia dokumentov národného obranného plánovania.

Plánovanie logistiky predstavuje jednu z disciplín obranného plánovania úzko nadväzujúcu na plánovanie zložiek rezortu MO SR. Cieľom obranného plánovania na rezortnej úrovni MO SR je identifikovanie, vytváranie, rozvíjanie a udržiavanie požadovaných spôsobilostí rezortu s dôrazom na rozvoj OS SR a podpory obrany štátu pri napĺňaní politicko-vojenskej ambície SR, plnení úloh vyplývajúcich z Programového vyhlásenia vlády SR, ako aj participácii na plnení politicko-vojenskej ambície (*Level of Ambition – LoA*) NATO/EÚ. Spracované dokumenty strednodobej a krátkodobej fázy obranného plánovania rezortu MO SR musia obsahovať zámery, ciele a merateľné ukazovatele, ktoré sú dôležité nielen z hľadiska ich prepojenia na strategické dokumenty SR, ale aj rozpracovanie Programového vyhlásenia vlády v rezorte MO, ako aj zdrojové možnosti ministerstva (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2021).

2 V zmysle Metodiky obranného plánovania (2021) je spôsobilosť definovaná ako súhrn požadovaných kapacít a schopností programového prvku na zabezpečenie jeho súčasných a budúcich úloh.

MO SR plánuje vytváranie, udržiavanie a rozvoj kapacít a spôsobilostí OS SR organizačných zložiek MO SR a iných organizačných útvarov v pôsobnosti MO SR, pričom za riadenie obranného plánovania na rezortnej úrovni, ako aj za jeho koordináciu na národnej úrovni nesie zodpovednosť generálny riaditeľ Sekcie obrannej politiky MO SR (ďalej len SEOP MO SR). Jeho úlohou je tiež zabezpečiť integráciu a synchronizáciu všetkých aspektov plánovacieho procesu (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2022). Celý proces obranného plánovania v rezorte usmerňuje a procesne riadi aktuálne platná Metodika obranného plánovania, ktorá stanovuje hlavné zásady a princípy obranného plánovania, ako aj presné postupy vypracovania dokumentov obranného plánovania (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2021).

Proces obranného plánovania v rámci rezortu MO SR musí byť s ohľadom na komplexný charakter rozvoja a udržiavania spôsobilostí rozpracovaný do všetkých plánovacích domén, aby boli pokryté všetky plánovacie oblasti rozvoja spôsobilostí – doktríny (D), organizačné členenie (O), výcvik a vzdelávanie (T), výzbroj, technika, materiál a zásoby (M), velenie a riadenie (L), personál (P), infraštruktúra (F) a interoperabilita (I) – súhrnne označované skratkou DOTMLPFI.

Plánovanie logistiky ako jednej z funkčných oblastí obranného plánovania za rezort MO SR riadi Úrad centrálnej logistiky (ÚCL), plánovanie logistiky za OS SR koordinuje Generálny štáb OS SR (GŠ OS SR). Zdroje plánované v rámci logistiky sú z hľadiska účelu predurčené jednak pre zložky rezortu MO SR, ako aj pre zabezpečenie zahraničných ozbrojených síl prijatých na území SR v rámci plnenia medzinárodných záväzkov SR. Preto plánovanie logistiky predstavuje nielen dôležitú súčasť plnenia úloh v oblasti Cieľov spôsobilostí NATO a rozvoja spôsobilostí EÚ, ale zároveň je aj úzko prepojené s operačným plánovaní SR a operačným plánovaním v NATO a v EÚ. Cieľom plánovania logistiky je vybudovať a udržiavať spôsobilosti potrebné na zabezpečenie koherentnej logistickej podpory v období mierového života i krízovej situácie, čo si vyžaduje plánovanie v oblastiach: obligatórnych náležitostí, plnenia cieľov spôsobilostí, plnenia medzinárodných záväzkov, zabezpečovania podpory hostiteľskou krajinou (Host Nation Support – HNS), plnenia úloh v oblasti medzinárodného krízového manažmentu, zabezpečenia úloh v stave bezpečnosti, zabezpečenia materiálu a služieb pre obdobie krízového stavu (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2021).

Záverom tejto kapitoly článku považujeme za dôležité uviesť, že hlavné východiská pre plánovanie logistiky sú obsahom strategických dokumentov (najmä Obrannej stratégie SR a Vojenskej stratégie SR), ďalej Cieľového modelu MO SR, Zdrojovo udržateľného modelu OS SR, Dlhodobého plánu rozvoja rezortu MO SR, Dlhodobého plánu podpory obrany štátu, doktrín v oblasti logistiky, Smernice pre obranné plánovanie SR, Smernice ministra obrany SR pre obranné plánovanie, Usmernenia pre programovanie na príslušný programovací cyklus a jeho metodického spresnenia, Programového plánu rezortu MO SR a v neposlednom rade ročného rozpočtu a ďalších dokumentov vydávaných v pôsobnosti rezortu MO SR.

3 METODIKA A VÝSTUPY PLÁNOVANIA LOGISTIKY

Metodika plánovania logistiky objasňuje východiská a oblasti plánovania logistiky, jednotlivé dokumenty, prostredníctvom ktorých sa plánovanie logistiky realizuje, plánovanie logistiky v rezorte MO SR, východiská procesu definovania požiadaviek a tiež proces hodnotenia plnenia plánov.

Logistické plánovanie zahŕňa zvažovanie širokého spektra prvkov plánovania, ktoré obsahujú: a) logistické štandardy a smernice, b) ciele v oblasti logistickej podpory, vyzbrojovania a infraštruktúry, c) koordináciu logistických požiadaviek a plánov, d) plánovanie presunov a prepravy, e) plánovanie zdravotníckeho zabezpečenia, f) dostupnosť podpory zo strany hostiteľskej krajiny (Generálny štáb Ozbrojených síl Slovenskej republiky 2006).

Každá z časových fáz plánovania logistiky má svoje výstupy, ktoré sú z hľadiska praxe reprezentované konkrétnymi dokumentmi približujúcimi plánované zámery a ciele v oblasti logistiky v stanovenom časovom horizonte. V dlhodobej fáze obranného plánovania sa plánovanie logistiky realizuje prostredníctvom Dlhodobého plánu rozvoja rezortu MO SR a Dlhodobého plánu podpory obrany štátu. V strednodobej fáze prostredníctvom Smernice pre obranné plánovanie SR, Smernice ministra obrany SR pre obranné plánovanie, Medzirezortného programu 06E – Podpora obrany štátu a Programového plánu MO SR. V krátkodobej fáze prostredníctvom ročného rozpočtu a Plánu obstarávania zákaziek.

Strednodobé a krátkodobé plánovanie logistiky je realizované v rámci Programového plánu rezortu MO SR, viacročného a ročného rozpočtu a Plánu obstarávania zákaziek. Bezprostredne po schválení Programového plánu na základe Pokynov k zostaveniu návrhu rozpočtu kapitoly MO SR na nasledujúce tri roky vydávaných správcom kapitoly žiadatelia rozpíšu výdavky do úrovne komodít (materiál a služby). Plánovanie logistiky (strednodobé aj krátkodobé) sa vykonáva prostredníctvom Integrovaného informačného systému (IIS) v module Plánovanie výdavkov vo vecnom členení (PVVČ), kde verzia 0 predstavuje Plán materiálneho a technického zabezpečenia, ktorý je komplexným prehľadom o materiálových potrebách užívateľov nelimitovaným finančnými prostriedkami. Postupy tvorby plánov sú detailne definované v Metodickom pokyne pre programovanie (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2021).

Proces plánovania logistiky v rezorte MO SR sa začína definovaním požiadaviek[3] jednotlivých organizačných zložiek rezortu a končí sa ich realizáciou, či už vo forme dodávok materiálu (potrebného na plnenie úloh v stave bezpečnosti, zásob pre obdobie krízovej situácie a pod.) alebo vo forme zabezpečenia služieb (logistiky, prevádzky, rutinnej štandardnej údržby výzbroje, techniky, materiálu a pod.).

Na základe Metodiky obranného plánovania je vydávané Usmernenie pre programovanie na roky aktuálneho programovacieho cyklu, ktorého účelom je upraviť postupy

[3] Východiskami pre definovanie požiadaviek sú najmä: normy spotreby a životnosti materiálu ako aj reálnosť materiálnych potrieb voči plánovaným a predpokladaným úlohám, limity a normy logistiky, tabuľky počtov, možnosť zabezpečenia materiálnych potrieb zo skladových zásob a ich prípadného prerozdelenia, možnosť renovácie ako ekonomickejšieho spôsobu získavania materiálu v porovnaní s akvizíciou.

a pravidlá pri spracovávaní a predkladaní požiadaviek pri programovaní a tvorbe Programového plánu rezortu MO. Usmernenie spresňuje (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2021):

a) rozpracovanie programovej štruktúry MO SR na aktuálny programovací cyklus do úrovne prvkov a projektov,
b) štruktúru úloh, podúloh, oblastí a aktivít pre programovanie,
c) štruktúru nákladových stredísk a ich priradenie k úlohám a podúlohám,
d) postupy a pravidlá pri programovaní,
e) obsah jednotlivých oblastí a ich aktivít pre programovanie,
f) kritériá pre stanovenie priorít,
g) harmonogram plnenia úloh pri programovaní a tvorbe Programového plánu,
h) obsah a formálnu úpravu návrhov jednotlivých podprogramov a ich častí,
i) obsah tabuliek predkladaných v procesoch programovania.

Záverom tejto časti článku považujeme za potrebné zdôrazniť, že osobitnú pozornosť v rámci metodiky plánovania logistiky je potrebné venovať hodnoteniu plnenia plánov. Plnenie plánov v logistike sa vyhodnocuje prostredníctvom existujúcich hodnotiacich nástrojov obranného plánovania. Závery vyplývajúce z tohto hodnotenia predstavujú vstup do každoročne spracovávaného verejného dokumentu – komplexného hodnotenia obrany, ktorý informuje vládu SR, orgány NR SR, ale aj občanov SR o plnení úloh a stave zabezpečenia obrany SR.

4 AKTUÁLNE POZNATKY Z OBRANNÉHO PLÁNOVANIA, SKÚSENOSTI Z PLÁNOVANIA LOGISTIKY A MOŽNÉ RIEŠENIA IDENTIFIKOVANÝCH PROBLÉMOV

Funkčnosť logistickej podpory pre OS SR a zahraničné ozbrojené sily prijaté na území SR a v širšom kontexte pre zaistene obrany a bezpečnosti štátu a plnenie si jeho medzinárodných záväzkov je výrazne ovplyvnená nielen efektívnosťou plánovania logistiky ako jednej z domén obranného plánovania, ale v širšom kontexte aj efektívnosťou celého systému obranného plánovania na rezortnej (MO SR) ale i národnej úrovni. V snahe optimalizovať tieto procesy vyvstáva potreba analyzovať dostupné poznatky a skúsenosti z obranného plánovania v rezorte MO SR – osobitne plánovania logistiky, identifikovať aktuálne problémy (ktorých väčšina má prierezový charakter) a prezentovať návrhy ich možného riešenia.

V nasledujúcej časti článku uvádzame empirické poznatky z predmetnej problematiky získané prostredníctvom osobných rozhovorov a mailovej komunikácie s riaditeľom Odboru ekonomiky a financovania Úradu centrálnej logistiky MO SR (ďalej len ÚCL), ďalej z vystúpení a diskusií účastníkov Konferencie o obrannom plánovaní, a tiež z publikovaných záverov dvoch analýz.

4.1 Obranné plánovanie v praxi

V praxi sa potvrdzuje, že v rámci medzinárodnej úrovne majú závažné implikácie na SR a obranné plánovanie SR najmä dva faktory. Prvým je harmonizácia obranného plánovania SR (rezortu MO SR) s obranným plánovaním NATO a plánovaním obranných spôsobilostí EÚ. Ako vyplynulo z hodnotenia obranných plánov SR 2021/2022 existuje nesúlad medzi národnými a aliančnými prioritami v oblasti obranného plánovania, ktorý je dôsledkom pokračujúcich oneskorení a nedostatočného financovania v minulosti. Nový akcent je zo strany NATO kladený na zvyšovanie odolnosti štátu, posilňovanie civilno-vojenskej spolupráce a civilnej pripravenosti štátu, ktorej predpokladom je lepšie zapojenie obyvateľstva, privátneho sektora a mimovládnych aktérov. Ďalším významným faktorom s rozsiahlymi dôsledkami je aktuálne prebiehajúci konflikt na Ukrajine. Zo zbližovania obranného a operačného plánovania NATO vyvstáva aj potreba nového prístupu MO SR a OS SR k obrannému plánovaniu. V rámci národnej a rezortnej úrovne je aktuálny stav obranného plánovania SR ovplyvnený najmä nasledovnými faktormi (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2023a):

- neaktuálnosťou národnej legislatívy (obranné plánovanie nepredstavuje len spôsobilosti OS SR a podporu obrany štátu, ide o komplexnejší problém, napr. hybridné hrozby atď.);
- dlhodobým nedostatkom finančných zdrojov z minulých období, ktorý vygeneroval vysoký zdrojový deficit v oblasti bežnej prevádzky a rozvoja spôsobilostí, a zároveň spôsobil následné reťazenie nedostatkov naprieč všetkými doménami obranného plánovania (napr. oneskorenie modernizačných projektov, nedostatočný stav zásob atď.);
- veľkou obmenou a nedostatkom personálu OS SR zainteresovaného na procese obranného plánovania.

V procese obranného plánovania v podmienkach rezortu MO SR sa prejavujú najmä nasledovné problémy: Budovanie spôsobilostí nie je v súlade so zásadami plánovania na základe spôsobilostí. Negatívny vplyv na plnenie cieľov v oblasti rozvoja spôsobilostí a plnenie medzinárodných záväzkov má aj nedostatočná reflexia dlhodobých a strednodobých priorít MO SR v krátkodobej fáze obranného plánovania a obstarávania. Vo všetkých plánovacích dokumentoch nie sú plne reflektované priority obsiahnuté v kľúčových rezortných dokumentoch. Odborný personál nie je s prioritami dostatočne oboznámený (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2023b).

4.2 Poznatky a skúsenosti z plánovania logistiky

Poznatky a skúsenosti z predchádzajúcich programovacích cyklov naznačujú, že aj plánovanie logistiky – najmä fáza programovania je sprevádzaná viacerými problémami. Manažéri plánujú zdroje na personál (výstroj a oblečenie, stravovanie, náhrady, osobné výdavky, dávky, príplatky, príspevky) v module CO, ktorý však neumožňuje naplánovať všetky nárokové požiadavky. Preto je nutné následne ich doplánovať v transakcii PVVČ.

Pri stanovovaní stupňov priorít nie je venovaná dostatočná pozornosť ich priradeniu k jednotlivým požiadavkám. V praxi bývajú požiadavky jednotlivých nákladových stredísk nesprávne priraďované k úlohám a podúlohám. Tiež sa uplatňuje veľký počet požiadaviek, s čím súvisí aj zakladanie veľkého počtu prvkov ŠPP (štruktúrovaný prvok projektu), pričom pri niektorých kým dôjde k realizácii, už nie sú požadované v pôvodnom rozsahu a ich názov nezodpovedá realite. Ďalším problémom, ktorý si vyžaduje riešenie je nepredvídateľnosť vývoja zdrojového (najmä finančného) zabezpečenia realizácie investičných akcií (projektov) z dôvodu viazania zdrojov vo Všeobecnej pokladničnej správe a ovplyvňovania medziročného presunu finančných zdrojov v rámci § 8 Zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy zo strany Ministerstva financií SR (ďalej len MF SR). Tiež sa nedarí upraviť spätnú väzbu fázy rozpočtovania s previazaním na nasledujúci programovací cyklus. Finančné limity stanovené MF SR pre kapitolu MO SR môžu byť odlišné od limitov finančných zdrojov uvedených v schválenom Programovom pláne. Pri zostavovaní rozpisu rozpočtu dochádza k zreálňovaniu finančného zdrojového rámca určeného na zabezpečenie plnenia úloh v danom kalendárnom roku, a to bez účasti SEOP a možnosti ovplyvnenia daného procesu (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2023b).

Uvedené problémy sa prejavujú aj v praxi Úradu centrálnej logistiky, ktorého riaditeľ ako rozpočtový disponent na realizáciu centrálnych výdavkov súvisiacich s obstarávaním tovarov a služieb plní z hľadiska plánovania nasledovné dve úlohy (Marik 2023a):

- vystupuje ako manažér podprogramu 09507 – Rozvoj centrálnej logistiky,
- v procese rozpočtovania stanovuje na princípe limitov CPV[4] centrálne a decentrálne obstarávanie komodít.

Kvantifikácia zdrojov v programe Obrana sa vykonáva nasledovne: personál v module CO (kontroling), správa a prevádzka nehnuteľného majetku v module RE-FX (Real Estate Management), zahraničné služobné cesty v module ZASUCENA, ostatná prevádzka v aplikácii PVVČ. Kvantifikácia zdrojov v programe Rozvoj obrany a v medzirezortných programoch sa na roky 2024 až 2026 vykonáva v aplikácii PVVČ, zdroje na roky 2027 až 2029 sa plánujú v prostredí MS Excel. Uvedené skutočnosti naznačujú, že: *„V súčasnosti sa proces programovania realizuje nesystémovým, komplikovaným a málo efektívnym spôsobom v rôznych moduloch a softvérových prostrediach. Nepredstavuje tak* účinný nástroj pre činnosť obranných plánovačov*“* (Marik 2023a). Programovanie ostatnej prevádzky v aplikácii PVVČ sa vykonáva na úrovni nákladových stredísk v transakcii Zber požiadaviek na obdobie troch rokov. Najnižšie organizačné prvky na úrovni nákladových stredísk tak plánujú prevádzku bez pochopenia komplexnejších strategických súvislostí a často bez aktuálnych informácií. Aktuálne uplatňovaný postup plánovania tiež neodráža potreby obstarávania, nakoľko napríklad rámcové dohody sa uzatvárajú na dlhšie časové obdobie, ktoré nie je zastrešené ani v programovaní, ani v rozpočtovaní.

4 CPV (common procurement vocabulary) – spoločný slovník obstarávania obsahuje kódy CPV s popisným textom obstarávaných tovarov, služieb a stavebných prác. Slovník slúži obstarávateľovi na spresnenie špecifikácie predmetu zákazky, ktorú obstaráva a hospodárskemu subjektu na identifikáciu zákazky na dodanie tovaru, poskytnutie služby alebo realizáciu stavebných prác.

Po vykonaní procesu programovania zakončeného schválením Programového plánu nasleduje proces rozpočtovania, ktorý na rozdiel od programovania už nie je v gescii SEOP MO SR, ale v gescii Úradu správy rozpočtovej kapitoly (ÚSRK) MO SR. Úlohou rozpočtovania je vykonať rozpis naprogramovaných zdrojov do najdetailnejšieho členenia, t. j. do úrovne komodity. Túto činnosť opätovne vykonávajú nákladové strediská, aj s vyššie uvádzanými nedostatkami. Proces rozpočtovania vyúsťuje do rozdelenia rozpísaných finančných prostriedkov na centrálne a decentrálne rozpočtové prostriedky v závislosti od procesu obstarávania. Uvedené delenie vykonávajú, ako sme už uviedli, centrálni rozpočtoví disponenti na princípe limitov CPV. *„Táto činnosť je však neefektívna, nakoľko rozdeliť rozpočtové zdroje na centrálne obstarávanie a decentrálne obstarávanie je v zmysle platnej legislatívy možné až na základe identifikovaných predmetov zákaziek“* (Marik 2023b). Identifikácia sa vykonáva za súčinnosti útvarov, centrálnych rozpočtových disponentov a Úradu pre investície a akvizície MO SR. Výsledkom procesu rozpočtovania je návrh rozpočtu na budúci rozpočtový rok, z ktorého je následne kreovaný Plán obstarávania zákaziek a Plán decentrálneho obstarávania, pričom tieto plány sa nevytvárajú v žiadnom sofistikovanom softvérovom prostredí, ale v prostredí MS Excel. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že aplikácia PVVČ vychádza z interného katalógu, ktorý aktuálne obsahuje cca 17 000 komodít, ktoré sú obstarávané v podmienkach rezortu MO SR. V katalógu sú stanovené ceny jednotlivých komodít, ktoré však nezodpovedajú aktuálnej realite. Ich priebežné aktualizovanie by bolo s ohľadom na skutočnosť, že cenotvorba komodít je veľmi dynamická a procesy plánovania sa týkajú viacročného obdobia, nereálne. V tejto súvislosti vyvstáva potreba vytvoriť systém, ktorý by umožňoval pružne reagovať na aktuálnu cenovú hladinu tovarov a služieb.

4.3 Možné riešenia identifikovaných problémov

K efektívnejšiemu plánovaniu logistiky a v širšom kontexte k optimalizácii celého procesu obranného plánovania SR, by mohli prispieť nasledovné návrhy riešenia identifikovaných problémov. S cieľom harmonizovať obranné plánovanie SR s obranným plánovaním NATO/EÚ je potrebné upraviť národnú legislatívu, národné a rezortné dokumenty obranného plánovania. Tiež je potrebné uplatniť nový prístup MO SR a OS SR v dôsledku zbližovania obranného a operačného plánovania. Zo strany OS SR je potrebné dôsledne rešpektovať zásady CBP. Požiadavky organizačných zložiek rezortu obrany na udržiavanie a rozvoj spôsobilostí musia vychádzať z objektívnych analýz a vývojových trendov komplexného bezpečnostného a operačného prostredia a musia byť v súlade so závermi CBP (nutnosť rešpektovať: priority, koncepcie overené scenármi, princíp efektívnosti, účelnosti a hospodárnosti – *„must have not nice to have“*) (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2023b). Rozvoj a udržiavanie spôsobilostí je potrebné rozpracovať do všetkých funkčných oblastí obranného plánovania rezortu tak, aby pokryli celé spektrum rozvoja spôsobilostí (DOTMLPFI). Predpokladom pre prijímanie správnych korekčných opatrení musí byť objektívne hodnotenie stavu. K zlepšeniu informovanosti všetkých aktérov o otázkach obranného plánovania je potrebné podporovať ich aktívny dialóg a pravidelné koordinačné

a informačné stretnutia. Tiež je potrebné stabilizovať a vzdelávať personál v oblasti obranného plánovania.

K zlepšeniu činnosti vo fáze programovania by mohli prispieť najmä nasledovné návrhy a odporúčania (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky 2023b):

- v praxi dôsledne aplikovať plánovacie dokumenty (Metodika obranného plánovania, smernica ministra obrany, usmernenie generálneho riaditeľa SEOP);
- termín predkladania požiadaviek stanoviť manažérom podprogramu v dostatočnom časovom predstihu;
- zabezpečiť odborné školenia a oprávnenia na prácu v moduloch a aplikáciách IIS všetkých pracovníkov zainteresovaných do obranného plánovania v dostatočnom časovom predstihu pred spustením prvej etapy tvorby Programového plánu;
- pri novom Programovom pláne vychádzať aj z posúdenia nákladov predošlých rokov v jednotlivých podriadených útvaroch aj komoditách;
- aktualizovať údaje v IIS najmä čo sa týka aktualizácie jednotkových cien;
- návrhy strategických a koncepčných rozhodnutí v oblasti obranného plánovania majúce vplyv na rozpočet kapitoly MO SR v priebehu rozpočtového roka doplniť o identifikáciu a zhodnotenie možných dopadov na plnenie priorít rozvoja spôsobilostí v rezorte MO SR v stanovených termínoch predtým, ako minister obrany prijme rozhodnutie;
- zabezpečiť spätnú väzbu kontroly programových a skutočne zrealizovaných požiadaviek, v monitorovacích správach za príslušné obdobie daného roka podrobne zdôvodniť zaznamenané rozdiely;
- všetky zdroje programovať účelne, hospodárne a efektívne s dôrazom na plnenie hlavných úloh a disponibilné zdroje, programovať tak, aby sa minimalizoval počet rozpočtových opatrení v priebehu rozpočtového roka.

Jedným z možných spôsobov ako kvalitatívne zlepšiť procesy plánovania je úzke systémové prepojenie činností jednotlivých organizačných zložiek podieľajúcich sa na programovaní, rozpočtovaní a obstarávaní, aby bola nielen zabezpečená kontinuita jednotlivých procesov, ale aj zvýšená efektivita plnenia stanovených cieľov. Potreba väčšej previazanosti plánovania na výsledky verejného obstarávania sa javí ako nevyhnutnosť aj z dôvodu aktuálneho manažovania verejných financií Útvarom hodnoty za peniaze MF SR, čo však na druhej strane najmä z časového hľadiska komplikuje realizáciu rozpočtových výdavkov, najmä v kategórii kapitálových výdavkov (Marik 2023b). Nevyhnutnou podmienkou na zlepšenie systému obranného plánovania a dosahovania lepších výsledkov v obrane je zosúladenie rozpočtovania s dlhodobým a Programovým plánom a plánovacích dokumentov s reálne podloženým finančným krytím (zosúladenie požadovaných a alokovaných zdrojov) (Cuník a Hrozenská 2021a).

Záverom tejto časti článku považujeme za potrebné zdôrazniť, že k efektívnemu riešeniu viacerých vyššie identifikovaných problémov by mohli prispieť aj dobré príklady praxe zo zahraničia. Na základe komparatívnej analýzy systémov obranného plánovania piatich štátov NATO (Belgicka, Českej republiky, Dánska, Litvy a Maďarska) boli formulované nasledovné odporúčania pre obranné plánovanie slovenského rezortu obrany, s ktorými sa autorka článku plne stotožňuje (Cuník a Hrozenská 2021b):

- zredukovať počet strednodobých riadiacich a plánovacích dokumentov na vládnej a rezortnej úrovni;
- preformulovať definíciu obranného plánovania v zákone o obrane tak, aby umožňovala väčšiu flexibilitu pri dlhodobom a strednodobom plánovaní;
- zlepšiť monitoring plnenia plánov na všetkých úrovniach formou merateľných ukazovateľov;
- stabilizovať financovanie obrany formou zákona;
- sformalizovať proces nakladania s nevyužitými prostriedkami v rozpočte rezortu obrany;
- z rezortnej úrovne viesť rokovania s Agentúrou NATO pre KIS – NCIA (NATO Consultation, Command and Control Agency) o využiteľnosti systému J-DARTS[5] pre SR.

ZÁVER

Výsledky a závery skúmanej problematiky naznačujú, že efektívnosť plánovania logistiky je ovplyvnená problémami systémového charakteru, ktoré determinujú ako jednotlivé fázy procesu obranného plánovania, tak aj funkčnosť všetkých prvkov a vzťahov tohto systému. Optimalizovanie systému obranného plánovania, či už na národnej alebo rezortnej úrovni, si tak vyžaduje aplikovanie účinných riešení. Zdrojom inšpirácií môžu byť odporúčania vyslovené v 4. kapitole tohto článku.

Plánovanie logistiky úzko nadväzuje na plánovanie síl (ako ďalšej z domén obranného plánovania). V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že: *„Jedným z najdôležitejších určujúcich činiteľov úspechu síl je nepretržité zabezpečovanie logistiky. Je dôležité hodnotiť štruktúru logistiky, stav zásob, vrátane úrovne podpory hostiteľskou krajinou“* (NATO 2003). Dôležitosť a nenahraditeľnosť logistiky v kontexte zabezpečenia obrany a bezpečnosti štátu zdôrazňuje požiadavku skvalitniť a zefektívniť národné procesy obranného plánovania SR, ale aj optimalizovať a harmonizovať ich s procesmi obranného plánovania NATO a EÚ. Skúsenosti z praxe naznačujú, že k naplneniu uvedených požiadaviek môže prispieť aj flexibilné reflektovanie na všetky zmeny v procesoch a dokumentoch obranného plánovania, a to formou aktualizácie Metodiky obranného plánovania. Je však dôležité, aby na tejto aktualizácii participovali všetky relevantné zložky MO SR a OS SR, vrátane riadiacich zložiek logistiky.

Veríme, že teoretické a empirické poznatky obsiahnuté v danom článku môžu byť zdrojom podnetov a inšpirácií najmä pre manažérov rezortu MO SR vstupujúcich a participujúcich na procesoch obranného plánovania, osobitne však plánovania logistiky. Vyslovené závery a odporúčania by mohli prispieť ako k zefektívneniu plánovania logistiky v rámci

[5] The Joint Defence Planning Analysis and Requirements Tool Set je softvérový nástroj pre obranné plánovanie založené na spôsobilostiach, ktorého hlavným benefitom je overiteľnosť a objektívnosť výstupov pri plánovaní spôsobilostí. Nástroj je dostupný pre členské štáty NATO bezplatne (Glærum, 2010).

obranného plánovania v rezorte MO SR, tak aj k optimalizácii obranného plánovania SR, a v širšom kontexte k posilneniu bezpečnosti a obrany štátu (vrátane posilnenia kapacít a spôsobilostí logistiky a HNS). Článok môže byť východiskom pre ďalšie skúmanie predmetnej problematiky v budúcnosti, ako aj spracovanie odborných či vedeckých prác na danú tému.

ZOZNAM ZDROJOV

Baxa, Fabian, Hodický, Jan, Melichar, Josef a Procházka, Dalibor. 2020. *Obrané plánování při řízení obrany státu.* Brno: Univerzita obrany. https://bit.ly/45BC7oS.

Cuník, Maroš a Hrozenská, Barbora. 2021a. „Plány vs. zdroje. Riziká pre plnenie obranných plánov a možnosti zosúladenia plánovacích dokumentov s rozpočtom." Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. Analytický útvar. Január 26, 2024. https://www.mosr.sk/au-mosr.

Cuník, Maroš, Hrozenská, Barbora. 2021b. „Obranné plánovanie. Komparatívna analýza piatich štátov." Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. Analytický útvar. Február 17, 2024. https://bit.ly/3zg399e.

Generálny štáb Ozbrojených síl Slovenskej republiky. 2006. *Logistická doktrína Ozbrojených síl Slovenskej republiky SVD 40(B).* Bratislava.

Hrnčiar, Michal a Kompan, Jaroslav. 2023. „Factors Shaping the Employment of Military Force from the Perspective of the War in Ukraine." *Vojenské rozhledy* 32 (1): 69-82. doi: 10.3849/2336-2995.32.2023.01.069-082.

Kelemen, Miroslav a Ivančík, Radoslav. 2012. *Obranné plánovanie a výdavky na obranu: súčasť krízového plánovania štátu.* Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

Marik, Róbert. 2023a. Osobná komunikácia. Január 14, 2023.

Marik, Róbert. 2023b. Osobná komunikácia. Marec 28, 2023.

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. 2021. *Metodika obranného plánovania* č. p.: SEOP-42-2/2021. Bratislava.

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. 2022. *Smernica vlády Slovenskej republiky o plánovaní obrany štátu.* č. OdKR-10-68/2021. Bratislava.

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. Sekcia obrannej politiky. 2023a. „Po*znatky, skúsenosti, problémy a návrhy z procesu obranného plánovania (I. časť)".* Prezentácia na Konferencii o obrannom plánovaní, Smrekovica, 2. – 4. 5. 2023.

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. Sekcia obrannej politiky. 2023b. *„Poznatky, skúsenosti, problémy a návrhy z procesu obranného plánovania – programovania (II. časť)."* Prezentácia na Konferencii o obrannom plánovaní, Smrekovica, 2. – 4. 5. 2023.

NATO. 2023. *Allied Joint Doctrine for Logistics – AJP-4*. Washington, DC: https://www.jcs.mil/Doctrine/Joint-Doctrine-Pubs/4-0-Logistics-Series/

NATO. 2023. *Handbook on Long Term Defence Planning. RTO TECHNICAL REPORT 69.* 2003. Washington, DC: http://odop.mil.sk/wp-content/uploads/2010/03/TR-069-TOC.pdf.

NATO Standardization Office. 2021. *AAP-06 Edition 2021 - NATO Glossary of Terms and Definitions.* Washington, DC: https://bit.ly/4cw1FGe.

Zákony pre ľudí. 2023. *"Zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky."* [online]. [cit. 2024-01-26]. Dostupné z: 319/2002 Z.z. - Zákon o obrane Slovenskej republiky - SLOV-LEX.

Autor: ***Ing. Viera Frianová, PhD.,*** *narodená v roku 1972. Je absolventkou Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (Ing. 1996) a Ekonomickej univerzity v Bratislave (PhD. 2010). Od roku 1998 pôsobí na pedagogických funkciách v rámci vojenského vysokoškolského vzdelávania v Liptovskom Mikuláši v odboroch ekonomika obrany, národná a medzinárodná bezpečnosť, manažment obranných zdrojov, obrana a vojenstvo. V súčasnej dobe pracuje ako odborná asistentka na Katedre logistického zabezpečenia Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši, Slovenská republika. Zaoberá sa problematikou ekonómie, ekonomiky obrany a bezpečnosti a obranného plánovania.*

ORCID: 0009-0006-6974-2143
Affiliation: Armed Forces Academy; Slovak Republic

Otiskli jsme před 100 lety

Vážení čtenáři,

předkládáme vám článek publikovaný v našem časopise č. 4/1924. Jedná se o příspěvek generála Mittelhausera „Generál Maurice Pellé“. Od úmrtí generála Pellého uplynulo v letošním roce 100 let.

Tento i další historické články si můžete prohlédnout, přečíst nebo stáhnout na webových stránkách našeho časopisu www.vojenskerozhledy.cz v nabídce archivu.

Generál Maurice Pellé.

Generál E. D. MITTELHAUSSER, náčelník hlavního štábu branné moci:

Generál Maurice Pellé.

Řady generace, která dala Francii vůdce jejích vítězných armád ve světové válce, počínají znenáhla prořídati. V několika málo měsících odešli generálové Maistre, Buat, Pellé, Nivelle, ještě dříve, než dosáhli zákonitého konce své aktivní služby.

Teprve časový odstup dovolí hodnotiti dílo, vykonané těmito slavnými dělníky vítězství práva. Jejich mládí, pravda, uzrálo pod pokořujícími dojmy vojenské porážky roku 1870 a 1871, avšak již dnes můžeme si vysvětliti výjimečnou cenu této plejády francouzských vůdců vlasteneckou příchylností, která po roce 1871 vedla elitu jejich generace k vojenskému povolání. Takový musil býti výsledek nespravedlivého míru, jenž zraňoval hluboký a na své tradice hrdý národní cit.

Životní dráha generála Pellé bude se jeviti historikovi podivuhodně bohatou, pružnou a rozmanitou přesným odrazem jeho velké inteligence. Jestliže však historik nalézá v dobách růstu a metodické práce chvíle, které určují orientaci velkých životních osudů, rozezná snad, že životní dráha generála Pellé byla určena především dvěma okolnostmi: předně jeho spoluprací v zámořských osadách s plukovníkem Joffrem, potom jeho pobytem v Berlíně v letech 1909 až 1913 ve funkci vojenského attaché.

Vyšed z Ecole Polytechnique jako dělostřelec, unikl generál Pellé odbornickým svodům své zbraně; dal přednost zkoušce svého štěstí v osadní kariéře. Roku 1900 setkává se na Madagaskaru s budoucím vítězem na Marně a nalézá u něho Ariadninu nit, která jej jistě dovede hned na počátku světové války do francouzského hlavního stanu. Maršál Joffre, jako jeho soupeř ve slávě maršál Galliéni, získal v osadách smysl a zájem o organisační práci; byl to tvůrce, jenž již znal velitelskou nutnost „pracovní družiny" ve velkých moderních podnicích. Optimista a jist sám sebou, měl maršál Joffre brzy pocit, že bude snad jednoho dne říditi osudy francouzských armád. Přiděluje si na Madagaskaru kapitána Pellé, chystal již napřed plukovník Joffre složení oné pracovní družiny duchů, která mu měla býti jednoho dne nápomocna při vykonávání nejvyššího velení.

Kapitán Pellé ví napříště, že jest určen státi se pomocníkem vrchního velitelství: to pro něho znamená životní dráhu ve službě generálního štábu, na vysoké válečné škole a v hlavním štábu.

Podplukovník Pellé byl by býval zajisté udělal dlouhou a skvělou kariéru v hlavním štábu v Paříži, kdyby se nebylo bývalo roku 1909 uprázdnilo odchodem generála de la Guiche místo vojenského attaché v Berlíně. Volba vojenského attaché pro Berlín byla vždy závažnou událostí; určení podplukovníka Pellé roku 1909 pro toto svrchovaně důležité pozorovatelské místo bylo pro Francii dobrodiním.

Velvyslancem francouzským v Berlíně byl v té době Jules Cambon, diplomat znamenitý a proslulý, jenž dovedl ihned rozeznati výjimečnou hodnotu nového vojenského attaché a povzbuditi jeho nadobyčejnou pracovní schopnost. Historie odhalí později, čím je francouzská vláda zavázána šťastné spolupráci svého velvyslance a svého vojenského attaché v Berlíně v oněch létech horečné přípravy přímo před světovou válkou. Hlášení plukovníka Pellé byla mi-

strovskými díly přesných informací, právě tak, jako vojenské předvídavosti, neboť opírala se o prohloubené studium rozpočtových dokumentů a překvapující znalost prostředí i živých sil německého národa. V hlavním štábu v Paříži očekávali jsme vždy tato hlášení se žhavou dychtivostí. Jsouce podivuhodně stylisována, bývala obyčejně oznamována ministrem války předsedovi vlády a presidentu republiky.

Vzpomínám si ještě dnes dosti přesně na jedinečné živé hlášení, v němž plukovník Pellé podával zprávu o osobním rozhovoru s císařem Vilémem II. Bylo to, tuším, roku 1912, po parforsním honu, na kterémsi císařově panství ve Slezsku. Císař znal duševní relief a sršící inteligenci francouzského vojenského attaché, dychtivou a tolik různotvárnou; slyšel o této dychtivosti a pracovní schopnosti, která dovolovala representantu francouzského hlavního štábu sledovati zároveň pokroky vojenské techniky, politické události, veškeré manifestace umění i orientaci tisku, aniž tím sebe méně trpěly stále rozsáhlejší styky společenské.

Císař se rád honosíval rovněž velkou všestranností své inteligence; vybral si toho dne plukovníka Pellé a dlouho s ním rozmlouval. Část rozhovoru zabývala se zejména vývojem význačných kvalit velkých moderních vojenských vůdců; císař zdůrazňoval zvláště potřebu širokého vzdělání a schopnosti chápati politické a hospodářské pružiny států, a zejména důležitost oné intelektuální pružnosti, která se přizpůsobuje ustavičně se měnícím pokrokům techniky. Mezi řádky hlášení plukovníka Pellé bylo možno vyčísti, jak Vilém II., vyzvedaje tuto duševní pružnost, která byla právě vlastností jeho společníka, srovnával současně v duchu skvělého francouzského vojenského attaché s určitými osobnostmi německého hlavního štábu.

Často od konce světové války viděl jsem znovu v duchu tento obraz. V plné letní nádheře slezského hvozdu bok po boku volně cválají dva jezdci v červených kabátcích, bez viditelných odznaků, následováni opodál skupinou hostí. A zatím co v dáli zaznívá melodie lesních rohů, zvoucí k návratu, císař Německa, dvě léta před světovou válkou, měří v duchu budoucího generálního majora francouzských armád v bitvě na Marně, podivuje se jeho převaze a snad jen stěží se brání melancholické předtuše . . .

*

Úzká a perná spolupráce v Berlíně s velkým diplomatem, jímž byl Jules Cambon, zanechala hlubokou stopu v životní dráze generála Pellé. Tato spolupráce otevřela mu totiž brány na Quai d'Orsay a zjednala mu přátelské svazky, jejichž pevnost měl zkusiti v létech 1914—1916.

Vypovědění války Německem Francii, 1. srpna 1914, zastihuje plukovníka Pellé v Maroku. Zachytiv v Berlíně přípravy k této válce a předpověděv její příchod, soudil plukovník Pellé, že má ještě čas, než dojde k dějinné události, absolvovati pod velením maršála Lyauteya řadovou službu nařízenou povyšovacími předpisy.

Byv povolán telegraficky do hlavního stanu operujících armád, dostal speciálně za úkol pečovati o styk s francouzskou vládou ministerstvem zahraničních věcí a s hlavními stany spojeneckých armád. Úloha nesnadná, drtivá, v níž jediné generální major Pellé mohl dosíci úspěchu pro své výjimečné kvality, své styky s Quai

d'Orsay a zvláště pro svou hlubokou znalost evropské politické situace.

Této tak těžké úloze přidal brzy generalissimus novou, svěřiv generálu Pellé správu oddělení pro styk s operačními dějišti mimo Francii, t. j. s armádou soluňskou a východní.

Během tohoto údobí, mezi vítězstvím na Marně a koncem bitvy na Sommě (říjen 1916), vykonával generalissimus Joffre osobní vliv přijímaný spojeneckými hlavními stany; francouzský hlavní stan, jenž měl vrchní velení francouzských armád, byl tehdy zároveň mlčky jakýmsi zárodkem jednotného vrchního řízení celé války, při čemž však jeho jedinou výkonnou zárukou byla osobní prestiž vítěze na Marně a diplomatická a vojenská obratnost generála Pellé. Dílo vykonané generálním majorem v hlavním stanu v Chantilly za tento rok 1916, rovná se zázraku. Generál Pellé, proniknut vědomím důležitosti této jednotnosti velení, která ovšem byla jen slabým stínem žádoucí skutečnosti, přál si vroucně uskutečniti ji v pravém slova smyslu ve prospěch rozhodujícího vítězství, kterého generalissimus doufal dosáhnouti v červenci na Sommě. Velikou radost způsobil generálovi Pellé v polovici srpna 1916 vstup Rumunska do války po bok obránců práva; potom však následovalo hluboké zklamání polovičatého úspěchu na Sommě a neúspěchu v Rumunsku, jehož nevyvážily úspěchy generála Nivella u Verdunu. Od té chvíle byla osobní prestiž maršála Joffra dotčena a důvěra, které se těšil u francouzské vlády, nemohla přežíti velikých nadějí, kterým dal předtím vzniknouti v politických kruzích.

Nic však není méně oprávněné, než výtky, činěné někdy maršálu Joffrovi, že generála Pellé koncem roku 1916 obětoval, jmenovav ho velitelem 153. divise. Generální major vítěze na Marně opustil hlavní stan teprve v době, kdy maršál Joffre již věděl z neklamných známek, že musí sám ustoupiti z vrchního velitelství.

Generál Pellé nepronesl nikdy jediného slova trpkosti o maršálu Joffrovi; uchoval až do své smrti pro vítěze na Marně city věrné úcty. Což mu nebyl zavázán za to, že mohl sloužiti Francii po více než dvě léta na místě nejnesnadnějším, nejtěžším, nejzáviděnějším v celém hlavním stanu, v té úloze generálního majora, která bude zajímati vojenského historika právě tak, jako úloha generalissima?

Generální inspektor dr. Machar vykonal 20. března t. r. v předvečer pohřebních slavností za generála Pellé v Paříži návštěvu u maršála Joffra; se zadostiučiněním slyšel tu z úst mlčenlivého maršála chvalořeč na generála Pellé, z níž pronikaly vedle hluboké náklonnosti city vděčnosti generalissima ke spolupracovníku nevyrovnatelnému pracovní schopností a podivuhodnému skvělostí své inteligence.

Jako všichni lidé, kteří měli nějaký čas veliký vliv na vývoj událostí, měl i generál Pellé své závistníky; jestliže se však někteří z nich odvažovali doufati, že velení vojsku přinese bývalému generálnímu majorovi nějaká nepříjemná překvapení, byli zklamáni. Velitelské úkoly, svěřené generálovi Pellé na francouzské frontě, lze počítati mezi nejtěžší a nejnebezpečnější, s nimiž jest možno se setkati; zejména velení 5. armádnímu sboru, ustupujícímu krok za krokem před náporem strašné německé ofensivy z 21. března 1918 od Chauny k Noyonu bylo strhujícím dramatem, které trvalo déle než 4 dni a 4 noci. Avšak jasná energie, chladnokrevnost a předvídavost

generála Pellé nebyly ani na okamžik přemoženy událostmi; bývalý generální major odzbrojil všechnu závist, ukázav při velení charakter a duševní velikost, která byla na výši nejtěžších zkoušek.

*

Generál Pellé měl tedy již svoji zářivou stránku v historii světové války, když přišel v únoru 1919 podat československé republice úsměv a blahopřání Francie. Měl najíti v Praze vyvrcholení své skvělé vojenské kariéry: čest sloužiti československé demokracii ve chvíli nesnází, přízeň hlavy státu a titul generalissima československé armády. Nepřísluší mi hodnotiti služby, které prokázal od svého příchodu do Prahy. Tyto služby vysvitnou přesněji s časovým odstupem, až na obzoru československé historie vyvstane v celé své velikosti velkolepé dílo vykonané presidentem Masarykem a jeho „pracovní družinou", k níž náležel a hrdě se vždy hlásil generál Pellé.

Jeho nejlepší přátelé i jeho podřízení byli by si bývali přáli, aby tato stránka československé spolupráce byla delší a aby svůdnost diplomatického postavení nebyla mohla nikdy nalézti převahy nad zájmem o organisační dílo tak skvěle zahájené. Než generál Pellé byl snad příliš váben proslulým výrokem Napoleonovým: „Vojenským vůdcem, jenž vykoná velké věci, je ten, jenž v sobě spojuje nejvíc občanských kvalit". A mezi těmito občanskými kvalitami byla to diplomatická finesa, kterou měl generál Pellé v největší míře a kterou byl přiveden k tomu, aby ještě jednou prokázal Francii znamenité služby.

V posledním dopise, který jsem od něho dostal, datovaném v Paříži 14 dní před jeho smrtí, doznával však generál Pellé přece, že stále s horoucím zájmem pozoruje krok za krokem pokroky československé vojenské organisace a že „počíná záviděti svému nástupci, že jest v Praze spolupracovníkem ministra Fr. Udržala". A tak se mi zdálo, že postihuji v tomto dopise litostné vyznání „in extremis" a jakoby tichou reminiscenci na dojmy a vzpomínky zažité v Československu: napřed nezapomenutelné přijetí, poté slovenský úspěch, popularitu, která nebyla líčená, přátelskou společnost ministra Beneše a zvláště přízeň presidenta Masaryka, která, kdykoli se projevuje, má význam a váhu odměny celého národa.

OBSAH

Koncept hnutí odporu jako nástroj navýšení odolnosti státu **3**
Radek Dubec, Eva Nezvalová, Markéta Licková

Zvýšení odolnosti rozhodovacího procesu prostřednictvím úkolového velení. Konkrétní případ Ukrajiny **20**
Paul Tudorache, Maria Constantinescu

Výběr zbraňových systémů s využitím konstruktivní simulace jako podpory rozhodování **37**
Jan Drozd, Josef Procházka

Konstruktivní simulace v rámci plánování na taktické úrovni: Možnosti optimalizace ženijní podpory **51**
Ota Rolenec, Martin Sedláček, Martin Vlkovský

Novodobí váleční veteráni: identifikace potřeb, problémů a rizikových faktorů **70**
Marcela Trávníčková, Jitka Laštovková, Benjamin Petruželka, Miroslav Barták

Občanská válka v Myanmaru. Příčiny, aktéři, vývoj **91**
Miroslav Nožina

PŘÍLOHY

Plánovanie logistiky ako jednej z plánovacích domén obranného plánovania v podmienkach rezortu Ministerstva obrany Slovenskej republiky **105**
Viera Frianová

Otiskli jsme před 100 lety **120**
Redakce

CONTENTS

Resistance Operating Concept as a Tool for Increasing the Resilience of the State **3**
Radek Dubec, Eva Nezvalová, Markéta Licková

Enhancing Decision-Making Resilience through Mission Command. The particular case of Ukraine **20**
Paul Tudorache, Maria Constantinescu

Weapon System Acquisition Process Utilizing Design Simulation as Decision Support **37**
Jan Drozd, Josef Procházka

Constructive Simulation in Tactical Level Planning: Options for Optimizing Engineer Support **51**
Ota Rolenec, Martin Sedláček, Martin Vlkovský

The Modern War Veteran: Identifying Needs, Problems and Risky Factors **70**
Marcela Trávníčková, Jitka Laštovková, Benjamin Petruželka, Miroslav Barták

Civil War in Myanmar. Causes, Actors, Development **91**
Miroslav Nožina

ENCLOSURE

Logistics planning as one of the planning domains of defence planning in the Ministry of Defence Department of the Slovak Republic **105**
Viera Frianová

Printed 100 years ago **120**
Editorial Staff

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY
čtvrtletník

Vydává:
Ministerstvo obrany České republiky, Tychonova 1, 160 01 Praha 6 – Dejvice

Vydávající instituce:
Univerzita obrany, Kounicova 156/65, 662 10 Brno

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy č. 4/2024
Ročník: XXXIII. (LXV)

Datum předání do tisku: 29. listopadu 2024

Rozšiřuje:
OKP MO, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
Radka Boková, tel. 973 215 563, bokovar@army.cz

Redakce: Ing. Petr Koziel, telefon: 973 443 499
E-mail: vojenskerozhledy@unob.cz

Redakční rada: Ing. Ján Spišák, Ph.D. (předseda), PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., pplk. Marco Biagini, Ph.D., M. A., doc. PhDr. Felix Černoch, CSc., plk. Florian Cîrciumaru, Ph.D., Mgr. Lukáš Dyčka, Ph.D., prof. PhDr. Jan Eichler, CSc., kpt. Mgr. et. Mgr. Jakub Fučík, Ph.D., prof. Dr. hab. Artur Gruszczak, plk. gšt. doc. Ing. Vladan Holcner, Ph.D., Ing. Vladimír Karaffa, CSc., prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Josef Kraus, Ph.D., Mgr. Tomáš Kučera, Ph.D., prof. Juha-Matti Lehtonen, Ph.D., brig. gen. Mgr. Petr Milčický, Ph.D., MSc., doc. Martin Riegl, Ph.D., doc. Hofrat Univ. Dr. Erwin Schmidl, Ph.D., Dr. hab. Zdzislaw Sliwa, RNDr. Pavel Štalmach, MBA, Ing. Miroslav Šuhaj, Ph.D., Mgr. et Mgr. Lukáš Tichý, Ph.D.

Tajemník redakční rady: Mgr. Jaroslav Galba

Sídlo redakce: Kounicova 65, 662 10 Brno

Adresa pro zasílání pošty: Vojenské rozhledy – redakce, Kounicova 156/65, 662 10 Brno

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:
http://www.vojenskerozhledy.cz/

Časopis je evidován:
– v evropské databázi ERIH PLUS
– v seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice
– v katalogu Národní knihovny České republiky
– v databázi Central and Eastern European Online Library GmbH (CEEOL)
– v Crossref database (DOI)
– v databázi Directory of Open Access Journals (DOAJ)

Od čísla 1/2018 je časopis indexován v databázi Emerging Sources Citation Index na Web of Science

Grafická úprava: Adéla Zemanová

Tiskne: VGHMÚř Dobruška

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292 (print), ISSN 2336-2995 (on-line)

doi: 10.3849/2336-2995